

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

MEKÂN DENEYİMİ BAĞLAMINDA AFET SONRASI TOPLUMSAL AİDİYET
VE ADAPTASYON SÜRECİ: 6 ŞUBAT HATAY İLİ ANTAKYA İLÇESİ
DEPREM ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS

İREM GÖKSU COŞKUNER

Ocak 2026
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

**MEKÂN DENEYİMİ BAĞLAMINDA AFET SONRASI TOPLUMSAL AİDİYET
VE ADAPTASYON SÜRECİ: 6 ŞUBAT HATAY İLİ ANTAKYA İLÇESİ
DEPREM ÖRNEĞİ**

**SOCIAL BELONGING AND ADAPTATION PROCESS AFTER A DISASTER
IN THE CONTEXT OF PLACE EXPERIENCE: THE CASE OF THE
FEBRUARY 6 EARTHQUAKE IN ANTAKYA DISTRICT, HATAY PROVINCE**

YÜKSEK LİSANS

İREM GÖKSU COŞKUNER

**Ocak 2026
GÜMÜŞHANE**

**GÜMÜŞHANE
ÜNİVERSİTESİ**

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

T.C.

**GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

**MEKÂN DENEYİMİ BAĞLAMINDA AFET SONRASI TOPLUMSAL AİDİYET
VE ADAPTASYON SÜRECİ: 6 ŞUBAT HATAY İLİ ANTAKYA İLÇESİ
DEPREM ÖRNEĞİ**

**SOCIAL BELONGING AND ADAPTATION PROCESS AFTER A DISASTER
IN THE CONTEXT OF PLACE EXPERIENCE: THE CASE OF THE
FEBRUARY 6 EARTHQUAKE IN ANTAKYA DISTRICT, HATAY PROVINCE**

YÜKSEK LİSANS

İREM GÖKSU COŞKUNER

DANIŞMAN: DOÇ. DR. SEFA ERBAŞ

**Ocak 2026
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Mekân Deneyimi Bağlamında Afet Sonrası Toplumsal Aidiyet ve Adaptasyon Süreci: 6 Şubat Hatay İli Antakya İlçesi Deprem Örneği**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, danışmanımın sorumluluğunda hazırladığımı, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğu intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

29/01/2026

.....
İrem Göksu COŞKUNER

TEŞEKKÜR

Uzun bir süredir tamamlamak için emek verdiğim, zaman zaman yorulduğum ve bitmeyeceğine dair umutsuzluğa kapıldığım anlar olsa da, hiçbir zaman vazgeçmediğim yüksek lisans tezimin teşekkür bölümünü yazıyor olmak benim için oldukça heyecan verici.

Öncelikle başta tez konusunu seçmemde ilham vermesi olmak üzere, her konuda bana desteğini sunan, hayatımda yeri bir öğretmenden fazla olan, samimiyeti ve sağladığı motivasyon ile süreci titizlikle ilerletmemi sağlayan ve her konuda sabır ve tevazuyla engin bilgisini ve değerli zamanını esirgemeyerek, ışıyla yolumu aydınlatan tez danışmanım, çok değerli hocam Doç. Dr. Sefa ERBAŞ'a tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Tez savunma jürimde yer alan ve önerileri ile tezimin gelişmesine katkıda bulunan, kıymetli geri bildirimlerini sunan değerli hocalarım Dr. Öğretim Üyesi Hatice DURAN OKUR'a ve Doç. Dr. Erkan DİKİCİ'ye çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecinin tanışmama vesile olduğu, birlikte yüksek lisans tez süreçlerimizin stresini yaşadığımız, karşılıklı bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunduğumuz değerli arkadaşım Elif YILMAZ'a teşekkür ederim. Araştırmanın veri toplama süreci boyunca Antakya'da desteğini esirgemeyen ve yardımcı olan değerli arkadaşım Ömer GÜLEÇ'e teşekkür ederim. Tez sürecimde desteklerini esirmeyen arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

Bu tezi hazırlama sürecinde bana her anlamda destek olan aileme ve nişanlıma sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak, tez çalışmamın saha araştırması sürecinde beni içtenlikle karşılayarak araştırmaya gönüllü olarak katılan, sorularıma içtenlikle yanıt vermenin yanı sıra beni evlerinde ağırlayan; güzel sohbetleri ve eksik etmedikleri dualarıyla destek olan tüm katılımcılara çok teşekkür ederim.

İrem Göksu COŞKUNER
GÜMÜŞHANE – 2026

ÖZET

Türkiye için son zamanlarda büyük risk oluşturan deprem; fiziksel (can kaybı, yaralanma, yapısal hasar), ekonomik (doğrudan, dolaylı ve ikincil mali kayıplar), sosyal ve psikolojik (toplumsal ilişkilerde bozulma, travma, uyum süreçleri) sorunlara yol açmaktadır. Deprem sonrası afetzedelerin yaşadıkları mekâna ve psikolojik dinamiklerine ilişkin deneyimlerin sahada gözlemlenmesi ve ihtiyaçların tespiti, afet sosyolojisi açısından önem arz etmektedir. Bu doğrultuda çalışmada, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrasında Hatay'ın Antakya ilçesinde ikamet eden bireylerin afet sonrası barınma deneyimlerini ve mekânın üretimine katılım süreçlerini incelemeyi amaçladım. Bu amaç doğrultusunda Antakya'da nitel araştırma yöntemine dayalı bir çalışma yürüttüm. Fenomenolojik deseni kullandığım çalışmada, 17'si kadın ve 14'ü erkek toplamda 31 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirdim. Görüşmelerden elde ettiğim verilerin çözümlenmesinde yansıtıcı tematik analiz yöntemini kullandım. Katılımcıların içinde bulunduğu koşulları ve geleceğe dair ifadelerini doğrudan yansıtan in vivo kodlar, barınma sürecinde karşılaştıkları mücadele eylem boyutunu ifade eden süreç kodları ve deprem sonrası karşı karşıya kaldıkları durumları özetleyen betimsel kodlar aracılığıyla analiz sürecini gerçekleştirdim. Bu analizler sonucunda; *kurumlarla kurulan etkileşimde güven kaybı, barınma süreçlerinde yaşanan zorluklar, ekonomik zorluklar, psikososyal ilişkilerde paradoks ile kentsel dokunun kaybı ve gelecek kaygısı* olmak üzere beş tema belirledim. Bu temalar, afetzedelerin kent/şehir hakkı bağlamında yaşadıkları sorunları ve bu süreçte geliştirdikleri mekânsal aidiyet pratiklerini görünür kılmaktadır.

Çalışmada, afetin yalnızca fiziksel bir yıkım olmadığını; çok katmanlı ilişkileri ortaya çıkaran kompleks bir süreç olduğunu ortaya koymaya çalıştım. Türkiye gibi fay hatlarının yıkıcı etkilere yol açtığı bir ülkede, afet yönetim politikalarında katılımcı yaklaşımın benimsenmesi, bireylerin mekânsal aidiyetlerinin ve sosyokültürel ihtiyaçlarının merkeze alınması önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet sosyolojisi, Afet sonrası barınma, Deprem, Kent/Şehir hakkı, Mekânsal aidiyet pratikleri

ABSTRACT

In recent times, earthquakes have posed a significant risk for Turkey, leading to physical (loss of life, injuries, structural damage), economic (direct, indirect, and secondary financial losses), and social and psychological (disruption of social relations, trauma, adaptation processes) problems. Observing and identifying the needs and experiences of disaster victims in relation to their living spaces and psychological dynamics after an earthquake is important from the perspective of disaster sociology. In this context, the aim of this study was to examine the post-disaster shelter experiences and the processes of participation in the production of space among individuals residing in Antakya, Hatay after the Kahramanmaraş earthquakes of February 6, 2023. To this end, I conducted a study in Antakya based on qualitative research methods. Using a phenomenological design, I conducted semi-structured interviews with a total of 31 people—17 women and 14 men. I employed reflexive thematic analysis to interpret the data obtained from the interviews. Through in vivo codes that directly reflected participants' circumstances and expressions about the future, process codes that described the acts of struggle encountered during the housing process, and descriptive codes that summarized the situations faced after the earthquake, I carried out the analysis process. Based on these analyses, I identified five themes: *loss of trust in interactions with institutions, challenges in the sheltering process, economic difficulties, paradoxes in psychosocial relationships, and the loss of urban fabric and anxiety about the future*. These themes reveal the problems disaster victims experience regarding the right to the city, as well as the practices of spatial belonging they develop during this process.

In the study, I sought to demonstrate that disaster is not merely physical destruction, but a complex process that reveals multilayered relationships. In a country like Turkey, where fault lines have devastating impacts, it is crucial for disaster management policies to adopt a participatory approach, placing individuals' spatial belongings and socio-cultural needs at the center.

Keywords: Disaster sociology, Post-disaster shelter, Earthquake, Right to the city, Spatial belonging practices

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET.....	VI
ABSTRACT.....	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLOLAR DİZİNİ	X
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	X
EKLER DİZİNİ.....	XII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XIII
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE AFET VE AFET SONRASI MEKÂN DENEYİMLERİNE BAĞLI ADAPTASYON SÜRECİ.....	4
2.1. Afet Kavramı.....	4
2.1.1. Afetlerden Etkilenen Gruplar.....	6
2.1.2. Deprem Olgusu	6
2.2. Afetin Etkileri.....	8
2.2.1. Afetin Fiziksel Etkileri.....	10
2.2.2. Afetin Ekonomik Etkileri	13
2.2.3. Afetin Sosyal ve Psikolojik Etkileri.....	15
2.3. Afet Sosyolojisi.....	17
2.4. Mekân ve Mekânın Üretimi	20
2.4.1. Ev Kavramı ve Duygusal Boyutları	23
2.4.2. Aidiyet ve Mekânsal Aidiyet	26
2.4.3. Adaptasyon ve Mekânsal Adaptasyon.....	29
2.4.4. Afet Sonrası Mekânsal Adaptasyon ve Mekânsal Aidiyet	30
2.5. Afet Sonrası Barınma.....	32
2.5.1. Acil Barınma	34
2.5.2. Geçici Barınma.....	34
2.5.3. Kalıcı Barınma	36
2.6. Kent Planlamasına Katılım (Şehir/Kent Hakkı).....	38
2.7. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri.....	41

2.7.1. Hatay İli Antakya İlçesinde Yaşanan Kahramanmaraş Depremi	43
2.7.2. Hatay Depremi Öncesi Kentsel Doku	45
2.7.3. Hatay Depremi Öncesi ve Sonrası Yerleşim Özellikleri ve Yapılaşmada Farklılıklar	49
2.7.4. Hatay Depremi Sonrası Kent Planlamasına Katılım	53
3. YÖNTEM.....	55
3.1. Araştırmanın Problemi	55
3.2. Araştırmanın Amacı	55
3.3. Araştırmanın Önemi.....	56
3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	56
3.5. Araştırmanın Dizaynı	57
3.6. Örneklem Büyüklüğü	58
3.7. Veri Toplama Araçları	61
3.8. Güvenilirlik ve Geçerlik Stratejileri	61
3.9. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	64
3.9.1. Tema 1: Kurumlarla Kurulan Etkileşimde Güven Kaybı	72
3.9.2. Tema 2: Barınma Süreçlerinde Yaşanan Zorluklar	74
3.9.3. Tema 3: Ekonomik Zorluklar	76
3.9.4. Tema 4: Psikososyal İlişkilerde Paradoks	78
3.9.5. Tema 5: Kentsel Dokunun Kaybı ve Gelecek Kaygısı	80
4. TARTIŞMA	83
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	89
KAYNAKÇA.....	95
EKLER.....	110
ETİK KURUL KARARI	113
ÖZGEÇMİŞ	114

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Yakın zamanda Türkiye'de yaşanan büyük depremlerde meydana gelen yaralı ve vefat sayıları.....	10
Tablo 2. Kent hakkına ilişkin uluslararası dokümanlarda/oluşumlarda öne çıkan kavramlar.	39
Tablo 3. Kobe kenti afet sonrası yeniden yapılanma süreci.....	54
Tablo 4. Katılımcıların sosyodemografik durumları ve bazı değişkenlere ilişkin veriler	59
Tablo 5. Verilerin çözümlenmesinde kullanılan kodlama türleri.....	65

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Afet türleri ve sınıflandırılması.....	5
Şekil 2. Türkiye deprem tehlike haritası	7
Şekil 3. Afetlerin ekonomik etkileri.....	14
Şekil 4. Maslow'un ihtiyaçlar piramidi.....	27
Şekil 5. Afet dönemleri şeması	33
Şekil 6. Geçiş afet barınakları	34
Şekil 7. Deprem sonrası Antakya Çadırkent	36
Şekil 8. Deprem sonrası Antakya Çadırkent	36
Şekil 9. Deprem bölgesinin ikinci büyük şantiyesi: Toki Hatay Dikmece	37
Şekil 10. Kahramanmaraş Depremleri zaman ve büyüklükleri	42
Şekil 11. Depremden etkilenen 18 il.....	42
Şekil 12. Deprem sonrası ve öncesi uydu görüntüleri.....	44
Şekil 13. Osmanlı Döneminde Antakya.....	46
Şekil 14. Antakya'da dağ-su-ova ilişkisi.....	47
Şekil 15. Antakya kent formunun değişim süreci.....	47
Şekil 16. Antakya'nın zemin mukavemet haritası ile antakya kent formunun değişim haritasının karşılaştırılması.....	48
Şekil 17. Antakya zemin mukavemeti.....	49
Şekil 18. Antakya 1. doku uydu görüntüsü.....	50
Şekil 19. Antakya 2. doku uydu görüntüsü.....	50
Şekil 20. Antakya 3. doku uydu görüntüsü.....	51
Şekil 21. Antakya 4. doku uydu görüntüsü.....	51
Şekil 22. Deprem sonrası yaşanan zorluklar ve toplumsal etkiler ağaç diyagramı.....	69
Şekil 23. Duygu kodları ağaç diyagramı.....	70
Şekil 24. Örneklemin kelime bulutu frekansı.....	71

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Çalışmada Kullanılan Görüşme Soru Formu.....	110
Ek 2. Bilgilendirilmiş Onam Formu	112

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OHAL	: Olağanüstü Hâl
TBDY	: Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği
TDK	: Türk Dil Kurumu
UN-Habitat	: Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı
UNHRC	: Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Örgütü

1. GİRİŞ

Tarih boyunca insanlığın karşılaştığı en yıkıcı olgulardan biri olan afetler, toplumları yalnızca fiziksel açıdan değil; aynı zamanda ekonomik, sosyal ve psikolojik boyutlarıyla derinden etkileyen çok katmanlı süreçlerdir. Özellikle deprem gibi ani ve yıkıcı doğal afetler, can ve mal kayıplarına yol açmanın ötesinde, bireylerin yaşam alanlarıyla kurdukları aidiyet ilişkilerini ve gündelik yaşam pratiklerini köklü biçimde sarsmaktadır. Deprem deneyimi yaşayan bireyler; mekânsal uyum, adaptasyon, aidiyet ve en temel ihtiyaçlardan biri olan barınma konusunda ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmakta, bu durum afetzedeleri yaşamlarını yeniden kurma çabası içine sürüklemektedir.

Afet olgusu literatürde farklı disiplinler tarafından çeşitli biçimlerde tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Örgütü (UNHCR) ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) gibi kurumlar afetleri, toplumun kendi imkânlarıyla başa çıkamayacağı olağanüstü olaylar olarak tanımlamaktadır (Bala, 2021; AFAD, 2016). Sosyal bilimler perspektifinde ise afetler, toplumsal yapıdaki kırılganlıkları, eşitsizlikleri ve güç ilişkilerini görünür kılan sosyal olgular olarak ele alınmaktadır (Can, 2020, s. 33). Bu yaklaşım, afetlerin etkilerinin toplumsal bağlamdan bağımsız düşünülmemesi ve afet sonrası süreçlerin sosyolojik bir çözümlemeyi zorunlu kıldığını ortaya koymaktadır.

Afetlerin mekânsal boyutu, afet sonrası süreçlerin temel bileşenlerinden biridir. Mekân kavramı, Lefebvre (2023) ve Harvey (2003) tarafından yalnızca fiziksel bir alan olarak değil; toplumsal ilişkilerin üretildiği, yeniden şekillendiği ve dönüştürüldüğü dinamik bir süreç olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu çerçevede mekânın üretimi yaklaşımı, afet sonrası yeniden yapılanma süreçlerini salt fiziksel inşaa faaliyetleriyle sınırlı görmemekte; aidiyet, kimlik ve kolektif hafızanın yeniden kurulmasını da içeren çok boyutlu bir süreç olarak ele almaktadır. Afetler bu anlamda, mekânsal düzenin yıkıldığı ve aynı zamanda yeniden kurulduğu kırılma anları olarak değerlendirilebilir.

Ancak afet sonrası yeniden yapılanma sürecine hâkim olan teknik ve yapısal odaklı yaklaşımlar, çoğu zaman afetzedelerin mekânsal deneyimlerini, duygusal travmalarını, kurumlarla kurdukları ilişkilerde yaşanan güven sorunlarını ve “kent hakkı” bağlamındaki katılım taleplerini göz ardı edebilmektedir (Lefebvre, 2023; Harvey, 2003). Oysa Lefebvre’nin (2023) vurguladığı üzere mekân, yalnızca “tasarlanan” değil; aynı zamanda “algılanan” ve “yaşanan” bir toplumsal üretim alanıdır. Bu bağlamda afet sonrası kurulan çadırkentler, konteyner kentler ve TOKİ konutları, yalnızca barınma

işlevi gören yapılar değil; yeni toplumsal ilişkilerin, güç mücadelelerinin, aidiyet arayışlarının ve kolektif hafızanın yeniden şekillendiği sosyolojik mekânlar olarak değerlendirilmelidir.

Bu çalışma, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrasında Antakya’da yaşayan bireylerin afet sonrası barınma süreçlerinde edindikleri mekânsal deneyimleri incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, bu deneyimlerin mekânsal aidiyet ve adaptasyon süreçleriyle nasıl etkileşime girdiğini ve afetzedelerin “kent hakkı” perspektifinden planlama ve karar alma süreçlerine katılım imkânlarını nasıl değerlendirdiklerini anlamaya odaklanmaktadır. Çalışmanın kuramsal çerçevesi; afet sosyolojisi (Prince, 1920; Quarantelli, 1963; Can, 2020), mekânın üretimi kuramı (Lefebvre, 2023; Harvey, 2003), aidiyet ve adaptasyon kavramları (Maslow, 1943; Schlossberg, 1981; Relph, 1976) ile kent hakkı ve katılımcı planlama literatürüne (Lefebvre, 1974; Irazábal, 2009) dayanmaktadır.

Afet sonrası barınma, yalnızca temel fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasıyla sınırlı olmayıp, bireylerin psikolojik iyilik hâli ve toplumsal uyumu açısından da belirleyici bir role sahiptir (Yavaş vd., 2021). Geçici barınma alanlarının niteliği, afetzedelerin travma sonrası iyileşme süreçleri ve mekâna yönelik aidiyet duygularının yeniden inşasında kritik bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Akyıldız vd., 2018). Acil barınmadan kalıcı konuta uzanan süreçte yaşanan mekânsal deneyimler, bireylerin yalnızca yeni yaşam alanlarına adaptasyonlarını değil, aynı zamanda kentle kurdukları ilişkiyi de yeniden tanımlamaktadır (Connerton, 2009).

Bu bağlamda afet sonrası yeniden yapılanma süreçlerinin, kent hakkı ve katılımcı planlama perspektifiyle ele alınması önem taşımaktadır. Afetzedelerin karar alma süreçlerine dahil edilmemesi, mekânsal yabancılaşmayı derinleştirebilmekte ve yeni yaşam alanlarında aidiyet duygusunun gelişmesini zorlaştırabilmektedir (Akşit ve Alaydın, 2023). Özellikle 6 Şubat 2023 depremleri gibi geniş bir coğrafyayı etkileyen afetler sonrasında ortaya çıkan mekânsal deneyimler, afet sosyolojisi ve mekân çalışmaları açısından önemli bir araştırma alanı sunmaktadır (Bolat, 2025).

Bu kapsamda Hatay’ın Antakya ilçesi, tarihsel sürekliliğe sahip bir yerleşim alanı olmasına rağmen; alüvyonel zemin yapısı, plansız ve denetimsiz yapılaşma ile kentsel dokunun kırılganlığı nedeniyle en ağır yıkımı yaşayan bölgelerden biri olmuştur (Akşit ve Alaydın, 2023; Tezer, 2025). Antakya, yalnızca fiziksel yapısını değil; binlerce yıllık kültürel hafızasını, sosyal ilişkiler ağını ve sakinlerinin “yuva” olarak tanımladıkları mekânsal aidiyetlerini de büyük ölçüde kaybetmiştir (Bachelard, 2023; Relph, 1976).

Araştırma, nitel araştırma paradigması içinde fenomenolojik desene dayalı olarak tasarlanmıştır (Creswell, 2013). Antakya’da afet sonrası barınma süreçlerini doğrudan deneyimleyen 17’si kadın ve 14’ü erkek olmak üzere toplam 31 katılımcıyla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ölçüt ve kartopu örnekleme yöntemleriyle belirlenen katılımcılar; acil barınma (çadır), geçici barınma (konteyner/prefabrik) ve/veya kalıcı konut (TOKİ) süreçlerinden en az birini deneyimlemiş bireylerden oluşmaktadır. Elde edilen veriler, Braun ve Clarke’ın (2019) önerdiği yansıtıcı tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiş; analiz sonucunda beş ana tema belirlenmiştir.

Bu temalar; kurumlarla kurulan etkileşimde güven kaybı, barınma süreçlerinde yaşanan zorluklar, ekonomik sıkıntılar, psikososyal ilişkilerde paradoksal durumlar ve kentsel dokunun kaybıyla birlikte ortaya çıkan gelecek kaygısı etrafında şekillenmiştir. Ortaya çıkan bulgular, afetin yalnızca doğal bir olay olmadığını; toplumsal eşitsizlikleri, kurumsal kırılganlıkları ve mekânsal adaletsizlikleri görünür kılan sosyo-politik bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak bu tez, saha temelli ampirik bulguları kuramsal bir çerçeveye bütünleştirerek afet sosyolojisi, mekân çalışmaları ve kentsel planlama literatürüne katkı sunmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda politika yapıcılar, yerel yönetimler ve sivil toplum aktörleri için afet sonrası toplumsal iyileşme ve adil bir kentsel gelecek inşasına yönelik yol gösterici öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE AFET VE AFET SONRASI MEKÂN DENEYİMLERİNE BAĞLI ADAPTASYON SÜRECİ

Bu bölümde, çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesini oluşturan afet ve afet sonrası mekân deneyimlerine bağlı adaptasyon süreci ile ilgili başlıklar yer almaktadır.

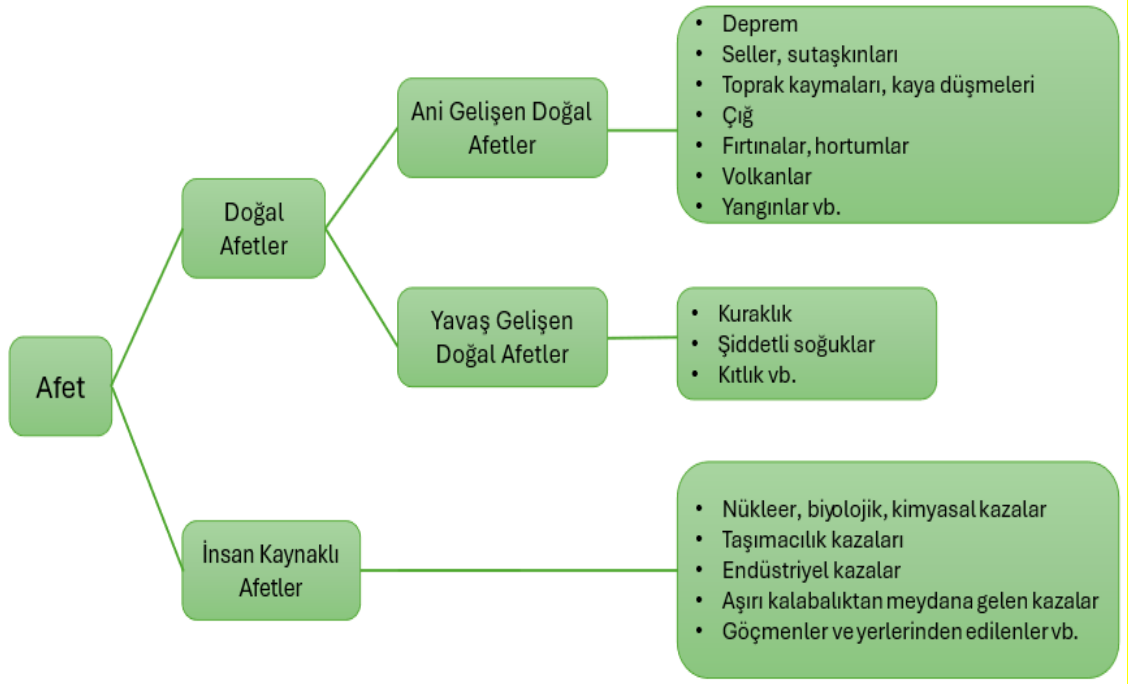
2.1. Afet Kavramı

Afet kavramı, çeşitli kaynaklarda kapsamlı biçimde ele alınmakta ve farklı disiplinlerce farklı tanımlarla açıklanmaktadır. Ortak özellikleri arasında; toplumlarda can ve mal kaybına neden olması, ekonomiye ve ekonomik kaynaklara zarar vermesi, bireylerde psikolojik yıpranmalara yol açması ve sosyolojik düzeyde ciddi sarsıntılar yaratması yer almaktadır. Bu benzer etkilerine rağmen, literatürde afet kavramına dair farklı tanımlamaların varlığı dikkat çekmektedir; çünkü afetin tanımı, olayın bağlamına, etkilediği toplumsal yapıya ve değerlendirme perspektifine göre çeşitlenebilmektedir (Bilici, 2019, ss. 1-4)

Afet kelimesi köken olarak Arapçadan dilimize geçmiş olup, genellikle “büyük yıkım, felaket, bela” anlamlarında kullanılmaktadır (Develioğlu, 1978, s. 13). Türk Dil Kurumu da afeti, “çeşitli doğa olaylarının neden olduğu yıkımlar” şeklinde tanımlamaktadır (TDK, 2022). Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Örgütü (UNHCR), afetleri; doğal, insan kaynaklı veya teknolojik sebeplerle meydana gelen ve toplulukların kendi kaynaklarıyla baş edemeyeceği ölçüde ekonomik ve sosyal kayıplara yol açan olaylar olarak tanımlamaktadır (Bala, 2021). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ise afeti (AFAD); doğal, teknolojik ya da insan kaynaklı nedenlerle meydana gelen ve toplumun tamamını ya da belirli kesimlerini etkileyerek fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara yol açan; normal yaşam düzenini ve insan faaliyetlerini kesintiye uğratan ya da tamamen durduran; aynı zamanda etkilenen topluluğun kendi imkânlarıyla başa çıkmakta yetersiz kaldığı olay olarak tanımlamaktadır (AFAD, 2016). İnsan yaşamını etkilemeyen olaylar, örneğin okyanus tabanında gerçekleşen yüksek şiddette bir deprem, herhangi bir toplumsal ya da bireysel etki yaratmadığı sürece afet olarak nitelendirilmemektedir (Yurttaşer, 2025; Altun, 2018, s. 9).

Afetler, farklı özellikleri doğrultusunda çeşitli biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Ancak bu sınıflandırmaların tüm otoriteler tarafından ortak biçimde kabul edildiği bir sınıflandırma bulunmamaktadır. Bazı toplumlar tarafından afet olarak değerlendirilen olaylar, başka toplumlarca afet olarak kabul görmemektir. Benzer şekilde geçmişte afet

olarak görülmeyen bazı durumlar, günümüzde afet olarak görülebilmektedir. Bu bağlamda en yaygın sınıflandırmalardan biri, afetleri doğal afetler ve insan kaynaklı/teknolojik afetler olarak iki temel kategoriye ayırır (Bilik, 2015, ss. 11-12). İki grup sınıflandırmalarının yanında insan kaynaklı afetlerin içinde yer alan teknolojik afetleri ayrı alarak üç gruba ayıran sınıflandırmalarda yapılmaktadır (Yavaş, 2005). Kimi sınıflandırmalarda ise doğal ve insan kaynaklı afetlere ek olarak karmaşık afetler üçüncü afet türü olarak yer almaktadır. Karmaşık afetler hem doğa olaylarından hem de insanlardan kaynaklanan ihmaller sonucunda oluşan afetlerdir. Deprem gibi bir doğal afet sonrasında, yetkililerin doğalgaz akışını kesememelerinden kaynaklanan yangınlar karmaşık afetlere örnek verilebilir (Işık vd., 2012, ss. 84-85). AFAD (2019a) afetleri, doğa kaynaklı ve insan kaynaklı afetler olmak üzere iki kategoride sınıflandırmaktadır. Şekil 1’de bu gösterim yer almaktadır.

Şekil 1. Afet türleri ve sınıflandırılması (AFAD, 2019a).

Afetler kaynaklarına göre, doğal kaynaklı afetler ve insan kaynaklı afetler olarak sınıflandırılrsa da, yaygın olarak afet denildiğinde doğal kaynaklı afetler akla gelmektedir (Türk, 2022). Doğal afetler, genellikle ani ve öngörülemez bir şekilde meydana gelen, ciddi düzeyde fiziksel zarar ve yıkıma yol açan olaylardır (Tural Dikmen, 2019). Doğal afetler, insanların kontrolü dışında meydana gelen ve genellikle doğal koşullardan kaynaklanan olaylardır (Çitil, 2025, ss. 1-2). Bu afetler, coğrafi ve iklimsel faktörlere

bağlı olarak farklı şekillerde ortaya çıkabilmekte ve geniş çaplı etkilere yol açabilmektedir (Okyay ve Öntaş, 2023).

2.1.1. Afetlerden Etkilenen Gruplar

Yaşanan her afetin ardından afetten etkilenen bireyler “afetzedede” olarak tanımlanmaktadır (Karabulut ve Bekler, 2019). Etkilenme düzeylerine göre dört farklı afet mağduru grup ortaya çıkmaktadır. Bu gruplar şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

1. Birinci derece etkilenenler: Afet bölgesinde yaşayan ve afetin doğrudan etkilerine maruz kalan bireylerdir.
2. İkinci derece etkilenenler: Afetin doğrudan sonuçlarına maruz kalan birincil mağdurlar ile ailevi ya da kişisel bağı bulunan bireylerden oluşmaktadır.
3. Üçüncü derece etkilenenler: Afetzedelere yardım ulaştırmak ve hizmet sunmak amacıyla afet bölgesine giden kişiler bu grupta yer almaktadır.
4. Dördüncü derece etkilenenler: Afetlerin sonuçlarını ve afetzedelerin durumunu kitle iletişim araçları ve medya üzerinden takip eden bireylerden oluşmaktadır (Akyılmaz ve Karka, 2011, s. 36).

2.1.2. Deprem Olgusu

Deprem kavramı, herkesin aklına yer sarsıntısı olarak gelmektedir. Deprem olgusunun en temel özelliği ani olarak ortaya çıkması ve insanları hazırlıksız yakalamasıdır (Bilge, 2024). Doğal afetlerin en belirgin örneklerinden biri olan deprem, yer kabuğunda biriken enerjinin aniden serbest bırakılmasıyla meydana gelen sismik dalgalar ve kırılmalar oluşturan bir afettir (AFAD, 2019b). Bu enerji, fay hatlarının hareketleri sonucu ortaya çıkar ve yeryüzünde büyük yıkımlara neden olabilmektedir (Atabey, 2000). Başka bir ifade ile deprem, önceden tahmin edilmesi mümkün olmayan bir doğa olayı olup, yeraltındaki tabakaların kırılması ve yer değiştirmesi sonucunda açığa çıkan enerjinin dalgalar şeklinde çevreye yayılmasıyla, yeryüzünde güçlü sarsıntılara ve yıkımlara neden olan bir doğal afettir (Yılmaz, 2003, s.10).

Türkiye, en sık karşılaşılan afet türlerinden biri olan depremler açısından yüksek risk taşıyan ülkeler arasında yer almaktadır (Bilge, 2024). Türkiye’de geçmişten günümüze kadar yaşanan doğal kaynaklı afetler incelendiğinde deprem %64’lük bir oranla ilk sırada yer almaktadır (Yılmaz vd., 2011). Türkiye, yer kabuğunda meydana gelen depremlerin büyük bir kısmının oluştuğu Alp-Himalaya Deprem Kuşağı’nın Doğu Akdeniz kısmında konumlanmıştır. Deprem kuşağında yer alan ülkelerde, depremin etkisi oldukça yıkıcı ve sarsıcı olabilmektedir (Akpola vd., 2021, s. 726). Bu kuşakta yer

Türkiye'nin deprem tehlike haritası incelendiğinde, nüfusun yarısından fazlasının deprem bölgelerinde yaşamını sürdürdüğü görülmektedir. Bu çerçevede de deprem tehlikesi, özellikle nüfusun yoğun olduğu bölgelerde daha büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Türkiye'nin geniş fay ağı bu tehdidi artırmaktadır (Canbolat vd., 2007, s. 29). Şekil 2'de haritanın da desteklediği gibi Türkiye "deprem ülkesi" olarak bilinmekte olup yıkıcı depremler yaşamıştır. Örneğin, 1939 Erzincan, 1942 Tokat-Erbaa, 1943 Ladik-Samsun, 1944 Gerede-Bolu, 1966 Varto-Muş 1970 Gediz-Kütahya, 1971 Bingöl, 1976 Muradiye-Van, 1992 Erzincan, 1995 Dinar-Afyon, 1998 Ceyhan-Adana, 1999 Marmara ve Düzce, 2003 Bingöl, 2011 Van, 2020 Elazığ, 2021 İzmir depremleri yaşanmış olan büyük depremlerden bazılarıdır. Son yılların şiddeti en yüksek depremi ise 6 Şubat Kahramanmaraş depremi olmuştur (Kandilli Rasathanesi, 2023). Türkiye'nin jeolojik yapısı göz önüne alındığında, deprem bu coğrafya için yeni bir olgu değildir; aksine, tarihsel süreklilik gösteren bir gerçekliktir. Anadolu'ya Türklerin yerleşmesinden önceki dönemlerden başlayarak, Cumhuriyet dönemi boyunca da depremler bu topraklarda en yıkıcı afet türü olarak varlığını sürdürmüştür ve sürdürmektedir. Afet tarihine dair kayıtlara bakıldığında benzer olayların yalnızca geçmişe ait olmadığını, aynı zamanda gelecekte de benzer biçimlerde ortaya çıkabileceğine dair güçlü öngörülerini sunmaktadır (Akgüngör, 2010, s. 9).

2.2. Afetin Etkileri

Afetler, türü ve boyutu fark etmeksizin meydana geldikten sonra toplum üzerinde derin izler bırakmaktadır. İster doğal kaynaklı ister insan kaynaklı olsun, ortaya çıkan her afet biyolojik, fiziksel, ekonomik, sosyal ve psikolojik açılardan ciddi kayıplara yol açabilmektedir (Kaya, 2024). Afet, hayatın olağan akışını kesintiye uğratarak bir ya da birden fazla yerleşim alanını etkileyen (Varol ve Gültekin, 2016) sonuçları itibarıyla acil çözüm gerektiren, toplumun uyum sürecini zorlaştıran, kimi zaman dış yardıma ihtiyaç duyulan sosyal, ekonomik ve fiziksel kayıplara sebebiyet veren bir olgu olarak değerlendirilmektedir (Can, 2020).

Afetlerin etkileri ülkelerin sosyoekonomik gelişmişlik düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde doğal afetlerden kaynaklanan zararlar görece daha sınırlı olmakta ve bu zararların telafisi nispeten daha hızlı gerçekleşmektedir. Buna karşılık, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde afetlerin etkileri çok daha yıkıcıdır. Sosyoekonomik seviyenin düşük olması, eğitimsizlik ve toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan eşitsizlikler bu ülkelerde afet sonrası toparlanma sürecini zorlaştırmaktadır (Ünür, 2021). Toplumsal yapıdan ekonomiye, kültürel değerlerden siyasete kadar pek çok

alanı etkileyen afetler, ülkelerin tarihine yön verecek ölçüde uzun vadeli etkiler bırakabilmektedir (Ergünay, 2009).

Günümüzde bireylerin bir afetle karşılaşma olasılığının yaygınlığı göz önünde bulundurulduğunda, afetlerin etkilerinin toplumun tüm kesimlerini kapsadığı söylenebilir. Ancak bu etkilerin, dezavantajlı gruplar üzerinde çok daha derin ve kalıcı sonuçlar doğurduğu belirtilmektedir. Irk, din, dil ve sosyal statü gibi yapısal eşitsizlikler nedeniyle kırılgan bir konumda bulunan bu gruplar, afetlerden daha ağır biçimde etkilenmekte ve önceki yaşam koşullarına geri dönme sürecinde çeşitli güçlüklerle karşılaşmaktadır (Can, 2020). Afet sonrası iyileşme süreçlerinin hızlandırılmasında; kadınlara yönelik psikososyal desteklerin güçlendirilmesi, çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını gözeterek uygulamaların hayata geçirilmesi, engelli bireyler için erişilebilir ve kapsayıcı çözümler üretilmesi ile yaşlılara yönelik bakım hizmetlerinin artırılması önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, söz konusu desteklerin etkili ve sürdürülebilir olabilmesi, yalnızca yardım mekanizmalarının etkin biçimde sunulmasıyla sınırlı kalmayıp, bu grupların toplumsal süreçlere aktif katılımını teşvik eden kapsayıcı yaklaşımların benimsenmesiyle mümkün olabilmektedir (Demir ve Dikici, 2024, s. 451).

Afetlerin bu denli farklı toplumsal kesimler üzerinde eşitsiz etkiler yaratmasının temel nedenlerinden biri, etkilerinin bütüncül biçimde tanımlanmasının güç olmasıdır. Zira bir tehlike çoğu zaman birden fazla tehdidi beraberinde getirmekte ve karmaşık sonuçlar doğurabilmektedir. Örneğin tropik rüzgârlar hem yoğun yağışlara hem de fırtınalara neden olabilirken; depremler bazı durumlarda volkanik patlamaları tetikleyebilmektedir. Bu çoklu etki durumu, afetlerin bir ülkede yarattığı sonuçların ayrı ayrı değerlendirilmesini ve net biçimde belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte, afetlerin etkilerini değerlendirmede ele alınacak temel özellikler dikkate alındığında, bu etkilerin genel olarak tespit edilmesi ve sınıflandırılması mümkün olabilmektedir (Lindell ve Prater, 2003'ten aktaran Akar, 2013).

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), afetlerin insanlar ve çevre üzerindeki etkilerini dört temel başlık altında ele almaktadır. Buna göre;

1. Yaralanmalar, sakatlanmalar, zarar görmeler ve can kayıplarını kapsayan doğrudan *fiziksel (fizyolojik) etkiler*,
2. Toplumsal yaşamı biçimlendiren yapı, altyapı ve tarımsal sistemlerde ortaya çıkan hasarlardan kaynaklanan *yapısal etkiler*,
3. Afetlerin yol açtığı kayıpların mali yükünü ve ekonomik yansımalarını ifade eden *ekonomik etkiler*,

4. Bireylerin ruh sağlığını, sosyal ilişkilerini ve toplumsal uyum süreçlerini olumsuz yönde etkileyen *psikososyal* sonuçlar şeklinde dört ana etki alanı tanımlanmaktadır. (Yavuz ve Dikmen, 2015).

Afetten sonra meydana gelen can kaybı, yaralanma, fiziksel hasar ya da yıkım akla gelen ilk sonuçlardır. Bu doğrultuda afetin en olumsuz yanının da bu sonuçlar olduğunu söylemek mümkündür (Karabulut ve Bekler, 2019). Teknolojik gelişmelerin ilerlemesine rağmen, depremler sonrasında ortaya çıkan yıkım ve kayıplar bu gerçeği açıkça ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, doğal afetler yalnızca doğanın olağan süreçlerinin bir parçası olarak değerlendirilmemelidir. Afetlerin bireyler ve toplumlar üzerinde yarattığı fiziksel, psikolojik ve sosyal etkiler mutlaka dikkate alınmalıdır. Zira gerekli önlemler alınmadığı takdirde, afetler küresel ölçekte ciddi tehdit oluşturan yıkıcı ve kaçınılmaz felaketler olarak karşımıza çıkabilmektedir (Ay, 2022, ss. 39-41).

Tarih boyunca en fazla can kaybına ve yıkıma neden olan afet türlerinden biri depremlerdir. Depremler, özellikle sismik açıdan riskli bölgelerde, çok sayıda insanın yaşamını yitirmesine ve yerleşim alanlarının büyük ölçüde tahrip olmasına neden olmaktadır (Çalışkan ve Kaya, 2021, s. 1055). Türkiye gibi deprem kuşağında yer alan ülkelerde bu durum daha da belirgin olup, 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi de bu yıkıcı etkilerin en güncel örneklerinden biri olarak tarihe geçmektedir (Buğdaycı, 2025, s. 6).

2.2.1. Afetin Fiziksel Etkileri

Toplumlar geçmişten günümüze kadar birçok afet ve sonuçlarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Depremler ise toplumda en fazla yıkıma neden olan afet türlerinden biridir (Bilge, 2024). Afetlerin etkileri önem sırasına göre sıralandığında, ilk olarak fiziksel etkileri öne çıkmaktadır. Fiziksel sonuçların başında can kayıpları, yaralanmalar, kalıcı sakatlıklar ve hastalıklar yer almaktadır (Balaban, 2025, s. 15). Aşağıda Tablo 1’de Türkiye’de 1900’ün başlarından günümüze büyük depremlerde yaralanan ve hayatını kaybedenlerin sayısı yer almaktadır.

Tablo 1. Yakın zamanda Türkiye’de yaşanan büyük depremlerde meydana gelen yaralı ve vefat sayısı (Kaya, 2024).

Depremler	Yaralı Sayısı	Hayatını Kaybeden Sayısı
1939 Erzincan	116720	32968
1942 Tokat-Erbaa	32000	3000
1943 Samsun-Lâdik	4000	4000
1944 Gerede-Bolu	20865	3959
1966 Varto-Muş	20007	2396
1970 Gediz-Kütahya	19291	1086
1971 Bingöl	9111	878

Tablo 1. (Devamı)

Depremler	Yaralı Sayısı	Hayatını Kaybeden Sayısı
1976 Muradiye-Van	9232	3840
1992 Erzincan	8057	654
1995 Dinar-Afyon	14156	90
1998 Ceyhan-Adana	31463	146
1999 Marmara	73342	1780
1999 Düzce	35519	763
2003 Bingöl	6000	176
2011 Van	17005	644
2020 Elazığ	1631	41
2021 İzmir	1035	117
2023 Kahramanmaraş	107204	50783

Yukarıdaki Tablo 1’den hareketle, Türkiye’de son yüzyılda meydana gelen büyük depremler incelendiğinde, ortaya çıkan can kayıpları ve yaralı sayıları sadece depremler özelinde dahi bu afet türünün yol açtığı fiziksel yıkımın boyutlarının ne kadar büyük olduğunu açıkça göstermektedir (Kaya, 2024). Can kayıpları, yaralanmalar ve sakatlanmalar doğrudan afet anında ortaya çıkarken, hastalıklar ise çoğunlukla afet sonrasında görülmektedir (Kunii, Akagi ve Kita, 1995’ten, aktaran Ünür, 2021). Afet sonrası dönemde beslenme ihtiyacının karşılanamaması, güvenlik koşullarının kaybı ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği gibi temel gıda, barınma ve lojistik hizmetlerinde yaşanan aksaklıklar, bireylerin fiziksel açıdan olumsuz sonuçlarla karşılaşmasına neden olmaktadır (Çakmak vd., 2018, ss. 91-93). Diğer yandan, afetler yalnızca insanlar üzerinde değil, aynı zamanda hayvanlar ve bitkiler üzerinde de olumsuz etkiler bırakmaktadırlar. Bu durum, ekolojik düzenin bozulmasına ve ciddi çevresel sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Ünür, 2021).

Afetlerin en somut ve gözlemlenebilir sonuçlarından biri, yapısal unsurlar üzerinde meydana gelen tahribattır. Bu unsurlar, afetin yapısal etkilerinin boyutunu ve toplumsal yaşama yansımalarını belirleyen temel bileşenler arasında yer almaktadır (Bilik, 2019). AFAD’ın (2016) afet yönetimi sözlüğünde yapısal bileşenler; insan eliyle inşa edilen yapılar, altyapı sistemleri, çevresel düzenlemeler, tarım ve sanayi alanları ile üretim tesislerinin yanı sıra, insan topluluklarının fiziksel kapasitelerini de kapsayan varlıklar olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, afetlerin yalnızca bina ölçeğinde değil, aynı zamanda üretim ve yaşam altyapısı üzerinde de çok boyutlu etkiler yarattığını göstermektedir.

Bu tür yapısal hasarlar yalnızca fiziksel yapı kayıplarına yol açmakla kalmamakta, aynı zamanda afet bölgesine ulaşımı ve etkin bir kriz yönetimini de zorlaştırmaktadır. Ayrıca olası ikincil afetlerin etkisini artırabilmekte, afet sonrasında sağlık sorunlarının çoğalmasına neden olabilmekte ve çeşitli olumsuz sonuçların devam etmesine zemin hazırlamaktadır (Özkul ve Karaman, 2007).

Afet sonrası ortaya çıkan yapısal etkiler, literatürde genellikle iki temel yapısal kategori altında incelenmektedir: *Yer üstü yapılar* ve *yer altı yapılar*. Bu ikili sınıflandırma, afet sonrasında hem acil müdahale stratejilerinin geliştirilmesinde hem de uzun vadeli iyileştirme politikalarının planlanmasında belirleyici bir çerçeve sunmaktadır.

Yer üstü yapılar, afetin doğrudan etkisine maruz kalan ve kent yaşamının görünür bileşenlerini oluşturan konutlar, ticari yapılar, kamu hizmet binaları ve ulaşım altyapısı gibi fiziksel yapı unsurlarını kapsamaktadır. Bu yapıların hasar görmesi, barınma ihtiyacının karşılanamaması, ekonomik faaliyetlerin kesintiye uğraması ve kamu hizmetlerinin sürekliliğinin bozulması gibi çok boyutlu sorunlara yol açabilmektedir. Buna karşılık, *yer altı yapılar* afetin dolaylı ancak yaşamsal öneme sahip etkilerini barındıran teknik altyapı sistemlerini içermektedir. Elektrik, içme suyu, doğalgaz iletim hatları ve kanalizasyon sistemlerinin zarar görmesi, halk sağlığı açısından ciddi riskler doğurmakta, aynı zamanda temel hizmetlerin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir.

Bu yapısal ayrım, afet sonrası müdahale ve yeniden yapılanma süreçlerinde önceliklendirme yapılmasını kolaylaştırmakta; özellikle tarihsel ve kültürel katmanlarıyla öne çıkan yerleşim alanlarında mekânsal ve sosyolojik etkilerin daha da belirginleşmesine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, afet sonrası planlama süreçlerinin yalnızca yapısal yeniden inşa ile sınırlı kalmaması, aynı zamanda toplumsal ihtiyaçları ve mekânsal deneyimleri gözeten bütüncül yaklaşımlarla ele alınması gerekmektedir (Balaban, 2025, ss. 10-11).

Bu bağlamda yapısal önlemlerin sağlıklı ve doğru bir şekilde ele alınması, afetlerin neden olduğu ve çoğunlukla can kaybı ile sonuçlanan yapısal etkilerin en aza indirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Özellikle yönetmelikler ve bilimsel incelemeler ışığında uygun yapıların, doğru lokasyonlarda ve uygun tekniklerle inşa edilmesi büyük önem taşımaktadır. Yapısal etkiler çoğunlukla zeminin özellikleri, kullanılan malzemelerin nitelikleri, yapıdaki düzensizlikler ve bölgede mevcut hasarlı veya riskli yapıların varlığı ile belirlenmektedir (Büyükkaracığan, 2016).

Türkiye’de afet yönetimi bağlamında Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği ve AFAD’ın (2018b) yayımladığı güncel rehberler, yapısal güvenlik konusunda yol gösterici olmaktadır. Yönetmelikte;

- Zemin etüdü yapılmasını,
- Deprem bölgelerine göre dayanıklı yapı tasarımını,
- Yapı malzemelerinin standartlara uygunluğunu,
- Taşıyıcı sistemlerde esneklik ve süneklik (enerji yutma kapasitesi) kriterlerini,

- Riskli yapıların tespit edilip güçlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Yapısal hasarların giderilmesi, afet sonrası süreçte ekonomik kaynaklara en fazla ihtiyaç duyulan aşamayı oluşturmaktadır. Bu nedenle yapısal sonuçların en aza indirilebilmesi için iki temel unsur öne çıkmaktadır: yapıların afete dayanıklı bir şekilde inşa edilmesi ve bireylere yeterli düzeyde afet bilinci ile uygulamalı eğitimlerin kazandırılmasıdır. Dolayısıyla afetlerin yol açtığı yapısal zararların azaltılması yalnızca mühendislik çözümleriyle sınırlı değildir; aynı zamanda etkin denetim mekanizmalarının işletilmesi, kentsel planlamanın doğru şekilde uygulanması ve toplumsal farkındalığın güçlendirilmesi ile mümkün olabilmektedir (Aytoğan, 2022, ss. 17-22).

2.2.2. Afetin Ekonomik Etkileri

Afetlerin birçok etkilerinden biri de ekonomidir. Sonuçları ekonomiyi doğrudan ve dolaylı biçimde etkilemektedir. Bu bağlamda afetler ve ekonomi arasındaki ilişki disiplinlerarasıdır (Levent, 2020).

Afetlerin ekonomik sonuçları, afet araştırmalarında üzerinde önemle durulması gereken temel inceleme alanlarından birini oluşturmaktadır. Hem doğa kaynaklı (deprem, sel, heyelan vb.) hem de insan kaynaklı (endüstriyel kazalar, yangınlar, altyapı çöküşleri) afetler ciddi düzeyde maddi zararlara neden olmaktadır. Bu tür olaylar sonucunda yaşanan maddi kayıplar, ekonomik açıdan hem yerel toplulukları hem de ulusal düzeyde devlet mekanizmalarını önemli ölçüde etkilemektedir (Demirci ve Karakuyu, 2011, s. 71).

Afetlerin ekonomik etkileri, çeşitli belirleyici faktörlere bağlı olarak farklılık göstermekte; özellikle yıkımın boyutu, bu etkilerin düzeyini doğrudan şekillendirmektedir. Bu bağlamda afetin meydana geldiği zaman dilimi, ülkenin ekonomik yapısı, afete maruz kalan coğrafi bölgenin özellikleri, nüfusun demografik yapısı ve afetin olduğu yerleşim tipi, ekonomik zararların büyüklüğünü etkileyen temel değişkenler arasında yer almaktadır (Güneş ve Akdoğan, 2023, ss. 25-34).

Afetlere yönelik etkin ve zamanında gerçekleştirilen müdahaleler, hem olayın hemen sonrasında ortaya çıkan maddi zararları hem de uzun vadede izlenen ekonomideki olumsuz sonuçları önemli ölçüde azaltabilmektedir. Doğal afetlerin ekonomi üzerindeki etkileri literatürde üç temel kategoride sınıflandırılmaktadır: *doğrudan etkiler*, *dolaylı etkiler* ve *ikincil etkiler*. Bu etkiler, afetin meydana gelmesinden itibaren birbirini takip eden aşamalar şeklinde ortaya çıkmaktadır. *Doğrudan etkiler*, afetin gerçekleştiği bölgelerdeki fiziksel sermaye stokunun (altyapı, binalar, üretim tesisleri vb.) tahrip olmasıyla kendini göstermektedir. Bu tür etkiler, genellikle afetin hemen ardından

gözlemlenebilen somut zararları ifade etmektedir. *Dolaylı etkiler* ise, doğrudan etkilerin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve üretim süreçlerinde, tedarik zincirlerinde, istihdamda ya da hizmet aşamalarında yaşanan aksamalardan kaynaklanan ekonomik kayıpları kapsamaktadır. *İkincil etkiler* ise daha uzun vadeli olup ülke ekonomisinin genel makroekonomik dengeleri üzerinde meydana gelen maliyetleri ifade etmektedir. Bu kapsamda, afet sonrası dönemde yaşanan kamu harcamalarındaki artış, bütçe açıkları, borçlanma ihtiyacı, fiyatların istikrarsızlığı ve ekonomik büyüme hızındaki düşüş gibi unsurlar ikincil etkiler arasında değerlendirilmektedir. Şekil 3'te yukarıda sınıflandırılan Afetlerin Ekonomik Etkileri başlıklı görsel yer almaktadır (Şahin ve Kılınç, 2016, ss. 34-35).

Şekil 3. Afetlerin ekonomik etkileri (Şahin ve Kılınç, 2016, s. 35).

Afetlerin etkilediği üretim alanları, altyapı sistemleri, konut stoku ve hizmet ağları ekonomik faaliyetlerin kesintiye uğramasına, uzun vadeli kalkınma hedeflerinin de ertelenmesine ve sekteye uğramasına neden olmaktadır (Demirci ve Karakuyu, 2011, ss. 75-77). Afetlerin fiziksel etkilerini azaltmanın yolu, genellikle risk azaltma uygulamalarını gündeme getirmektir. Bu durum, afet öncesi yapılabilecek faaliyetleri kapsamaktadır. Örneğin, afet anında can ve mal kaybını azaltabilecek faaliyetleri kapsayan acil hazırlık uygulamalarını benimsemek afetin fiziksel etkilerini azaltabilmektedir (Lindell ve Prater, 2003'ten aktaran Akar, 2013).

Türkiye’de doğal afetler arasında en yıkıcı ve ekonomik açıdan en maliyetli olanı depremlerdir. Ülke genelinde jeolojik yapının aktif fay hatlarıyla çevrili olması, depremleri hem sık yaşanan hem de yüksek risk taşıyan afet türü haline getirmektedir. AFAD verilerine göre, ortalama her beş yılda bir can ve mal kaybına yol açan büyük ölçekli bir deprem meydana gelmektedir (Teke, 2025, s. 34). Bu durum, Türkiye ekonomisinin çeşitli sektörlerinde kesintilere, kaynak kayıplarına ve yeniden yapılanma zorunluluğuna neden olmaktadır.

Deprem sonrası yeniden inşa süreci, kamu harcamalarında ciddi artışlara neden olduğundan mali kaynakların yeniden tahsisinde ve önceliklerin tespitinde revizyona ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca sigorta sistemlerinin yetersizliği ve afet sonrası finansal destek mekanizmalarının sınırlılığı, ekonomik toparlanmayı geciktiren faktörler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla depremlerin ekonomik etkilerini azaltmak için afet öncesi risk azaltma politikalarının, sigorta sistemlerinin geliştirilmesinin ve yerel ekonomi dayanaklılığının artırılmasının önemi büyüktür (Bolat, 2025, ss. 20-21).

2.2.3. Afetin Sosyal ve Psikolojik Etkileri

Afet olgusu, farklı disiplinler tarafından birçok biçimde tanımlanmakta ve incelenmektedir. Mühendislik ve doğa bilimleri afetin fiziksel yapı boyutlarına odaklanırken; sosyal bilimler, özellikle afet sonrası dönemde ortaya çıkan toplumsal etkileri ve dönüşümleri incelemektedir. Bu açıdan afetler, toplumda yarattıkları yapısal değişimler ve sosyal kırılmalar nedeniyle önemli bir inceleme alanı olarak değerlendirilmektedir (Gökalp Yılmaz, 2021a, s. 197).

Afetlerin sosyal boyutunu görünür kılan temel etkiler arasında toplumsal ilişkilerin zayıflaması, güvenlik açıklarının ortaya çıkması, kurumların işlevselliğini yitirmesi ve normsuzluk (anomi) gibi durumlar öne çıkmaktadır. Bu etkiler, özellikle kırılgan gruplar üzerinde daha yoğun biçimde gözlemlenmektedir. Çocuklar, yaşlılar, kadınlar ve yoksul bireyler afet sonrası süreçte artan sosyal dışlanma, yoksullaşma ve psikolojik kırılganlık gibi çok katmanlı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır (Özbayram, 2018, ss. 10-12).

Afetin bireysel düzeydeki yansımaları ise daha çok psikolojik ve davranışsal bozulmalar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ölümler, yaralanmalar ve barınma kayıplarının yanı sıra, bireylerde ortaya çıkan çaresizlik halleri kişisel ve toplumsal düzeyde patolojik sonuçlar doğurabilmektedir. Afetten ağır biçimde etkilenen bireylerin tutum ve davranışlarında gözlemlenen değişimler, sosyal ilişkiler aracılığıyla toplumsal yapıya yansımakta ve yapısal bozulmalara zemin hazırlamaktadır. Bu noktada, toplumsal normların geçerliliğini kaybetmesi ve bireylerin davranışsal örüntülerinde sapmaların

görülmesi yaygın bir durumdur. Bununla birlikte, literatürde afetlerin yalnızca olumsuz sonuçlar doğurmadığı, kimi zaman toplumsal dayanışmayı ve kolektif iyileşmeyi de tetiklediği vurgulanmaktadır. Büyük ölçekli felaketler sonrasında toplumların yeniden yapılanma süreçlerine girdiği, sosyal bağların güçlenebildiği ve toplumsal direncin artabildiği gözlemlenmektedir (Birkök ve Eroğlu, 2004, ss. 4–8).

Afet deneyimi öznel bir süreçtir; zira her birey, fiziksel ve yapısal olayların etkilerini kendi yaşantısı ve algı süzgecinden geçirerek farklı bir afet deneyimi üretmektedir. Afet sonrası dönemde yaşanan belirsizlik, gündelik yaşamın kesintiye uğraması ve toplumsal kontrol mekanizmalarının zayıflaması, bireylerin acı deneyimlerinin temelini oluşturmaktadır (Akgüngör, 2010, s. 19).

Karancı (2008), afet sonrası psikolojik süreci üç temel aşamada açıklamaktadır:

- *Akut aşama:* Bireyler olayın şokuyla mantıklı düşünme becerilerinde azalma, inkâr, korku, öfke, güvensizlik gibi yoğun duygusal tepkiler sergilemektedir. Davranışsal düzeyde ise uyku ve beslenme bozuklukları, madde kullanımında artış ve dikkat dağınıklığı gözlemlenmektedir.
- *Tepki aşaması:* Afeti hatırlatan uyaranlardan kaçınma eğilimi belirginleşmektedir. Bu dönemde korku, endişe, huzursuzluk, depresyon ve yalnızlık gibi duygular ön plana çıkmaktadır.
- *İyileşme aşaması:* Olumsuz tepkilerde azalma görülmekte; birey yeniden hayata ilgi duymaya başlamakta, gelecek planları yapmakta ve duygusal-fiziksel toparlanma sürecine girmektedir.

Afete maruz kalan bireylerin yakınlarını, evlerini veya iş yerlerini kaybetmeleri; kalıcı hastalık veya sakatlığa maruz kalmaları, bireylerin psikolojileri üzerinde olumsuz, kimi zaman travmatik etkiler yaratabilmektedir. Bu nedenle afetzedelere psikolojik destek sağlanması, onların topluma yeniden kazandırılmaları ve daha hızlı iyileşmeleri açısından büyük önem taşımaktadır (Laçiner, 2013).

Sonuç olarak tüm afetler nüfus yönelimlidir (Curson, 1991'den aktaran Balta ve Peker, 1999). Dolayısıyla deprem gibi fiziksel olayların afet haline gelmesi, toplumsal süreçler aracılığıyla gerçekleşir. Afetler, yalnızca fiziksel yıkım değil; aynı zamanda toplumsal kırılganlıkların ve eşitsizliklerin görünür hale geldiği, yeniden yapılanma ve dayanışma süreçlerinin tetiklendiği karmaşık toplumsal olgular olarak değerlendirilmelidir (Akgüngör, 2010, s. 27).

Bu çalışma kapsamında ele alınan başlıklar ve içerikler göz önünde bulundurulduğunda, bütüncül bir çerçevede değerlendirme imkânı sunan Afet Sosyolojisi kavramını açıklamak yerinde olacaktır.

2.3. Afet Sosyolojisi

Sosyoloji, bireylerin toplumsal yaşamdaki konumlarını, diğer bireylerle olan etkileşimleri ve toplumsal düzenin birey üzerindeki etkilerini inceleyen bir bilim dalıdır. Afet ise, milyonlarca insanın yaşamını ve mal varlığını tehdit eden, toplumun geniş bir kesimini etkileyerek ciddi yıkımlara neden olan olaylar olarak tanımlanmaktadır (Bates ve Peacock, 1987, s. 293). Afetlerin oluşum nedenleri, gerçekleşme biçimleri ve süreleri bakımından farklılık göstermesi, bu olgunun çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çok boyutluluk, afetlerin yalnızca fiziksel yıkımlarla sınırlı kalmadığını; aynı zamanda toplumsal ilişkiler, kurumlar ve gündelik yaşam pratikleri üzerinde derin etkiler yarattığını göstermektedir. Bu nedenle afet olgusu, gerçekleşmeden önce toplumsal hazırlığı zorunlu kılması ve gerçekleşme süreci ile sonrasında toplumsal düzlemde meydana getirdiği değişim ve dönüşümler nedeniyle sosyal bilimlerin, özellikle de sosyolojinin temel inceleme alanlarından biri hâline gelmiştir. Afetlerin şiddeti ve etki alanı doğrultusunda ortaya çıkan toplumsal değişim süreçleri, sosyolojik analiz açısından önemli bir zemin sunmaktadır. Günümüzde dünyanın farklı bölgelerinde meydana gelen afetler, yalnızca fiziksel yıkımlara değil; aynı zamanda toplumsal yapının dönüşümüne de neden olmaktadır. Bu dönüşüm, sosyolojiye hem kuramsal hem de pratik düzeyde sorumluluklar yüklemekte, aynı zamanda yeni perspektifler ve kavramsal araçlar geliştirilmesine olanak tanımaktadır (Alkin, 2022, s. 301).

Toplumlar her ne kadar sürekli bir değişim ve yeniden yapılanma süreci içerisinde bulunsalar da belirli bir düzen ve yapısal bütünlüğe sahiptir. Bu bağlamda düzen, değişim ve çatışma kavramları sosyolojinin temel analiz araçları arasında yer almaktadır. Doğal afetler, özellikle depremler, mevcut toplumsal düzeni sarsmaları ve gündelik yaşam pratiklerini kesintiye uğratmaları nedeniyle sosyolojik açıdan özel bir önem taşımaktadır. Afet sonrasında bireylerin alışılmış yaşam biçimlerinin bozulması, sosyal ilişkilerde çözülme ve belirsizliklerin artması, toplumda yeniden yapılanma ihtiyacını gündeme getirmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde bu yeniden yapılanma süreci çoğu zaman daha zorlu bir nitelik taşımakta; toplumsal hazırlık düzeyinin yetersizliği, afetlerin etkilerinin kalıcı hâle gelmesine neden olabilmektedir. Bu durum, afetzedeler açısından yaşanan sürecin geçici bir krizden ziyade, kurulu sosyal düzenin derin biçimde sarsılması anlamına gelmektedir (Kasapoğlu ve Ecevit, 2001, s. 9).

Afetlere ilişkin sosyolojik yaklaşımlar, bu olgunun toplumsal boyutlarını farklı perspektiflerden ele almaktadır. Dynes (1978), afetlerin sosyal yaşamı sekteye uğratarak kaotik bir ortam yarattığını ve mevcut düzenin yeniden inşasını gerekli kıldığını belirtmekte; bu süreci sosyal bir patoloji olarak değerlendirmektedir. Dynes, afetleri

toplumsal düzenin bozulduğu ve normların geçerliliğini yitirdiği olağandışı durumlar olarak tanımlamaktadır (Dynes, 1988'den aktaran Yılmaz, 2021). Buna karşılık, Fritz (1961) afetleri yalnızca bir bozulma ya da sosyal bir patoloji olarak değil, toplumların dayanıklılık kapasitesini ve bütünleşme potansiyelini açığa çıkaran dinamik süreçler olarak görmektedir. Fritz'e göre afetler, sosyal sistemlerin iyileştirici yönlerini gözlemleyebileceğimiz birer laboratuvar niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda afetler, sosyal bilimciler için normal ve stabil koşullarda gözlemlenmesi mümkün olmayan insan davranışlarını inceleme alanı sunmaktadır (Fritz, 1961'den aktaran Gökalp Yılmaz, 2021a). Bu yönüyle afetler, yalnızca bozulma ve çözülme süreçleriyle değil, aynı zamanda yeniden yapılanma, kolektif dayanışma ve olağandışı toplumsal etkileşim biçimlerini anlamaya yönelik önemli bir analitik zemin oluşturmaktadır.

Afetlerin doğurduğu dönüşümler yalnızca kuramsal düzeyde değil, somut toplumsal sonuçlar üzerinden de gözlemlenmektedir. Afetlerin ardından sosyal, siyasal ve dinsel tartışmaların yoğunlaşması; göç hareketlerinin, siyasal istikrarsızlıkların yaşanması ve ekonomik krizlerin ortaya çıkması bu durumun önemli göstergeleridir (Bilik, 2015, ss. 39-40). Bu nedenle afetler yalnızca yapısal yıkımlarla sınırlı değildir; fiziksel, ekonomik, sosyolojik, psikolojik ve siyasal boyutlarıyla toplumsal yaşamı etkileyen çok katmanlı olgulardır. Üretim araçları ve geçim kaynaklarındaki kayıplar ekonomik boyutu; yapı ve çevrede meydana gelen hasarlar yapısal boyutu; sosyal ilişkilerde yaşanan çözümler sosyolojik boyutu, bireylerin ruhsal durumlarında gözlenen değişimler psikolojik boyutu; kamu kurumlarının işleyişindeki aksaklıklar ise siyasal boyutu oluşturmaktadır (Özaydın, 2017). Bu çok yönlü etkiler, afetleri sosyolojinin temel araştırma alanlarından biri haline getirmektedir.

Afet sosyolojisi, farklı toplumsal grupların afet öncesinde, sırasında ve sonrasında sergiledikleri davranış biçimlerini; bu davranışları şekillendiren kültürel, yapısal ve bağlamsal faktörleri anlamaya odaklanmaktadır. Aynı zamanda insan davranışlarının afet koşulları altında nasıl ve neden değiştiği, afetlerin toplumsal eşitsizlikleri nasıl görünür kıldığı gibi sorular da bu alanın temel inceleme konuları arasında yer almaktadır (Peek vd., 2021'den aktaran Demirelli, 2023).

Afet sosyolojisi alanındaki akademik çalışmaların başlangıcı Amerika'da olup, bu çalışmalar zamanla Avrupa'da yürütülen araştırmalarla genişleyerek kurumsal bir nitelik kazanmıştır. Alanın öncü çalışması, Samuel Prince tarafından kaleme alınan doktora tezi olarak kabul edilmektedir. Prince, *Felaket ve Sosyal Değişim: Halifax Afeti Üzerine Bir Sosyolojik İnceleme* başlıklı çalışmasında, 1917 yılında Halifax Limanı'nda patlayıcı yüklü bir gemi ile başka bir geminin çarpışması sonucu meydana gelen büyük ölçekli

patlamayı ele almıştır. Söz konusu olay, 6 Ağustos 1945'te Hiroşima'ya atılan atom bombasına kadar geçen dönemde, insan kaynaklı en büyük patlama olarak kabul edilmektedir. Halifax Patlaması'nın yol açtığı ağır maddi ve manevi kayıplar üzerinden Prince, afetlerin toplumsal yapıda yarattığı değişim ve dönüşümleri sosyolojik bir bakış açısıyla incelemiştir (Yalçın, 2020, s. 18).

Bu çalışmayı izleyen dönemde Carr'ın 1932 yılında American Journal of Sociology'de yayımladığı Disasters and the Sequence Pattern Concept of Social Change adlı makalesi, afet sonrası toplumsal değişim süreçlerine odaklanan önemli çalışmalardan biri olmuştur. Ardından Prasad, 1934 yılında Hindistan'da meydana gelen bir deprem sonrasında ortaya çıkan fısıltı haberlerini inceleyerek afet sonrası toplumsal tepkileri analiz etmiştir. Kutak'ın 1937 yılında Louisville'de yaşanan kasırganın etkilerine ilişkin çalışması ile Kentucky ve Mira'nın 1939 yılında İspanya İç Savaşı sırasında sivillere yönelik bombalamaların psikiyatrik etkilerini ele alan araştırmaları, afetlerin psikolojik ve toplumsal boyutlarını görünür kılan erken dönem çalışmalar arasında yer almaktadır (Kentucky ve Mira, 1939'den aktaran Küçükcan ve Köse, 2000)

Afet sosyolojisine kuramsal katkı sağlayan bir diğer önemli isim Pitirim A. Sorokin'dir. Sorokin, 1942 yılında yayımladığı *Afette İnsan ve Toplum: Savaş, Devrim, Kıtık ve Salgının İnsan Zihni, Davranışı, Sosyal Organizasyonu ve Kültürel Yaşam Üzerindeki Etkileri* adlı eserinde, savaş ve devrimlerin yanı sıra kıtlık ve salgın hastalıkları da afet kapsamında ele alarak afet kavramının sınırlarını genişletmiştir. Bu çalışmasında Sorokin, afetlerin bireylerin psikolojik yapıları, toplumsal örgütlenme biçimleri ve kültürel yaşam üzerindeki etkilerini kapsamlı biçimde incelemiş ve afet sosyolojisinin kuramsal gelişimine önemli katkılar sunmuştur (Can, 2020, s. 22).

Afetlere ilişkin araştırmalar 1950'li yıllardan itibaren hız kazanmış ve bu süreç 1963 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Ohio eyaletinde, sosyolog E. L. Quarantelli'nin öncülüğünde Afet Araştırmaları Merkezi'nin kurulmasıyla kurumsal bir nitelik kazanmıştır. Quarantelli'nin yanı sıra Russell Dynes ve J. Eugene Haas'ın da kurucuları arasında yer aldığı bu merkez, afet araştırmalarının sistematik ve disiplinlerarası bir çerçevede yürütülmesine olanak sağlamıştır (Yalçın, 2020, s. 19). 1980'li ve 1990'lı yıllarda Avrupa'da gerçekleştirilen çalışmalar ise afet sosyolojisinin kapsamını genişleterek, afet süreçlerinin etnik yapı, ırk, yaş, sınıf ve cinsiyet gibi toplumsal farklılıklarla ilişkisini; acil durum yönetimi ve afet politikalarının örgütsel yapısını inceleme alanına dâhil etmiştir (Ballana, 2017, ss. 26–28).

Türkiye'de ise; afet sosyolojisi çalışmalarının önemli bir kısmı, özellikle 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi ekseninde şekillenmiştir (Can, 2020, s. 24). Bu

depremde, 17.480 kişi yaşamını yitirmiş, 43.953 kişi yaralanmış, 675.000 kişi evsiz kalmış, yaklaşık 15 milyonluk nüfus doğrudan etkilenmiş ve 13 milyar dolarlık tahmini ekonomik zarar meydana gelmiştir. 2023 Kahramanmaraş depremlerine kadar Türkiye'nin en yıkıcı doğal afeti olarak değerlendirilen Marmara Depremi, sosyolojik araştırmalar için de bir dönüm noktası olmuştur (Ergünay, 2007, s. 2). Özellikle Kasapoğlu ve Ecevit'in yürüttüğü saha çalışmaları, afet sosyolojisi alanında nc araştırmalar arasında kabul edilmektedir.

Türkiye'de afet sosyolojisi alanında gerçekleştirilen en kapsamlı çalışmalardan biri, Can'ın (2020) editörlüğünde yayımlanan *Afet Sosyolojisi* adlı derleme eserdir. Bu alışma, afet olgusunu sosyolojik bir çerçevede ele alması ve farklı disiplinlerden katkılar içermesi bakımından literatürde önemli bir yere sahiptir. Bununla birlikte, Türkiye'de afetlere ilişkin sosyal boyutlu çalışmaların eleştirel bir değerlendirmesini yapan Açıkalin (2018, s. 99), deprem konulu 139 akademik makaleyi incelediği çalışmasında, bu araştırmaların büyük ölçüde tekil bir perspektife sıkıştığını ortaya koymaktadır. Açıkalin'a göre söz konusu alışmalar, "Neden ve nasıl hla depreme dayanıklı bir toplum haline gelemediğimiz?" Sorusuna yanıt üretebilecek kavramsal ve kuramsal bir ereve geliştirmemiştir. Bunun yerine, afet sonrasında bireylerin mağduriyet yaşadığı, toplumun kısa süreli bir dayanışma sergilediği, devlet ile bireyler arasında yardım süreçlerine ilişkin algı farklılıklarının ortaya çıktığı ve nihayetinde depremin hızla gündemden düştüğü yönünde betimsel bir anlatının tekrarlandığı görülmektedir. Açıkalin'ın ulaştığı bu sonuçlar, Türkiye'de afet sosyolojisi alanında sosyal perspektifin derinlemesine ve eleştirel biçimde ele alındığı bütüncül analizlere duyulan ihtiyaın sürdüğünü göstermektedir (şikar, 2023, ss. 12-13)

Özetle afet sosyolojisi; afetlere yol açan unsurların, afetlerin nlenmesine yönelik stratejilerin ve afet sonrasında yürütülen çalışmaların toplumsal boyutunu inceleyen bir sosyal bilim alanıdır. Bu disiplin, afetlerin toplumsal yapı üzerindeki dönüştürücü etkilerine odaklanmakta; afet olaylarının ortaya çıkış dinamiklerini, afet sonrasında toplumun sergilediği davranış kalıplarını, afetlerin sosyal dayanışma ya da çatışma süreçlerine nasıl zemin hazırladığını ve afetlerin mekânsal-sınıfsal eşitsizliklerin görünürlük kazandığı süreçleri temel inceleme alanlarını oluşturur (Demir, 2011, s. 173).

2.4. Mekân ve Mekânın retimi

Mekân kavramı, tarih boyunca farklı disiplinlerin ve düşünce akımlarının odağında yer almış, özellikle 1960'lı ve 1970'li yıllardan itibaren daha derin, çok boyutlu ve toplumsal bir perspektifle ele alınmaya başlanmıştır (Ghulyan, 2017, s. 2). Türk Dil

Kurumu (TDK, 2022) sözlüğünde ‘yer, bulunan yer’, ‘ev, yurt’ ve ‘uzay’ gibi anlamlarla tanımlanan mekân kavramı farklı disiplinlerde farklı yönleriyle ele alınmaktadır.

Mimarlık literatüründe mekân; insanı çevreden bir noktaya kadar ayıran ve insanın içinde yaşamını sürdürmesine elverişli olan boşluk, olarak tanımlanmaktadır (İskenderoğlu ve Gögebakan, 2022, s. 515). Felsefi literatüründe ise daha soyut bir bağlamda ele alınmakta ve varlığın mekânla kurduğu ilişki üzerinden anlam üretme sürecini kapsamaktadır (Cevizci, 2010, s. 1080). Descartes rasyonalist bir yaklaşımla, mekânın onu işgal eden cisimden ayıramayacağını ve boş mekânın var olamayacağını savunmaktadır. Ona göre mekân, yer kaplayan hacimsel bir gerçekliktir (Cevizci, 2010, s. 1081). Bu anlayış, Descartes’ın mekâna yüklediği anlamın varoluşun mekânsal bir bağlamda gerçekleştiği fikrini desteklemektedir. Benzer biçimde, Bauman (2017, s. 172) da fiziksel varlığın ancak bir mekân içerisinde anlam kazanacağını ifade etmektedir.

Sosyolojik açıdan mekân; toplumsal olaylarla, bireysel deneyimlerle ve kültürel süreçlerle doğrudan ilişkilidir. Toplumsal olayların bir yansıması olmanın yanı sıra, bireyin aidiyet duygusunu, kimliğini ve yaşantılarını şekillendirmesi yönüyle sosyolojik bir nitelik taşımaktadır. Ağırlıklı olarak fiziksel oluşumların bütünü gibi algılansa da mekân; insan, toplum ve doğadan bağımsız değil, aralarındaki karşılıklı etkileşimin bir ürünü olarak değerlendirilmektedir. Bireyin kendini bir mekâna ait hissetmesi, o mekâna bir kimlik kazandırır ve bu kimlik, toplumsal ilişkilerin ve deneyimlerin sürekliliği içinde şekillenir (Alver, 2013, ss. 18-19).

Mekân kelimesi, Türkçeye Arapçadan geçmiş olup, kökeni *kevm* fiiline dayanmaktadır. *Kevm* kelimesi *var oluş* demektir ve herhangi bir varlığın herhangi bir şekilde bir yerde bulunması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla mekân, bireylerin yaşamlarını sürdürdükleri, çeşitli anlamlar atfettikleri ve deneyimledikleri çok boyutlu bir olgudur. Bireyin aidiyet duygusunun geliştiği, adaptasyon süreçlerinin yaşandığı ve toplumsal ilişkilerin şekillendiği bir bağlam olarak ele alınmaktadır (Uygur, 2020, s. 131).

1970’li yıllardan itibaren Henri Lefebvre ve David Harvey gibi kuramcıların mekâna toplumsal bir perspektifle yaklaşımları, mekân kavramına dair genel yargının dönüşümünü beraberinde getirmiştir (Bilgili, 2018, s. 111). Lefebvre’nin “Mekânın toplumsal ürün olarak kavranışı elbette kolay değildi; başka deyişle, kısmen yeni ve öngörülmemiş bir sorunsal içeriyordu” ifadesi bu dönüşümü açıklar niteliktedir (Lefebvre, 2023, s. 23). Mekânı bu perspektifle ele alan kuramcıların katkılarıyla mekân, tek boyutlu bir anlayış olan fiziksel yapı anlayışından çıkarak; insan etkileşimlerinin

gerçekleştiği, mekân ve insan ilişkisinin ön plana çıktığı bir üretim alanı olarak ele alınmaktadır (Yetişkin, 2022).

Henri Lefebvre (2023), *Mekânın Üretimi* adlı eserinde, mekânı toplumsal ilişkilerin bir yansıması olarak değil, bu ilişkilerin bir ürünü olarak tanımlamaktadır. Ona göre mekân, politik, ekonomik ve kültürel pratiklerin etkileşimi sonucunda sürekli olarak yeniden üretilen dinamik bir yapıdır. Lefebvre “Üst üste (ya da iç içe) olmak üzere, sonsuz sayıda mekân ortaya çıkar: coğrafi, ekonomik, demografik, sosyolojik, ekolojik, politik, ticari, ulusal, kıtasal, dünyasal doğanın (fiziksel) mekânını, akışların (enerjilerin) mekânlarını da unutmamalı” diyerek (Lefebvre, 2023, s. 39) mekânın çok katmanlı doğasına dikkat çekmektedir.

Lefebvre (2023), mekânın üretimini farklı, ancak ayrılmaz üç boyutuyla ifade etmektedir: *algılanan mekân, gündelik yaşamda deneyimlenen somut mekân, tasarlanan mekân; planlama, mimarlık ve iktidar söylemleriyle biçimlendirilen mekân ve yaşanan mekân*, bireylerin deneyimlediği, duygusal ve sembolik anlamlar yüklediği mekân şeklindedir. Bu üç boyut, mekânın hem maddi hem de simgesel yönünü bütüncül bir biçimde anlamamıza olanak tanır. Lefebvre’ye göre mekân; toplumsal, kültürel ve bireysel anlamlarla örülü bir üretim sürecidir. Üretilen mekânın kırsal veya kentsel olmadığını; bunlar arasındaki yeni yaratılmış mekânsal ilişkilerin sonucu olduğunu belirtmiştir (s. 105). Mekânın bir içeriğinin olduğu, bu mekânın toplumsal ilişkileri kapsadığını ve gizlediğini ifade etmiştir. Mekânın bir şey olmasa da şeyler (nesneler ve ürünler) arasındaki ilişki kümesi olduğunu vurgulamıştır (s.108). Üretilen ve tüketilen ürün olarak mekân, ekonomik ve toplumsal ilişkilerin dayanağını oluşturmaktadır. Bu kavram, zihinsel olan ile kültürel olanı; toplumsal olan ile tarihsel olanı birbirine bağlayarak çok katmanlı bir etkileşim alanı sunmaktadır. Mekân, içinde yaşanan çevrenin yanında, toplumsal yapıların oluşumuna katkı sağlayan ve bu yapılarla birlikte dönüşen aktif bir üretim sürecidir (s. 111). Lefebvre (2023), mekânı edilgin bir alan olarak değil; mevcut üretim ilişkileriyle iç içe geçmiş, bilgi ve eylem üreten, canlı ve sürekli yeniden inşa edilen bir olgu olarak tanımlamaktadır (s. 108).

David Harvey (2003, s. 40) ise mekânı, insan tarafından biçimlendirilen ve aynı zamanda insanı biçimlendiren toplumsal bir boyut olarak ele almaktadır. Bu nedenle mekânı, yalnızca fiziksel bir varlık değil, toplumsal ilişkiler ve süreçlerle bütünleşmiş dinamik bir olgu olduğunu ifade etmektedir. Ona göre mekân, bireyler ve topluluklar arasında farklı anlamlar taşımakta ve bu anlamlar zamansal değişimlere bağlı olarak dönüşmektedir. Mekânın toplumsal boyutunu anlamak, mekânsal düzenlemelerin ve politikaların bireyler üzerindeki etkilerini çözümlemede önemli bir gerekliliktir.

Harvey'nin bu yaklaşımı, mekânın toplumsal ve tarihsel bağlamının kavranmasını öncelikli hale getirmektedir (Harvey, 2003, s. 40).

Bu kuramsal çerçevede, mekânın üretimi yalnızca fiziksel inşa sürecini değil, aynı zamanda aidiyet, kimlik ve toplumsal hafıza gibi olguların oluşumunu da kapsamaktadır. Bireylerin mekânlara atfettikleri anlamlar ve bu mekânlarda edindikleri deneyimler, söz konusu mekânların biçimlenmesinde etkili olan tarihsel, toplumsal ve kültürel olaylarla doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle mekânsal dönüşümler; örneğin kentsel dönüşüm projeleri, göç ya da afet sonrası yeniden yapılanma süreçleri, bireylerin kimliklerinde ve aidiyet duygularında derin etkiler yaratmaktadır (Aytaç, 2013, s. 152).

Afetler özelinde ele alındığında mekânın üretim süreci çok daha kırılgan bir hâl almaktadır. Afetler sadece fiziksel yapıları yıkmakla kalmamakta, aynı zamanda toplumsal ve duygusal bağları da sarsmaktadır (Yıldız, 2007, s. 132). Bu nedenle mekân, sadece afet sonrası yeniden inşa edilen bir fiziksel yapı olarak değil; aynı zamanda toplumsal dayanışmanın, yeniden örgütlenmenin ve psikososyal iyileşmenin de zemini haline gelmektedir. Dolayısıyla kentin yeniden inşası bir anlamda toplumun da yeniden inşası anlamına gelmektedir ve afet sonrası dönemde mekânın üretimi hem maddi hem de sembolik düzeyde bir yeniden yapılanma sürecini ifade etmektedir (Bilgin, 2013, s. 67).

Bu kuramsal çerçeveden hareketle, bu çalışma mekânın yeniden üretimini, 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında Hatay ili Antakya ilçesinde yaşayan bireylerin afet sonrası mekân deneyimleri üzerinden ele almaktadır. Araştırmada mekân, yalnızca afet sonrası yeniden inşa edilen konutlar ve kentsel alanlarla sınırlı bir fiziksel çevre olarak değil; bireylerin gündelik yaşam pratikleri, toplumsal ilişkileri, aidiyet duyguları ve kent hakkı ile kente ilişkin hafızaları aracılığıyla yeniden anlamlandırılan dinamik bir toplumsal üretim alanı olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu bağlamda mekânın yeniden üretimi, Lefebvre'nin algılanan, tasarlanan ve yaşanan mekân ayrımı çerçevesinde değerlendirilmiş; planlama ve kurumsal müdahalelerle tasarlanan mekânlar ile afetzedelerin bu mekânları nasıl deneyimlediği, dönüştürdüğü ve anlamlandırdığı analiz edilmektedir.

2.4.1. Ev Kavramı ve Duygusal Boyutları

İnsanoğlunun korunma, barınma ve güvenlik arayışı, tarih boyunca farklı biçimlerde görülmektedir. Yerleşik yaşama geçilmesiyle insan, doğayla ve toplumsal çevresiyle kurduğu ilişkiyi yeniden tanımlamış; üretim, ticaret ve sosyal etkileşim alanlarında aktif rol oynarken günün sonunda geri çekildiği, kendine ait bir özel alana

ihtiyaç duymuştur. Bu özel alan, yalnızca fiziksel bir barınak değil; bireyin hem ruhsal hem de toplumsal varlığını inşa ettiği bir mekân olarak ev kavramına dönüşmüştür. İnsan, bedensel varoluşunun ardından denetim kurabildiği ilk alan olarak evi üretmekte ve ev, bu bağlamda yalnızca barınma işlevi gören bir yapı değil, bireyin fiziksel güvenliğini ve ruhsal sürekliliğini sağlayan temel bir mekânsal çerçeve olarak ortaya çıkmaktadır. Bachelard'ın (2023, s. 35) ifadesiyle “Ev, bizim dünyadaki köşemizdir. Çok kez söylendiği gibi, ilk evrenimizdir. Ev, gerçek bir kozmostur.” Bu tanımla birlikte ev, bireyin kimliğini, belleğini ve aidiyet duygusunu şekillendiren varoluşsal bir merkez haline gelmektedir.

Ev, bireyin fizyolojik ihtiyaçlarının ötesinde, duygusal ve simgesel anlamlarla yüklü bir alandır. Narlı'ya (2014) göre ev, “İnsanın ruhsal, bedensel ve düşünsel varlığının tüm çelişkilerini, umutlarını ve korkularını bilen, bunları hafızasında saklayan mikro bir evrendir (s. 62).” Lotman (2012, s. 137), evi “dünya düzeninin merkezi ve odağı” olarak tanımlarken; Şen (2010, s. 93), evi “ruhsal aşınmaları onaran bir rehabilitasyon alanı” olarak tanımlamaktadır. Bu bakış açıları, evin yalnızca yaşanılan bir yapı değil, bireyin içsel bütünlüğünü yeniden kurduğu anlam yüklü bir alan olduğunu göstermektedir.

Toplumsal bir olgu olarak ele alındığında, ev yalnız bireye değil, kültürel belleğe de ait bir mekândır. Ailenin, toplumsal ilişkilerin ve değer aktarımının sürdürüldüğü yer olarak ev, gündelik yaşamın sürekliliğini sağlamaktadır (Gahramanlı, 2013, s. 85). Harvey (2003, s. 148), evin barınma işlevinin ötesinde mahremiyet, güvenlik, toplumsal statü ve servet birikimi gibi çok katmanlı anlamlar taşıdığını da belirtmektedir. Eiguer (2013, s. 55) ise evi *iç habitat* olarak nitelendirir; yalnızca fiziksel değil, estetik, tarihsel ve yaratıcı bir alan olarak tanımlamaktadır. Bu yönüyle ev, bireylerin hem kişisel zevklerini hem de geçmişle kurdukları duygusal bağları yansıtmaktadır.

Evin içinde yer alan odalar, nesneler ve kişisel düzenlemeler, zamanla bireyin anılarını, deneyimlerini ve yaşantılarını barındıran özel bir belleğe dönüşmektedir. Bu durum, birey ile ev arasında karşılıklı bir aidiyet bağı geliştirmektedir. Böylece ev, her birey için farklı anlamlar taşıyarak kişisel bir yuva kimliği kazanmaktadır. Colomina'nın (2011, s. 273) aktardığı Adolf Loos'a göre, evin dışa dönük bir temsil işlevi üstlenmesinden çok, iç mekânda kurulan yaşantı ve anlam katmanlarıyla değer kazanmaktadır. Bachelard (2023, s. 31) ise evin yalnızca anıların değil, unutulmuş olanların da biriktirildiği bir ruhsal mekân olduğunu belirterek, “Ruhumuz bir konuttur. Ve evleri, odaları hatırlayarak kendi içimizde konaklamayı öğreniriz. Biz onların içinde olduğumuz kadar, onlarda da bizim içimizdedir” ifadeleriyle mekânın bireyin içsel

dünyasıyla kurduğu derin bağı açıklamaktadır. Bu yönüyle ev, bireyin hem maddi hem manevi dünyasının iç içe geçtiği özgün bir yaşam alanıdır.

Ev, duvarlardan ibaret bir yapı değil; aksine bireyin kimliğini, anılarını ve duygusal dünyasını biçimlendiren içsel bir evrendir (Doğan, 2022, s. 22). Connerton'a (2009) göre, evin anlamı bedensel deneyimlerden bağımsız olmayıp; mekân, bedenle kurulan ilişkiler ve yaşam öyküleriyle bütünleşerek anlam kazanmaktadır (ss. 29-30). Bireyin eviyle kurduğu bu bedensel ve duygusal bağ, aidiyet hissinin temelini oluşturmaktadır. Suner (2015) ise *aidiyet* kavramının en güçlü çağrışımının *ev* olduğunu ifade etmekte ve evi yalnızca mekânsal bir yapı değil, kişinin kendini ait hissettiği simgesel bir alan olarak tanımlamaktadır (s. 16). Bu bağlamda, Hedetoft ve Hjort (2002) "Ev, kökenlerimizin bulunduğu, dünyanın başka bir yerindeyken dönmeyi özlediğimiz yerdir" ifadesi, evin hem bireysel hem de kolektif bellekteki derin anlamını ortaya koymaktadır (Hedetoft ve Hjort 2002'den aktaran Suner, 2015).

Zamanla ev, birey için sadece somut bir barınak olmanın ötesine geçerek; anıların, düşlerin ve hatıraların korunarak toplandığı, kişisel belleğin merkezine dönüşen bir yer hâline gelmektedir (Algın, 2022, s.17). Bachelard (2023) bu durumu, evin hem bedensel hem de ruhsal bir varlık olduğunu; anıların yerleştiği, düşlerin sığınak bulduğu bir mekân olarak ifade etmektedir (ss. 37-38). Bu bağlamda ev, insanı yalnızca dış dünyanın tehlikelerine karşı değil, aynı zamanda yaşamın fırtınalarına karşı da koruyan simgesel bir barınaktır (Bachelard, 2023, ss. 61-62).

Evin duygusal boyutu, bireyin yaşam deneyimleriyle birlikte şekillenmektedir (Mualla, 2021, s. 314). Bachelard (2023), evi düş kuranın sığınağı olarak tanımlamaktadır (s. 38). Bu nedenle ev, hatıraların ve duyguların biriktiği bir mekândır. Gözde Mualla (2021) evin duygularla dolu bir alan haline geldiğini belirtmektedir. Evin bellekteki yeri, o mekânda bulunan nesnelerin duygusal anlamlarıyla ilişkilidir (s. 321). Bu bağlamda, evdeki nesneler yalnızca işlevsel değil, aynı zamanda bireyin geçmişine ve kimliğine dair duygusal bağların sembolleridir (Baudrillard, 2011'den aktaran Mualla, 2021, s. 322).

Benjamin'e göre yaşamak, bireyin mekânla kurduğu iz bırakıcı bir ilişkiyi de içermektedir. Özellikle iç mekânlar, gündelik yaşam pratikleriyle temas eden nesneler aracılığıyla bu izlerin biriktiği alanlar hâline gelmekte; örtüler, kaplamalar ve kullanım nesneleri üzerinden bireyin varlığı mekâna işlenmektedir. Zaman içerisinde bu izler, ikamet edenin mekânla kurduğu ilişkinin somut karşılığı olarak mekânsal hafızanın ayrılmaz bir parçasına dönüşmektedir (Benjamin, 1986, s. 155). Bu bağlamda ev, bireyin varoluşuna dair izleri barındıran ve süreklilik kazandıran bir mekân olarak anlam kazanmaktadır. Dovey'nin (1985) yaklaşımında ise evde olma deneyimi, bütünüyle bir

içeriklik durumu olarak ele alınmakta; içeriklik, nesneleri biriktirme, koruma ve onlarla sürekli temas hâlinde olma pratiği üzerinden evin duygusal ve simgesel boyutunu besleyen temel bir unsur olarak tanımlanmaktadır (Dovey, 1985'den aktaran Kıyıcı, 2016).

Evin kaybı, yalnızca barınma alanının kaybı değil, aynı zamanda bireyin duygusal ve toplumsal bütünlüğünde bir kırılma anlamına da gelmektedir. Evini kaybetmek, insanın geçmişini ve bazen de geleceğini kaybetmesidir (Demir, 2011, s. 41). Evsizlik, yalnızlığın somutlaştığı bir ruhsal baskı biçimi olarak değerlendirilmektedir (Narlı, 2014, s. 123). Afet sonrası süreçlerde bu durum daha görünür hale gelir; çünkü evin yıkımı, sadece fiziksel mekânın değil, aidiyetin, kimliğin ve sosyal ilişkilerin de yıkımıdır.

Deprem gibi yıkıcı afetler, bireyin evle kurduğu bağın derinliğini ortaya çıkarmaktadır. Ev, afet sonrası yeniden inşa süreçlerinde yalnızca fiziksel bir yapının değil, aynı zamanda duygusal bütünlüğün, güven hissinin ve toplumsal dayanışmanın yeniden kurulmasının merkezindedir. Bu bağlamda evin yeniden inşası, toplumsal adaptasyonun ve aidiyetin onarımı anlamına gelmektedir. Çünkü afet sonrası dönemde bireyler için ev, yalnızca barınma alanı değil, yeniden kök salmanın ve toplumsal bağları güçlendirmenin temel koşuludur. Dolayısıyla ev hem bireysel hem de toplumsal düzeyde kimliğin, belleğin ve aidiyetin yeniden üretildiği bir mekân olarak, afet sonrası toplumsal adaptasyon süreçlerinin de duygusal eksenini oluşturmaktadır. Afetler bu çok katmanlı işlevin kırılmasını görünür kılmaktadır. Bu nedenle, afet sonrası süreçlerde evin yeniden inşası, fiziksel onarımın ötesinde, psikososyal iyileşmenin ve toplumsal dayanışmanın yeniden inşası ile mümkündür.

2.4.2. Aidiyet ve Mekânsal Aidiyet

Türk Dil Kurumu'na (2022) göre, aidiyet kavramı, ait olma durumu biçiminde tanımlanmakta; bireyin doğal bir ihtiyaç olarak bir bütünün parçası olma arzusunu ifade etmektedir. Bu tanım, aidiyetin yalnızca duygusal bir bağ değil, aynı zamanda toplumsal katılım ve kimlik inşası açısından temel bir gereklilik olduğunu ortaya koymaktadır.

Aidiyet kavramı, bireyin kendisini bir nesneye, insana, topluluğa, bir yere, etnik gruba ya da sosyal bir kategoriye bağlı hissetme durumunu ifade etmektedir (Cerev ve Yusufoglu, 2019, s. 290). Bu durum, bireyin kendini tanımlarken başvurduğu unsurların çeşitliliği doğrultusunda genişleyip derinleştirilebilmektedir (Alptekin, 2011, ss. 24-32).

Sosyolojik açıdan aidiyet, yalnızca bir yere fiziksel olarak bağlı olmayı değil; aynı zamanda o yerle duygusal, kültürel ve sembolik bir ilişki kurmayı da içermektedir. Kimi bireyler için aidiyet, doğup büyüdükları yerle kurulan güçlü bir duygusal bağ anlamına

gelirken; kimileri için bu bağ, sosyal ilişkiler, ekonomik imkânlar veya kültürel benzerlikler üzerinden şekillenebilmektedir. Bu nedenle aidiyet, bireyin kimliğinin önemli bir parçasını oluşturur ve toplumsal bütünleşmenin temel göstergelerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Şahin ve Şenol, 2024, ss. 36, 37).

Aidiyet hissinin temel bir insan ihtiyacı olarak kavramsallaştırılması, Maslow'un *İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı*'nda yer almaktadır. Bir diğer ismi ile Maslow İhtiyaçlar Piramidinde, insan davranışlarını yönlendiren temel güdüler, belirli bir öncelik sırasına göre sınıflandırılmaktadır. Bu kurama göre birey, alt düzeydeki ihtiyaçlarını karşıladıkça bir üst düzeydeki ihtiyaca yönelmektedir. Aidiyet, bireyin kendini gerçekleştirebilmesi için geçmesi gereken basamaklardan biri olarak kabul edilmektedir (Maslow, 1943). Maslow tarafından geliştirilen bu ihtiyaçlar piramidi aşağıda Şekil 4'te yer almaktadır (Aydın, 2003, s. 102).

Şekil 4. Maslow'un ihtiyaçlar piramidi (Yavaş vd., 2021, s. 46).

Yukarıdaki hiyerarşiye göre, Maslow bireyin, fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra, ait olma ve sevgi ihtiyacını hissetmeye başladığını belirtmiştir. Bu ihtiyaç, bireyin başkaları tarafından kabul edilme, sevilme, bir topluluğa dahil olma ve bir yere ait olma isteğini ifade etmektedir. Aidiyet duygusu yeterince karşılanmadığında birey, kendini yalnız, yabancılaşmış ve değersiz hissedebilir; bu da üst düzey ihtiyaçların, yani saygı ve kendini gerçekleştirme gibi ihtiyaçların, sağlıklı biçimde gelişmesini engellemektedir (Gültekin ve Kanger, 2023, ss. 85-86).

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı mekânsal aidiyet bağlamında ele alındığında, bireyin aidiyet gereksiniminin yalnızca toplumsal gruplar ve kişilerle sınırlı olmadığı; aynı zamanda belirli bir mekâna, yaşamsal çevreye ya da fiziksel ortama

yönelik bağlanma ve aidiyet geliştirme biçimlerini de içerdiği söylenebilir. Bireyin yaşadığı yer, onun güvenlik, kimlik ve aidiyet ihtiyaçlarını somut biçimde karşılayan bir ortam haline gelmektedir. Bu nedenle mekân, bireyin psikolojik ihtiyaçlarının karşılandığı, toplumsal bağlarının güçlendiği ve kimliğinin biçimlendiği bir alan olarak önem kazanmaktadır. Bu bağlamda Maslow'un aidiyet basamağı, bireyin sadece insanlar arası ilişkiler yoluyla değil, aynı zamanda mekânsal ilişkiler aracılığıyla da aidiyet duygusunu inşa ettiğini göstermektedir. Kişi kendini bir mekâna ait hissettiğinde, o mekân yalnızca fiziksel bir alan olmaktan çıkar; bireyin güvenlik, sevgi, kimlik ve anlam arayışının bir parçası haline gelir (Maslow, 2019).

Mekânsal aidiyet kavramı, coğrafya ve çevre psikolojisi alanlarında da geniş bir biçimde ele alınmaktadır. Edward Relph, *Place and Placelessness* adlı eserinde, mekânın yalnızca bir konum değil, insan deneyiminde merkezi bir rol oynayan karmaşık bir yapı olduğunu savunmaktadır. Relph çalışmasında, insan deneyiminin temel bir boyutu olarak mekânın önemini vurgular ve bu bağlamda *insideness* (içeride olma durumu) ve *outsideness* (dışarıda olma durumu) kavramlarını geliştirir. Relph'e göre, bir mekânın insan yaşamındaki anlamını tam olarak kavrayabilmek için o mekânla kurulan duygusal ve deneyimsel bağların anlaşılması gerekmektedir. Bu bağlamda *içeride olma* hali, bireyin bir yere karşı hissettiği aidiyet ve bağlılık duygusunu ifade ederken; *dışarıda olma* hali, yabancılaşma ve kopukluk duygularını ifade etmektedir (Relph, 1976'den aktaran Seamon ve Sowers, 2008).

Simmel'in tanımladığı *toplumsallaşma* kavramı, "grupların ve bireylerin grup birliğinin sürekliliğini sağladıkları ilişkilerin oluşum süreci" olarak ifade edilmektedir. Ona göre, bireylerin bir arada yaşayabilmeleri ve ortak değerler geliştirebilmeleri ve toplumsal normları sürdürebilmeleri ancak aidiyet duygusunun varlığıyla mümkündür. Aidiyet bu açıdan toplumsal bütünleşmenin temel koşulu olarak toplumun iç dinamiklerini şekillendiren bir güce sahiptir (Simmel, 2009). Toplumsallaşma kavramını benimseyen fakat biraz daha farklı bir bakış açısıyla ele alan Franklin Henry Giddings toplumsallaşmayı, "Birbirleriyle ilişkide bulunan bireylerdeki sosyal mizacın ya da karakterin -zihnin sosyal bir durumu olarak- gelişimi" biçiminde tanımlamaktadır. Ona göre, toplumsallaşma hayatın pratik faaliyetlerini düzenleyen dört temel süreçten biridir. Bu süreçler; değer kazanma ve değerini anlama, kullanma ve yararlanma, karakterize etme ve nitelendirme ile toplumsallaşma süreçleridir (Giddings, 1896, ss. 2-6).

Aidiyeti, bir arada yaşayan bireylerin ortak bir bilinç geliştirme, anlam üretme, değer görme ve norm ile kimlik gibi sosyal unsurları inşa edebilmesi, aidiyet duygusunun varlığını zorunlu bir ön koşul olarak ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımlar, aidiyetin

yalnızca bireysel bir duygu değil, aynı zamanda toplumsal bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır (Coştu, 2009, ss. 135-137). Bu bağlamda mekânsal aidiyet, bireyin yaşadığı fiziksel çevreyle kurduğu duygusal, sembolik ve toplumsal bağı ifade etmektedir. İnsanların bulundukları mekânlarla özdeşleşmeleri, o yerin onların geçmişlerinde ve yaşam deneyimlerinde anlamlı bir yer edinmesiyle şekillenmektedir. Mekânsal aidiyet, bireylerin yaşam alanlarını algılama biçimlerine, toplumsal ilişkilerine ve mekânsal deneyimlerine göre farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle mekânsal aidiyet hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çok boyutlu bir olgudur (Akyıldız, 2023, s. 352).

Bu kuramsal çerçeve doğrultusunda, bu çalışma aidiyet kavramını soyut bir duygu durumu olarak değil; afet sonrası mekânsal deneyimler üzerinden yeniden kurulan, kırılmalı ve zamansal bir süreç olarak ele almaktadır. Antakya deprem örneğinde mekânsal aidiyet, bireylerin deprem öncesinde yaşadıkları mahalleler, evler ve gündelik yaşam pratikleriyle kurdukları bağların ani bir kopuşa uğramasıyla yeniden tanımlanmaktadır. Afet sonrası süreçte çadırkentler, konteyner yerleşimleri ve kalıcı konutlar, aidiyetin kesintiye uğradığı, askıya alındığı ya da zorunlu olarak yeniden müzakere edildiği mekânsal bağlamlar olarak deneyimlenmektedir.

2.4.3. Adaptasyon ve Mekânsal Adaptasyon

Adaptasyon kavramı, bireylerin veya toplulukların değişen çevresel, toplumsal ya da ekonomik koşullara uyum sağlama sürecini ifade etmektedir (Ergül, 2024). Sosyolojik açıdan adaptasyon, yalnızca biyolojik ya da fiziksel bir uyum süreci değil; aynı zamanda bireylerin yeni koşullar karşısında davranış biçimlerini, değerlerini ve yaşam pratiklerini yeniden düzenlemeleri anlamına gelmektedir. Bu yönüyle adaptasyon, toplumsal değişme süreçlerinin merkezinde yer alan dinamik bir kavramdır. Bu bağlamda, bireylerin çevresel ve psikososyal değişimlere verdikleri tepkileri anlamak, adaptasyonun çok boyutlu yapısını kavramak açısından önem taşımaktadır (Gökalp Yılmaz, 2021b, s. 125).

Uyum olarak da adlandırılan adaptasyon, Schlossberg'e (1981) göre, bireyin bir geçiş sürecinden tamamen uzaklaşarak bu deneyimi yaşamına entegre ettiği psikososyal bir süreçtir (s.7). Bu süreç, bireyin çevresel baskılara verdikleri tepkiler ve stresle başa çıkma biçimlerini de içermektedir (Schlossberg, 1981, s. 11). Schlossberg (1981) bireylerin bu düzenlemeleri gerçekleştirme biçimlerinde farklılık gösterdiğini; bazı bireylerin değişimlere diğerlerine oranla daha hızlı ve kolay uyum sağlayabildiğini belirtmektedir. Aynı bireyin dahi yaşamının farklı dönemlerinde adaptasyon sürecinde farklı tepkiler sergileyebileceğini ifade etmektedir. Ayrıca geçişe uyum kolaylığının

bireyin geçiş öncesi, geçiş sırası ve geçiş sonrası dönemlerde ortaya çıkan eksiklikleri dengeleme kapasitesi ve bu süreçte yetkinlik, refah ve sağlık duygusunu sürdürebilme becerisine bağlı olduğu da belirtilmelidir (s. 7).

Benzer biçimde Moos ve Tsu (1976) bireylerin geçişe uyum sağlama sürecinde iki temel aşamadan geçtiklerini belirtmektedir. Bunlardan ilki, bireyin stresin etkisini en aza indirmeye çalıştığı *akut aşama*, ikincisi ise yeni gerçekliğin farkına varılarak kabul edilmeye çalışıldığı *yeniden yapılanma aşamasıdır*. Bu iki aşama, bireyin çevresel ve psikolojik koşullara dengeli bir biçimde uyum sağlayabilmesi açısından kritik öneme sahiptir (ss. 14–15). Dolayısıyla adaptasyon, bireyin yaşamında karşılaştığı değişimlere yalnızca davranışsal düzeyde değil; aynı zamanda bilişsel, duygusal ve mekânsal düzeyde de yanıt verebilme kapasitesini temsil etmektedir. Bu çok boyutluluk, özellikle mekânsal adaptasyon süreçlerinde belirgin şekilde görülmektedir (Cianconi vd., 2021, s. 895).

Park, Burgess ve Mckenzie (1925), toplumsal ekoloji yaklaşımı çerçevesinde adaptasyonu, birey ile çevresi arasındaki dengeyi yeniden kurma süreci olarak tanımlamışlardır. Onlara göre birey, içinde yaşadığı sosyal ve fiziksel çevreyle sürekli bir etkileşim içindedir ve bu etkileşim, değişen koşullara karşı uyum stratejileri geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, mekânsal adaptasyon kavramı, bireyin fiziksel çevresiyle olan ilişkisini yeniden yapılandırma biçimini ifade etmektedir. Birey, yeni bir mekâna veya yaşantıya dâhil olduğunda yalnızca fiziksel bir uyum sürecinden geçmez; aynı zamanda o mekâna dair duygusal, kültürel ve sembolik anlamlar da inşa eder. Dolayısıyla mekânsal adaptasyon, psikososyal uyumun mekâna yansıyan boyutu olarak değerlendirilebilir ve bireyin aidiyet duygusuyla doğrudan ilişkili bir kavram olarak ele alınabilir.

2.4.4. Afet Sonrası Mekânsal Adaptasyon ve Mekânsal Aidiyet

Afetler, bireylerin ve toplumların mekânsal adaptasyon kapasitelerini en çok zorlayan durumlardan biridir. Çünkü afetler yalnızca fiziksel çevreyi tahrip etmez; aynı zamanda insanların mekâna dair algılarını, davranış biçimlerini ve aidiyet duygularını da dönüştürmektedir. Bu bağlamda afet, yalnızca bir olay veya sonuç olarak değil, aynı zamanda süreklilik gerektiren bir adaptasyon ve dönüşüm süreci olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle afet sonrası yaşam, *mekânsal aidiyet* ve *mekânsal adaptasyon* kavramlarının kesiştiği bir dönemi ifade etmektedir. Bu iki kavram, afetin yıkıcı etkilerinden sonra bireylerin yeni mekânlara uyum sağlama süreçlerini ve bu mekânlarla yeniden kurulan duygusal bağların niteliğini kavramada birbirini tamamlayıcı bir ereve sunmaktadır (Demir, 2025, ss. 4-5). Afet sonrasında bireyler hem fiziksel hem

de sosyal anlamda yeni yaşam alanlarına, geçici veya kalıcı barınma birimlerine ve farklı toplumsal çevrelere uyum sağlamak durumunda kalmaktadırlar. Dolayısıyla adaptasyon, sadece mekânsal koşullara yönelik bir uyum süreci değil; sosyal ilişkilerin, duygusal bağların ve mekânsal kimliğin yeniden şekillenmesini içeren çok katmanlı bir dönüşüm sürecidir. Bu süreçte afetler, mevcut yaşam düzenlerini sarsarken aynı zamanda bireylerin ve toplulukların yeni yaşam koşullarına uyum sağlama ve yeniden yapılanma süreçlerini de beraberinde getirmektedir (Yılmaz, 2021, ss. 119-132).

Schlossberg'in (1981) adaptasyon yaklaşımında tanımladığı psikososyal uyum süreci, afet sonrasında bireylerin çevresel, sosyal ve duygusal anlamda yeniden denge kurma çabalarını anlamak için önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Afet sonrası süreçte birey, yalnızca fiziksel çevresini değil, aynı zamanda psikolojik bütünlüğünü ve sosyal ilişkilerini de yeniden inşa etme ihtiyacı duymaktadır (ss. 2-18). Bu durum, Moos ve Tsu'nun (1976) belirttiği gibi, akut stresin etkisinin azaltıldığı ve yeni gerçekliğin kabullenilmeye çalışıldığı iki aşamalı bir adaptasyon sürecini kapsamaktadır. Dolayısıyla afetler, bireyin yaşam alanı, toplumsal ilişkileri ve kimliği üzerinde çok boyutlu bir dönüşüm yaratmakta; bu süreçte mekânsal adaptasyon, afet sonrası iyileşmenin en kritik bileşenlerinden biri haline gelmektedir.

Bu süreçte mekânsal adaptasyon, bireylerin hem fiziksel hem de duygusal anlamda yeni mekânlara uyum sağlama ve kaybettikleri aidiyeti yeniden inşa etme sürecindeki çabayı ifade etmektedir. Bu kavram, insanların yaşam alanlarını, barınma biçimlerini ve gündelik pratiklerini değişen mekânsal koşullara göre yeniden düzenlemelerini kapsar.

Mekânsal adaptasyon, bir bakıma bireylerin “mekânı yeniden üretme” sürecine aktif biçimde katılmaları anlamına gelir. Lefebvre'nin (2023) *Mekânın Üretimi* yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde, afet sonrası kurulan geçici veya kalıcı yerleşimler sadece fiziksel yapılar değil; aynı zamanda yeni toplumsal ilişkilerin, aidiyet biçimlerinin ve kolektif hafızaların üretildiği sosyal alanlar olmaktadır.

Mekânsal adaptasyonun başarılı olabilmesi, bireylerin yeni mekânları sadece barınma alanı olarak değil, yaşam alanı olarak içselleştirebilmelerine bağlıdır. Bu içselleştirme süreci, bireylerin geçmiş mekânsal deneyimlerini, alışkanlıklarını ve kültürel değerlerini yeni çevreye taşıyabilmeleriyle yakından ilişkilidir. Dolayısıyla mekânsal adaptasyon, aidiyet duygusunun yeniden inşa edilmesinde ve afet sonrası toplumsal iyileşmenin sağlanmasında önemli bir role sahiptir (Akdoğan, 2024, s. 50).

Sonuç olarak afet sonrası mekânsal aidiyet ve mekânsal adaptasyon, birbirine paralel ilerleyen iki süreçtir. Aidiyetin yeniden inşası, adaptasyonun başarısını güçlendirirken; mekânsal adaptasyonun gerçekleşmesi de bireyin yeni mekâna yönelik

aidiyetini pekiştirmektedir. Bu karşılıklı etkileşim, afet sonrası toplumsal iyileşmenin ve sürdürülebilir yeniden yapılanmanın temelini oluşturmaktadır (Coşkun, 2018, s. 108).

Bu çalışmada, afet sonrası süreçte ortaya çıkan mekânsal düzenlemeleri, geçici ve kalıcı yerleşimleri, bireylerin bu mekânları nasıl deneyimledikleri ve anlamlandırdıkları üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Mekân, bu çalışmada yalnızca fiziksel bir barınma alanı olarak değil; toplumsal ilişkilerin yeniden şekillendiği, gündelik yaşamın yeniden kurulduğu ve bireysel deneyimlerin üretildiği bir bağlam olarak ele alınmaktadır. Böylece afet sonrası mekânsal adaptasyon ve mekânsal aidiyet, Antakya deprem örneğinde, mekân deneyimi merkezli bir perspektifle araştırılmaktadır.

2.5. Afet Sonrası Barınma

Barınma, bireyin en temel fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarının karşılandığı yaşam alanıdır. Uluslararası insani yardım ilkelerine göre barınma, yalnızca fiziksel bir yapı sağlayan alan değil, bireylerin mahremiyetini, güvenliğini, sosyal ilişkilerini ve insanca yaşama haklarını koruyacak bir yaşam ortamını sağlamayı da ifade etmektedir (Sphere Handbook, 2011). Abraham Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisine göre piramidin ilk basamağını da fizyolojik ihtiyaçlar oluşturmaktadır.

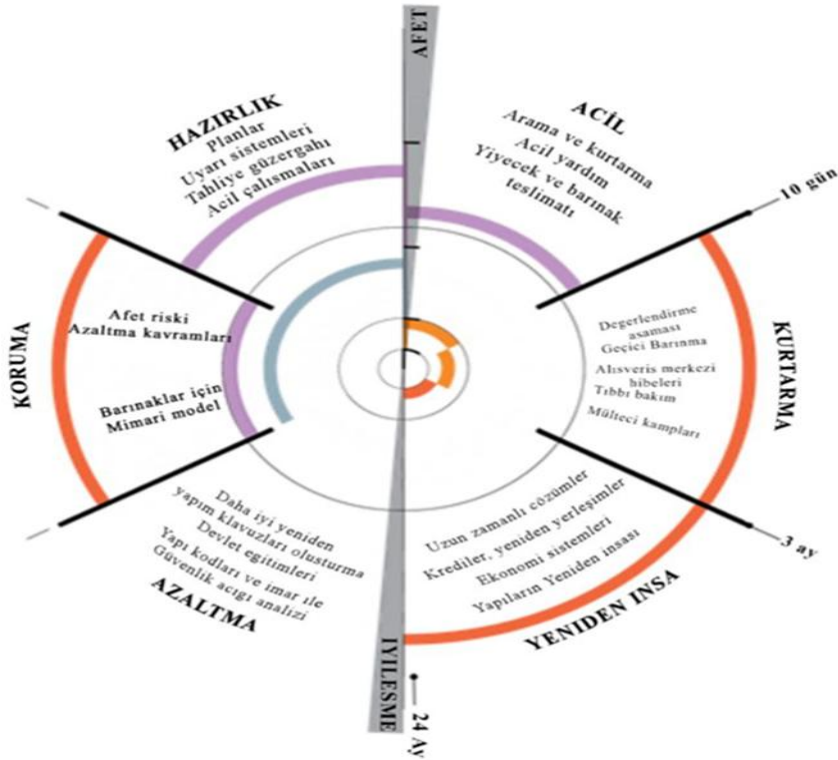
Barınma da bu temel ihtiyaçlar arasında yer almaktadır. Fizyolojik ihtiyaçlar, bireyin yaşamını sürdürebilmesi için zorunlu olan biyolojik ihtiyaçlardır. Bu ihtiyaçlar karşılanmadığında beden işlevini sağlıklı şekilde sürdürememektedir. Maslow'a göre fizyolojik ihtiyaçlar karşılanmadan diğer ihtiyaçlar önem kazanmaz. Bu temel ihtiyaçlar, doğumdan itibaren yaşam boyu devam eden ihtiyaçlardır. Bu nedenle barınma ihtiyacı, bireyin yaşamına devam edebilmesi için hayati öneme sahiptir (Yavaş, vd., 2021, s. 47).

Afet sonrasında barınma, hem bireylerin temel yaşam koşullarının yeniden kurulması hem de toplumsal işleyişin sürdürülebilirliği açısından en önemli müdahalelerden biri olmaktadır (Akyıldız vd., 2018, s. 325). Afet sonrası barınma, konutlarında hasar veya kayıp yaşayan bireyler için geçici veya kalıcı barınma mekânlarının sağlanmasına yönelik bütün süreçleri ve uygulamaları kapsamaktadır (Özaydın, 2017, s. 13).

Afet yönetimi süreci, afet öncesi, afet sırası ve afet sonrası aşamalardan oluşan bütüncül bir yapı sergilemektedir. Şekil 5'te sunulan afet dönemleri şeması, bu sürecin zaman içerisinde birbirini takip eden, ancak aynı zamanda örtüşebilen koruma ve zarar azaltma, hazırlık, acil müdahale, kurtarma, iyileşme ve yeniden inşa evrelerini ortaya koymaktadır (Yılmaz, 2021). Afetin meydana gelmesiyle birlikte ilk aşamada arama kurtarma ve acil yardım faaliyetleri ön plana çıkmakta; bu dönemde barınma ihtiyacı,

hızlı ve geçici çözümlerle karşılanmaktadır. Bu bağlamda Federal Afet Ajansı (1998), afet sonrası barınma süreçlerinde kullanılan barınma biçimlerini zamana ve ihtiyacın niteliğine bağlı olarak dört sınıfta ele almaktadır:

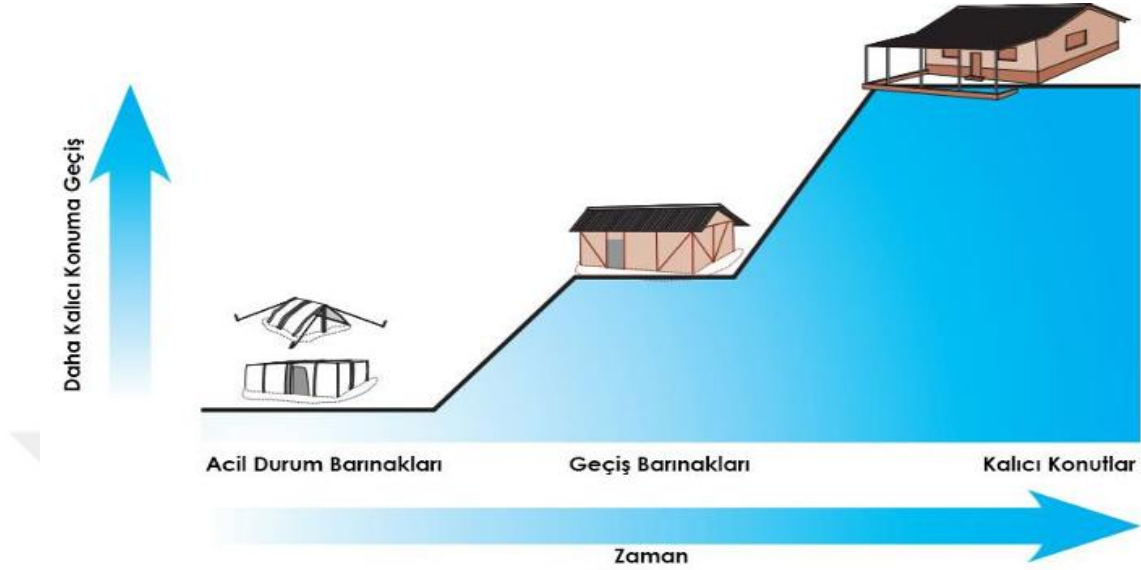
- *Kendiliğinde oluşan barınaklar* (ilk 72 saat): Afetzedelerin afetin hemen ardından kendi imkânlarıyla oluşturdukları geçici barınma alanlarıdır.
- *Acil Barınak* (ilk 10 gün): Arama-kurtarma ve acil yardım çalışmalarının sürdüğü dönemde, temel ihtiyaçların karşılanabilmesi için sağlanan kısa süreli barınma alanlarıdır.
- *Geçici Konut* (ilk 6 ay ve sonrası): Evini kaybeden veya evini terk etmek zorunda kalan afetzedeler için güvenli barınma alanlarıdır. Hasarlı konutların onarılması veya başka uygun kalıcı konutların bulunması da geçici konut çözümü içinde sayılabilmektedir.
- *Kalıcı Konut*: Afetzedeler için uzun vadeli barınma ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik güvenli konutların temin edilmesidir.

Şekil 5. Afet dönemleri şeması (Yılmaz, 2021).

Afet sonrası barınma türleri, sürecin aşamalarını da açıklayan işlevsel bir yapıyı ifade etmektedir. Barınmanın ilk saatlerden kalıcı konut aşamasına kadar geçirilen dönüşümü görünür kılmaktadır. Her barınma birimi, sürecin ihtiyaçlarına bağlı farklı kategoriler altında değerlendirilmekte ve süreç ilerledikçe başka bir sınıflandırmaya geçilmektedir. Bu durum, afet sonrası barınma sürecinin dinamik ve değişken yapısını

ortaya koymaktadır. Şekil 6’da da gösterildiği üzere barınma çözümleri, acil barınmadan geçici barınmaya ve kalıcı yerleşime doğru kademeli bir dönüşüm izlemektedir (Şenocak 2019, s. 31).

Şekil 6. Geçiş afet barınakları (Şenocak, 2019, s. 39).

2.5.1. Acil Barınma

Afet sonrası acil yardım aşamasında kullanılan barınma yöntemi acil barınma olarak adlandırılmaktadır. Bu aşama, afetin büyüklüğüne ve ülkenin ekonomik kapasitesine bağlı olarak birkaç gün ile birkaç hafta arasında değişen bir süreyi kapsamaktadır. Acil barınma aşaması, diğer barınma yöntemlerine göre en az düzeyde hazırlık ve planlama süreci gerektiren bir evredir (Yılmaz, vd., 2011, ss. 31-32).

Bu dönemde barınma sorunu iki temel yöntemle çözümlenmektedir. İlk yöntem, afetzedelerin kullanıma elverişli kamu binalarına ya da afet durumları için önceden hazırlanmış özel tesislere yerleştirilmesidir (Savaşır, 2008, s. 14). Bu yöntem, hızlı örgütlenme imkânı sunması ve mevcut yapıları değerlendirmesi bakımından önem taşımaktadır. İkinci yöntem ise çadır ve benzeri, kısa sürede kurulabilen geçici barınakların kullanılmasıdır. Bu barınaklar, acil barınma ihtiyacına hızlı çözüm sunması ve geniş kitlelere kısa sürede ulaşılabilmesi nedeniyle afet yönetiminde yaygın olarak tercih edilmektedir (Acerer, 1999).

2.5.2. Geçici Barınma

Deprem sonrası birkaç ay ile iki yıla kadar uzanabilen geçici barınma süresi, ülkelerin ekonomik kapasitesi ile afet yönetiminin etkinliğine bağlı olarak önemli ölçüde

değişkenlik gösterebilmektedir. Ayrıca kalıcı konutlar sağlanana kadar devam eden bu süreç, afet sonrası barınma aşamaları içinde en uzun süreli kullanımın gerçekleştiği dönemdir. Bununla birlikte, geçici barınma süresinin kalıcı konutların inşa hızına bağlı olması, bu dönemin çoğu zaman belirsizlik içermesine neden olmaktadır (Gorfe, 2025, s. 10). Acil barınma aşamasında ortaya çıkan derme çatma ve dağınık çadır yerleşimlerinin aksine geçici barınma dönemi; belirli bir planlama doğrultusunda oluşturulan çadırkentler, konteyner alanları ve prefabrik yapılardan oluşan daha düzenli alanları kapsamaktadır (Zübi, 2025, s. 18).

Afetzedeler, alternatif barınma olanaklarının bulunmadığı durumlarda; özellikle gıda, su ve diğer temel ihtiyaçlara erişim kolaylığı sağlaması nedeniyle genellikle toplu nitelikteki geçici barınma yöntemlerine eğilim göstermektedirler. Ancak ortak kullanım alanlarının sınırlı ve yetersiz olması gibi başlıca sorunlardan dolayı, bireylerin bu mekânlarda mümkün olabildiğince kısa süre kalmak istedikleri yapılan araştırmalarda görülmektedir. Bu durum, uzun süre çok sayıda kişinin bir arada yaşaması sonucunda ortaya çıkan mahremiyet kaybı, yetersiz hijyen koşulları, psikososyal sorunlar ve sosyal uyumsuzluk gibi çeşitli olumsuzluklardan kaynaklanmaktadır (Efe, 2023, ss. 29-32).

Şekil 7 ve Şekil 8’ de yer alan görüntüler, Antakya’da kurulmuş bir çadırkente ait olup afet sonrası geçici barınma uygulamalarının sahadaki somut örneklerinden birini oluşturmaktadır. Çadırların düzenli bir planlama doğrultusunda yan yana konumlandırıldığı, zemininin stabilize malzeme ile kaplı olması ve elektrik hatlarının geçici direklerle sağlanması, kurulumun hızlıca gerçekleştirildiğini göstermektedir. Fotoğrafta yer alan bireylerin gündelik faaliyetlerine devam etmeye çalışması, geçici yerleşimlerin sadece barınma ihtiyacını karşılayan mekânlar değil, aynı zamanda afet sonrası yaşamın yeniden oluşturulduğu sosyal mekânlar olarak da işlev gördüğünü göstermektedir.

Şekil 7. Deprem sonrası Antakya Çadırkent

Şekil 8. Deprem sonrası Antakya Çadırkent

2.5.3. Kalıcı barınma

Kalıcı konut, afet nedeniyle ağır hasar gören ya da tamamen yıkılan yapıların yerine afetzedelere sağlanan, uzun süreli kullanım için sağlanan yerleşim birimlerini ifade etmektedir. Afet sonrası kalıcı konut aşaması, afetzedelerin uzun süreli barınma ihtiyaçlarını karşılamak ve toplumun iyileştirilmesini sağlamak amacıyla mümkün olan en kısa sürede, afetzedeleri tekrar yaşanabilir konutlara yerleştirmek için gerçekleştirilen bir süreçtir (Efe, 2023, s. 36). Geçici barınma sürecinin ardından, evi yıkılan ya da ağır hasar gören bireyler için devlet veya ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından kalıcı nitelikte konutlar inşa edilmekte ve bu konutların tamamlanmasıyla birlikte afetzedelerin yerleşim

süreci başlamaktadır. Bu dönem, afet sonrası barınma sürecinin son evresi olan *yeniden inşa dönemi* olarak da adlandırılmaktadır. Afetzedelerin geçici barınma birimlerinde kaldığı süreç boyunca inşası sürdürülen kalıcı konutların tamamlanmasıyla afet sonrası barınma aşamalarının son aşaması da tamamlanmış olmaktadır (Özaydın, 2017, s. 17).

Afet sonrasında sağlanan kalıcı konutlar iki temel yöntemle gerçekleştirilmektedir. Bu yöntemler, mevcut fakat hasar görmüş yapıların onarılması veya tamamen yeni konutların inşa edilmesi şeklindedir (Quarantelli, 1995, s. 50). Kalıcı konutların, afetzedelerin günlük rutinlerine ve sorumluluklarına yeniden dönebilmelerine olanak tanıyacak düzeyde yaşam konforu sunması gerekmektedir. Bu yapılar, geçici nitelik taşımayan ve uzun süreli kullanıma uygun araziler üzerinde konumlandırılmaktadır. Kalıcı barınma birimlerinin, gelecekte ortaya çıkabilecek her türlü tehlike ve riske karşı hazırlıklı olması; ayrıca uzun dönem kullanım öngörüldüğünden, dayanımı yüksek ve sürdürülebilir malzemelerle inşa edilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Bashawri, vd., 2014, s. 926). Yeniden inşa süreci yalnızca bir konut üretim süreci değil, aynı zamanda yeni bir çevre oluşturma sürecidir. Bu süreçte hem insan faaliyetlerinin hem de yapıli çevrenin birbiriyle uyum içerisinde olması gerekmektedir. Ancak bu uyum kısa vadede sağlanamayabilir; çünkü söz konusu adaptasyon, uzun zaman gerektiren toplumsal bir sürecin ürünüdür. Bu nedenle, yeniden inşa sürecinin etkin yürütülebilmesi için belirli koşulların sağlanması önem taşımaktadır (Sridarran vd., 2018, s. 126).

Bu doğrultuda, Şekil 9’da yer alan *Deprem Bölgesinin İkinci Büyük Şantiyesi: TOKİ Hatay Dikmece* örneği, kalıcı konutların geniş ölçekli ve hızlı bir şekilde yürütülen inşa süreçlerini gözler önüne sermektedir. Şantiyenin görünümü, afet sonrası yeniden inşa dönemindeki yoğun saha çalışmalarını göstermenin yanı sıra, kalıcı konut projelerinin mekânsal ve kurumsal açıdan nasıl organize edildiğine dair somut bir fikir sunmaktadır.

Şekil 9. Deprem bölgesinin ikinci büyük şantiyesi: Toki Hatay Dikmece (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2024).

Literatürde kalıcı konut yerleşimlerinde dikkate alınması gereken temel ölçütler şunlardır (Altınışık, 2007, ss. 9–10);

- Mimari bütünlük ile görsel çeşitliliği bir arada barındıran, kimlikli kentsel çevre tasarımı,
- Afetzedelerin beklentilerine uygun konut tipleri ve büyüklüklerinin belirlenmesi,
- Açık–kapalı mekân sürekliliğini gözeten, insan ölçeğiyle uyumlu ortak alanların oluşturulması,
- Sosyal yaşamı destekleyen açık alan düzenlemeleri ile sosyal donatıların konutlarla eş zamanlı biçimde hayata geçirilmesi,
- Kentsel donatı ve mobilyalara ilişkin standartların belirlenerek ekonomik, çevreye duyarlı çözümlerin geliştirilmesi,
- Altyapı ve peyzaj çalışmalarının kentsel bütünlük içinde ele alınması.

Kalıcı afet konutlarının temel amacı hızlı, ekonomik ve nitelikli üretim olsa da uygulamaların her zaman istenilen sonuçları vermediği görülmektedir. Konutların kısa sürede inşa edilme zorunluluğu, zaman zaman yer seçimi yapılan bölgenin kültürel, ekonomik ve sosyal özelliklerinin göz ardı edilmesine yol açmakta; bu durum yeni fiziksel ve sosyal sorunları beraberinde getirerek adeta “ikincil bir afet” niteliği taşıyan sonuçlar doğurabilmektedir. Bu sorunlar; fiziksel koşullar, sosyoekonomik dinamikler, psikokültürel etkiler ve sosyal ilişkiler bağlamında değerlendirilebilmektedir (Özaydın, 2017, s. 18).

2.6. Kent Planlamasına Katılım (Şehir/ Kent Hakkı)

Kentleşme süreci, insanların belirli bir alana yerleşmesiyle başlamış ve tarih boyunca afetlerin etkisiyle sürekli dönüşen bir yapı sergilemiştir. Depremler ve diğer afetler, yerleşim düzenlerinde değişimlere yol açmış ve kimi durumlarda kentlerin daha güvenli bölgelere taşınmasını zorunlu kılmıştır. İstanbul, Van ve Erzincan şehirleri örneklerinde görüldüğü üzere, afet deneyimleri kentsel mekânın dönüşümünde belirleyici olmaktadır (Şahin, 2017, ss. 258-259). Bu durum, kent planlamasında katılımın ve kent hakkının önemini ortaya koymaktadır.

Kent hakkı kavramı, ilk olarak Henri Lefebvre tarafından 1974 yılında ortaya konulan kuramsal çerçeveye literatüre kazandırılmış; ilerleyen yıllarda Harvey, Brenner, Smith ve Castells gibi eleştirel kent kuramcılarının katkılarıyla daha kapsamlı bir tartışma alanına dönüşmüştür. David Harvey, çalışmalarında kent hakkını toplumsal eşitsizlikler, adalet ve kentsel kaynakların paylaşımı bağlamında ele alarak, kenti toplumsal mücadelelerin önemli bir mekânı olarak değerlendirmektedir. Neil Brenner ise küresel

sermaye birikimi ve kentleşme ilişkisine odaklanarak, kentsel süreçlerin sosyo-politik dinamiklerden bağımsız biçimde ele alınamayacağını belirtmekte ve bu bağlamda kentsel ölçekte toplumsal dönüşüm ihtiyacına dikkat çekmektedir. Kapitalist kentleşmenin yerinden edilme, soylulaştırma ve rövanşist politikalar aracılığıyla şekillendiğini ileri süren Neil Smith, bu süreçleri eşitsiz gelişme dinamikleriyle ilişkilendirmektedir. Bu dönüşümlere karşı ortaya çıkan toplumsal tepkiler ve kentsel hareketlerin anlaşılmasında ise Manuel Castells'in çalışmaları önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır (Atay, 2025, ss. 162-164). Söz konusu yaklaşımlar, kapitalist kentleşmenin mekânsal eşitsizlikler ürettiğini ve kentsel mekânın yalnızca ekonomik faaliyetlerin değil; aynı zamanda politik, kültürel ve toplumsal mücadelelerin gerçekleştiği bir alan olduğunu ortaya koymaktadır (Kuran, 2019, s. 173). Bu çerçevede kent hakkı, özellikle dezavantajlı ve dışlanmış grupların barınma, güvenlik, kamusal hizmetlere erişim, kamusal mekânları kullanma ve karar alma süreçlerine katılım taleplerini kapsayan bütüncül bir hak anlayışı olarak ele alınmaktadır. Böyle bir yaklaşım, kentsel mekânda tarihsel olarak görünmez kılınan toplumsal kesimlerin taleplerini görünür hale getirerek, kentsel adaletsizliklerin sorgulanmasına katkı sağlamaktadır (Sadri, 2020, s. 6).

Tablo 2. Kent hakkına ilişkin uluslararası dokümanlarda/oluşumlarda öne çıkan kavramlar (Erçin, 2023).

Yıl	Doküman / Oluşum Adı	Öne Çıkan Kavramlar
1948	İnsan Hakları Evrensel Bildirisi	Özgürlük, kişi güvenliği, yargı yoluna başvurma, özel yaşam, konut dokunulmazlığı, serbest dolaşma, yerleşim, mülkiyet, ibadet, katılım, kamu hizmetlerine eşit erişim, çalışma ve istihdam, dinlenme, uygun yaşam düzeyi, eğitim, kültürel yaşama katılım
1976	Habitat I	Katılım, devletin merkeze alınması
1992	Avrupa Kentsel Şartı I	Yerel yönetimler, kentsel yaşam kalitesi, işbirliği, dayanışma, kalkınma, eşitlik
1996	Habitat II	Sivil toplum örgütlerinin merkeze alınması, konut hakkı, kentsel yaşam kalitesi, bilinç, sürdürülebilirlik, adil, güvenli ve sağlıklı kent
2000	Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı	Dayanışma, kolektif mekân
2001	Dünya Sosyal Forumu	“Başka bir dünya mümkün”, alternatif küreselleşme
2001	Kentte İnsan Hakları Sözleşmesi	Kentsel eşitsizlikler, adil kent, sivil toplum örgütleri
2003	3. Dünya Sosyal Forumu	İttifaklar, küreselleşme alternatifleri
2004	Dünya Kent Hakkı Şartı	Sürdürülebilirlik, sosyal adalet, intifa hakkı, örgütlenme, uygun yaşam standardı, kırılgan gruplar, kolektif hak, katılım, eşitlik, ekonomik dayanışma
2007	Kent Hakkı İttifakı	Toplumsal hareketler, kentsel, çevresel ve ekonomik adalet, kamusal hizmetlere erişim, istihdam, göçmenler, katılımcı planlama, sürdürülebilir ve sağlıklı yaşam alanları
2008	Avrupa Kentsel Şartı II	Demokrasi, sürdürülebilirlik, dayanışma, iyi yönetim, ekonomik refah
2010	Mexico City Kent Hakkı Şartı	İnsan hakları kenti, herkesin kenti, sosyal sorumluluk, kentin ve mekânın demokratik üretimi, sürdürülebilir kent, özgür kent

Tablo 2 incelendiğinde, kent hakkı tartışmalarının temelini oluşturan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden başlayarak ulusal ve uluslararası ölçekte kabul edilen belge ve oluşumların, kentler ve kent toplumları için büyük ölçüde ortak hedefler etrafında şekillendiği görülmektedir (Erçin, 2023, ss. 20-21). Bu belgelerde kentlilerin merkeze alındığı, yerel ve merkezi yönetimlerin kentlilerin haklarını kullanabilmeleri için gerekli koşulları sağlayan temel aktörler olarak konumlandırıldığı bir yaklaşım öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda toplumsal eşitsizliklerin azaltılması, toplumsal ve mekânsal süreçlere katılımın güçlendirilmesi, kültürel gelişimin desteklenmesi ve kamusal hizmetlere eşit erişimin sağlanması temel amaçlar arasında yer almaktadır. Aynı zamanda çizelgede yer alan dokümanlar, çeşitliliğin korunduğu; yaşam kalitesi yüksek, adil, özgür, sürdürülebilir ve demokratik kent modellerine yönelimi ortaya koymaktadır. Belgeler ve kurumsal girişimler birlikte değerlendirildiğinde, neoliberal politikaların etkisiyle sivil toplum kuruluşlarının kent hakkı tartışmalarında giderek daha merkezi bir rol üstlendiği anlaşılmaktadır. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren kent hakkının geliştirilmesine yönelik önemli ilerlemeler kaydedilmiş; farklı dönemlerde, farklı örgütlenme biçimleri ve söylemlerle ortaya konan bu belge ve girişimler aracılığıyla kent hakkına ilişkin farkındalık artmıştır. Bu süreçte kent hakkı, kentlerin ve kent toplumlarının sürdürülebilirliği açısından taşıdığı önemi pekiştiren bir kavramsal ve politik çerçeveye dönüşmüştür (Erçin, 2023, ss. 20-21).

Kent hakkının önemli bileşenlerinden biri planlamadır. Planlama, çoğu zaman teknik ve tarafsız bir süreç gibi sunulsa da gerçekte kentsel eşitsizlikleri yeniden üreten bir araç haline gelebilmektedir (Atay, 2025, s. 163). Oysa planlama, kentte yaşayanların koşullarını dönüştürme kapasitesi taşıyan kolektif bir mekânizma olarak ele alındığında, sosyomekânsal adaletin sağlanmasında kritik bir rol oynayabilmektedir. Bu nedenle planlama süreçlerinin yalnızca uzmanlar ve yöneticiler tarafından değil, kent sakinleri tarafından da şekillendirilmesi gerekmektedir (Irazâbal, 2009, s. 128; Leavitt, 2010, s. 9). Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (Brown, 2010), kentlerin geleceğine ilişkin kararların kapalı kapılar ardında değil, halkın katılımıyla oluşturulması gerektiğini belirtmektedir. Karar mekanizmalarına katılım yalnızca temsil mekanizmalarını güçlendirmekle kalmamakta; aynı zamanda kentsel güç ilişkilerinin dönüşümüne katkı sağlamaktadır (Dikeç, 2001, s. 1801). Green ve Gooden (2014) ise katılımın, tarihsel eşitsizliklerin mekâna nasıl yansıdığını ortaya çıkarmaya yardımcı olduğunu, böylece daha adil mekânsal politikaların geliştirilmesine imkân tanıdığını söylemektedir (s. 947). Bu bağlamda kentlilerin yaşadıkları mekânlara yönelik görüşleri, deneyimleri ve beklentileri, kentsel planlamanın en temel girdilerinden biri olmalıdır. Bu yaklaşım, kent

sakininin bilgi ve deneyimini merkeze alan katılımcı planlama anlayışının temelini oluşturmaktadır. Katılımcı planlama, kentsel mekânın yalnızca teknik uzmanlıkla değil, o mekânı doğrudan deneyimleyen bireylerin katkılarıyla oluşturulmasını ifade etmektedir (Akkaya, 2024, s. 74).

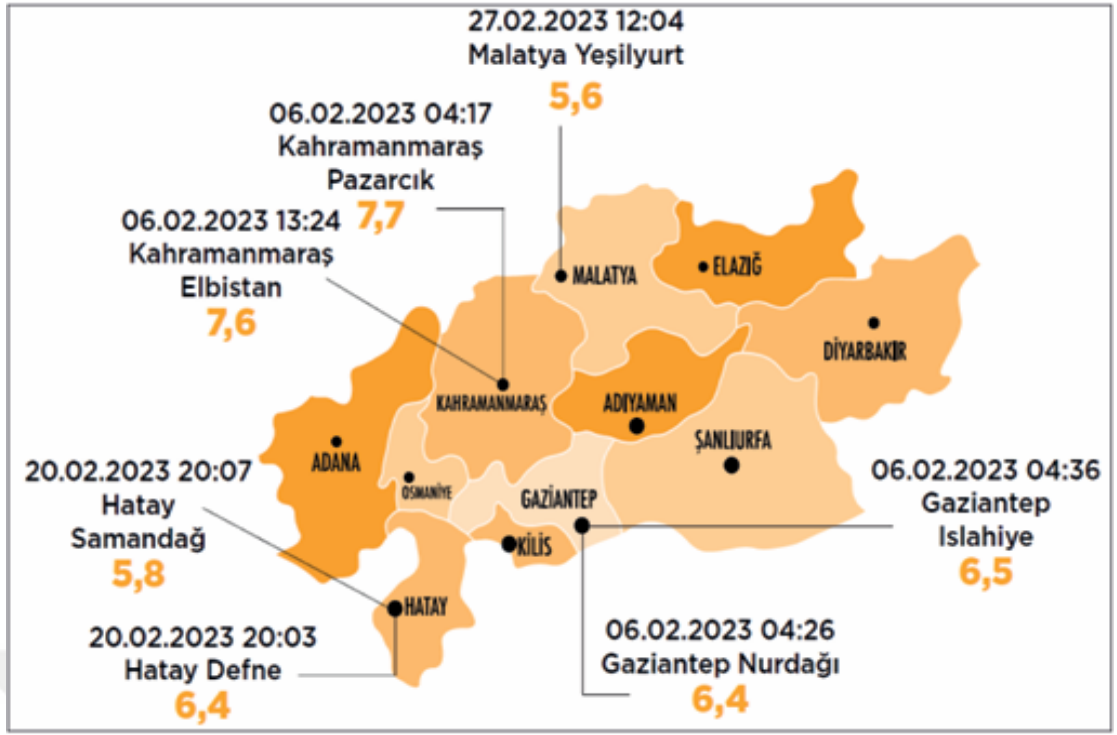
Deprem gibi doğal olaylar, yeterli denetim, planlama ve kentsel karar alma mekanizmaları bir arada olmadığı takdirde toplumsal birer afete dönüşmekte ve kent hakkını daha görünür kılan bir süreç yaratmaktadır. Guggenheim'ın (2014) belirttiği gibi, afetler yalnızca doğal olaylar değil; insan eliyle şekillenen sosyopolitik süreçlerin bir ürünüdür. Bu nedenle afetler, kent hakkı tartışmalarını güçlendiren önemli bir bağlam sunmaktadır. Özellikle afet sonrası yeniden yapılanma ve kalıcı konut süreçleri, planlama, katılım, mekânsal adalet ve kentsel karar alma mekanizmaları açısından kent hakkının pratikte nasıl uygulanması gerektiğini daha görünür kılmaktadır.

Sonuç olarak, kent hakkı ve planlamaya katılım, afetlerin toplumsal etkilerinin azaltılmasında ve daha adil kentsel politikaların geliştirilmesinde temel bir rol oynamaktadır. Afet sonrası yeniden yapılanma süreçleri, planlama kararlarının yalnızca teknik içeriklerle sınırlı olmadığını; toplumsal ihtiyaçlar, eşitsizlikler ve katılım düzeyinin bu kararları doğrudan şekillendirdiğini göstermektedir. Bu nedenle kentsel mekânın yeniden üretiminde katılımcı, şeffaf ve toplumsal adaleti önceleyen yaklaşımların benimsenmesi hem afet sonrası iyileşme hem de sürdürülebilir kentleşme açısından zorunlu bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

2.7. 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri

6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye saatiyle 04.17 ve 13.24'te, Şekil 10'da gösterilen merkez üssü sırasıyla Kahramanmaraş'ın Pazarcık (Mw 7.7, odak derinliği 8,6 km) ve Elbistan (Mw 7.6, odak derinliği 7 km) ilçeleri olan iki büyük ve sığ odaklı deprem meydana gelmiştir. Yaklaşık dokuz saat arayla gerçekleşen bu depremler, nadir görülen ve olağan dışı nitelikteki doğal afetler arasında değerlendirilmektedir (AFAD, 2023). Aynı gün, Pazarcık ve Elbistan depremlerinin ardından 04.26'da Gaziantep'in Nurdağı ilçesinde Mw 6.4, 04.36'da ise Islahiye ilçesinde Mw 6.5 büyüklüğünde iki deprem daha kaydedilmiştir (AFAD, 2023). Bu yoğun sismik aktivitenin ardından, 20 Şubat 2023 tarihinde Hatay'da Türkiye saatiyle 20.03 ve 20.07'de merkez üssü Defne (Mw 6.4) ve Samandağ (Mw 5.8) olan depremler meydana gelmiştir.

Depremler sonucunda 53.735 kişi yaşamını yitirmiş, 107.213 kişi yaralanmıştır. Bölgede toplam 39.546 bina yıkılmış, 206.786 yapı ise ağır hasar almıştır (AFAD, 2023).

Şekil 10. Kahramanmaraş depremleri zaman ve büyüklükleri (AFAD, 2023).

Söz konusu depremler 11 ilde (Adana, Hatay, Osmaniye, Kahramanmaraş, Kilis, Gaziantep, Adıyaman, Malatya, Elâzığ, Şanlıurfa, Diyarbakır) yoğun yıkımlara yol açmıştır. Aşağıda Şekil 11’de gösterilen 18 il (Kahramanmaraş, Adana, Kilis, Hatay, Gaziantep, Malatya, Adıyaman, Osmaniye, Elâzığ, Şanlıurfa, Diyarbakır, Sivas, Bingöl, Kayseri, Mardin, Tunceli, Niğde ve Batman) çeşitli düzeyde hasara uğramıştır (AFAD, 2023).

Şekil 11. Depremden etkilenen 18 il (AFAD, 2023).

2.7.1. Hatay İli Antakya İlçesinde Yaşanan Kahramanmaraş Depremi

Hatay'ın özellikle Antakya ilçesi, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremlerde en fazla etkilenen yerleşim alanlarından biri olmuştur. Coğrafi açıdan değerlendirildiğinde Hatay, Amanos Dağları'nın eteklerine kurulan bir kenttir. Kentin tarihsel süreç boyunca sahip olduğu stratejik coğrafi konumu nedeniyle çok sayıda medeniyete ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. İpek ve Baharat yollarının kesişim noktasında yer alması, kenti farklı uygarlıklar açısından her dönem cazip hâle gelmiştir. Bu durum zengin kültürel mirası ortaya koyarken aynı zamanda karmaşık bir kentsel yapısının oluşmasına da yol açmıştır (Yalçın, 2024, s. 61).

Kent çevresinde Doğu Anadolu Fay Hattı'nın yanı sıra Kıbrıs ve Ölü Deniz fay hatları bulunmaktadır. Bunun yanında, Hatay'ın kendi sınırları içinde de aktif fay hatları bulunmaktadır. Bölgenin zemin yapısının büyük ölçüde alüvyon bir tabakadan oluşması, sismik açıdan kırılganlığı artıran bir başka unsurdur. Bu koşulların bir araya gelmesi sonucunda Hatay, tarih boyunca birçok kez yıkıcı depremlerle karşılaşmıştır. Yazılı kaynaklar ve fotogrametri gibi modern dijital analiz yöntemleri de kentin geçmişte defalarca deprem nedeniyle zarar gördüğünü ve yeniden inşa edildiğini ortaya koymaktadır (Yüksel, 2023, ss. 103-104). Bu sebeple, Reşidedd'in Oğuz Destanı'nda Türklerin Antakya'yı *Batak (Batık) Şehir* olarak adlandırmasında bölgenin zemin özellikleriyle ve tarihsel yıkımıyla ilişkisinden ileri geldiği düşünülmektedir (Kaya ve Kıyılı, 2009, s. 404).

1997 yılında gerçekleştirilen bir araştırma, Hatay'da M.Ö. 148 ile M.S. 1873 yılları arasında toplam 62 büyük depremin kayda geçtiğini ortaya koymaktadır. Bu depremlerin şiddetlerinin 6 ile 10 arasında değiştiği belirtilmektedir. 1997 yılında meydana gelen depremde ise kent genelinde yapılarda orta düzeyde hasar gözlenmiştir. Söz konusu araştırmanın yapıldığı dönemde, Kuzey Anadolu Fay Hattı'nın 20. yüzyıl boyunca oldukça aktif olduğu, buna karşılık Doğu Anadolu Fay Hattı'nın görece sakin olduğu belirtilmiştir. Ancak 1997 depremi sonrasında bölgede orta şiddetli hareketlenmelerin başladığı tespit edilmiştir. Bu çalışmalar Demirtaş'ın 1998 tarihli çalışmasıyla da desteklenmektedir. Araştırmacı, Doğu Anadolu Fay Hattı'nda gözlenen artan hareketliliğe dikkat çekerek ve 22 Ocak 1997 Samandağ depreminde, merkez üssü Amik Ovası'nın batısı ile Samandağ arasındaki bölge olmasına rağmen, kaya düşmeleri dışında belirgin bir yüzey kırığı oluşmadığını belirtmiştir. Buna karşılık, 27 Haziran 1998'de gerçekleşen Ceyhan-Misis depremi, Ceyhan Nehri kıyısına paralel yaklaşık 50-60 km uzunluğunda bir hatta geniş çaplı sıvılaşma olaylarına yol açarak bölgedeki sismik riskin ciddiyetini gözler önüne sermiştir. Bu bulgular, 21. yüzyılda bölgede büyük bir depremin

meydana gelebileceğine yönelik bir uyarı niteliğinde değerlendirilmiştir (Demirtaş, 1998, ss. 23-25).

Bu bilimsel uyarılara ve geçmiş raporlara karşın, 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında Antakya ve Samandağ'daki yapıların büyük bölümünde ciddi hasar meydana gelmesi, bölgedeki yapılaşmanın uzun yıllardır yönetmeliklere uygun biçimde yürütülmediğini açıkça göstermiştir. Yapılan incelemelerde, özellikle 2000 yılı öncesinde inşa edilen binalarda deprem dayanımının büyük ölçüde göz ardı edildiği, 2000 sonrası yapılarda ise tasarım ve uygulama hatalarının belirgin olduğu tespit edilmiştir. Beton kalitesinin düşük olduğu binaların çoğunlukla 2000 öncesine ait olduğu; çeşitli yapılarda kısa kolon ve kısa kiriş etkilerinin ciddi hasarlara yol açtığı belirlenmiştir. Ayrıca ticari kullanım amacıyla oluşturulan zemin katlarda yumuşak kat düzensizliği sıkça görülmüş, bu durum birçok yapının ağır hasar almasına ya da tamamen yıkılmasına neden olmuştur. Bu bulgular doğrultusunda, bölge için detaylı mikro bölgeleme çalışmalarının yapılması, sivilaşma riski yüksek alanların tespiti, zemin haritalarının güncellenmesi ve zemin iyileştirmelerine öncelik verilmesi önerilmektedir. Bunun yanında, hazır beton ve donatı üretimi gerçekleştiren firmaların düzenli denetimlere tabi tutulması ve yapı malzemelerinin yönetmeliklere uygun biçimde üretilmesinin sağlanması gerekmektedir (Vapur vd., 2023, s. 1269). Aşağıda Şekil 12'de Antakya'da deprem öncesi ve sonrasına ilişkin uydu görüntüleri yer almaktadır.

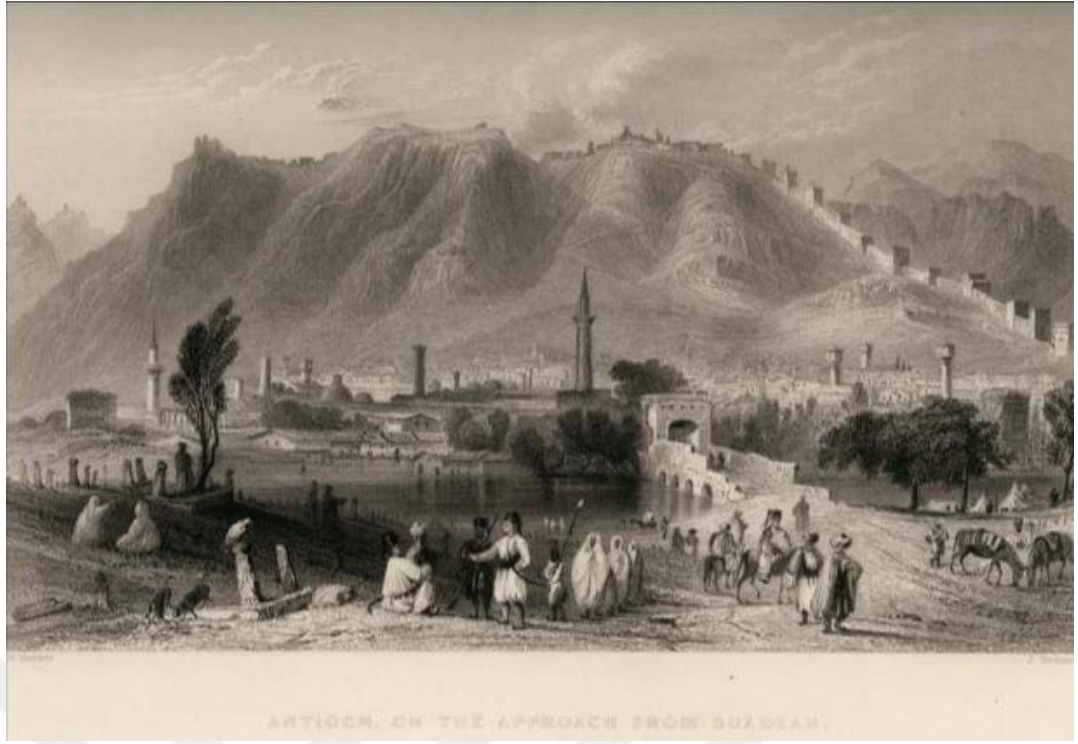
Şekil 12. Deprem sonrası ve öncesi uydu görüntüleri (Ayrıldı ve İmamoğlu, 2024, s. 154).

Tüm bu veriler ışığında Antakya, 6 Şubat 2023 tarihinde bir kez daha ağır bir yıkıma uğramıştır (Şekil 12). Kahramanmaraş merkezli art arda meydana gelen iki büyük deprem yalnızca on bir ili değil, çok sayıda ilçe ve köyü de etkilemiş; binlerce kişinin hayatını kaybetmesine yol açmıştır. Hatay'ın aktif fay hatları üzerinde yer alması ve zemin özelliklerinin olumsuzluğu, kentin hem geçmişte hem de gelecekte benzer sismik tehlikelerle karşı karşıya kalabileceğini göstermektedir. Farklı kültür ve medeniyetlerin kesişimindeki bu önemli kent, yaşanan felaketin etkilerini hâlâ taşımaya devam etmektedir (Duruel, 2023, s. 1).

2.7.2. Hatay Depremi Öncesi Kentsel Doku

Anadolu'nun en eski yerleşim merkezlerinden biri olan Hatay; Amik Ovası'nın güneyinde, Habib-i Neccar Dağı'nın etekleri ile Asi Nehri arasında ve nehrin batısında yer alan Antakya, Antakya Ovası üzerinde gelişen bir kentsel yerleşimdir (Tezer, 2019). Hatay'ın kentsel gelişimi, Paleolitik Çağ'a kadar uzanan çok katmanlı bir tarihsel sürecin ürünüdür. Bölgede gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda Orta Paleolitik Dönem'e (MÖ 100.000–40.000) ait bulgulara rastlanması, Hatay'ın erken dönemlerden itibaren sürekli yerleşime sahne olduğunu göstermektedir. Kentin yazılı tarihteki gelişimi ise Makedonya hâkimiyeti ile başlamış, ardından Roma ve Bizans dönemlerinde önemli bir idari ve ticari merkez haline gelmiştir (Bozkurt, 2023, s. 126).

Roma döneminde Antakya, Doğu Akdeniz'in en büyük kentlerinden biri olarak gelişmiş; ancak bu süreçte meydana gelen şiddetli depremler kentsel dokunun sürekli olarak zarar görmesine neden olmuştur. Özellikle MS II. yüzyılda yaşanan büyük deprem, Antakya ve Defne'de ciddi yıkımlara yol açmış, kent dokusunun yeniden şekillenmesine neden olmuştur (Demir, 1996). Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasının ardından Bizans, Abbasi, Selçuklu ve Memlûklü hâkimiyetleri boyunca Hatay, askeri ve ticari önemini korumuş; buna karşın sık sık yaşanan depremler nedeniyle kent planlamasında süreklilik sağlanamamıştır (Pehlivanlı vd., 2001).

Şekil 13. Osmanlı Döneminde Antakya (Bozkurt, 2023, s. 127).

Osmanlı döneminde Hatay, Halep Vilayeti 'ne bağlı bir kaza merkezi olarak gelişmiş ve kendine özgü bir Osmanlı kent dokusu kazanmıştır. Şekil 13'te gösterildiği gibi Asi Nehri ile Habib-i Neccar Dağı arasında kuzey–güney doğrultusunda uzanan eğimli arazi üzerinde şekillenen yerleşim, dar sokaklardan ve organik dokuya sahip mahallelerden oluşmuştur (Tekin, 2006). Ancak bu dönemde de meydana gelen çok sayıda deprem, kentsel dokunun tekrar tekrar zarar görmesine neden olmuştur. Özellikle 1872 depreminde kentin büyük bölümü hasar görmüş, surların bir kısmı yıkılmış ve Asi Nehri üzerindeki köprü zarar görmüştür. Bu depremde yaklaşık 1000 kişinin hayatını kaybettiği belirtilmektedir (Demir, 1996).

Sık aralıklarla yaşanan yıkıcı depremler sonucunda Hatay'da uygulanan ilk şehir planları zamanla belirsiz hale gelmiş; kent, her yıkımın ardından daha küçük alanlarda ve daha düzensiz bir biçimde yeniden inşa edilmiştir. Bu durum, kentin kuruluş dönemine ait planlı yapının günümüze ulaşmasını engellemiş; tarihsel süreçte kentsel doku, plansız ve parçalı bir gelişim göstermiştir (Tekin, 2006). Osmanlı döneminde kenti ziyaret eden seyyahların aktarımlarında da Antakya'nın harabeler arasında dağınık yerleşmiş yapılarla tanımlandığı görülmektedir (Bozkurt, 2023, s. 127).

20. yüzyılın başında yaşanan siyasal gelişmeler sonucunda Fransız mandası altına giren Hatay, 1939 yılında Türkiye Cumhuriyeti'ne katılmıştır (Duman, 2016). Bu süreçten sonra kentin formu 1960'lı yıllara kadar kompakt bir yapı göstermiş ve büyük

ölçüde dağ ile nehir arasındaki alanla sınırlı kalmıştır. Şekil 14 ve Şekil 15'te gösterildiği gibi, 1960–1995 yılları arasında ise sanayi yatırımlarının artması, kırdan kente göç hareketleri ve buna bağlı hızlı nüfus artışı sonucunda Antakya'nın kentsel gelişimi önemli ölçüde değişmiştir. Bu dönemde kent, Asi Nehri'nin batısında Antakya Ovası yönünde; kuzeyde Amik Ovası'na, güneyde ise Harbiye–Defne aksına doğru genişleyerek yayılmacı bir gelişim süreci sergilemiştir (Tezer, 2019).

Şekil 14. Antakya'da dağ-su-ova ilişkisi (Tezer, 2019).

Şekil 15. Antakya kent formunun değişim süreci (Tezer, 2019).

Şekil 15'te Antakya'nın kent formunun gelişim dönemleri ve Şekil 14'te yayılma alanlarını gösteren harita ile şekil 16'da Antakya için hazırlanmış olan zemin mukavemet haritasının birlikte değerlendirilmesi, deprem öncesi yerleşik alanların büyük bir bölümünün en zayıf, zayıf ve az sağlam zeminler üzerinde konumlandığını ortaya koymaktadır (Tezer, 2025, s. 129).

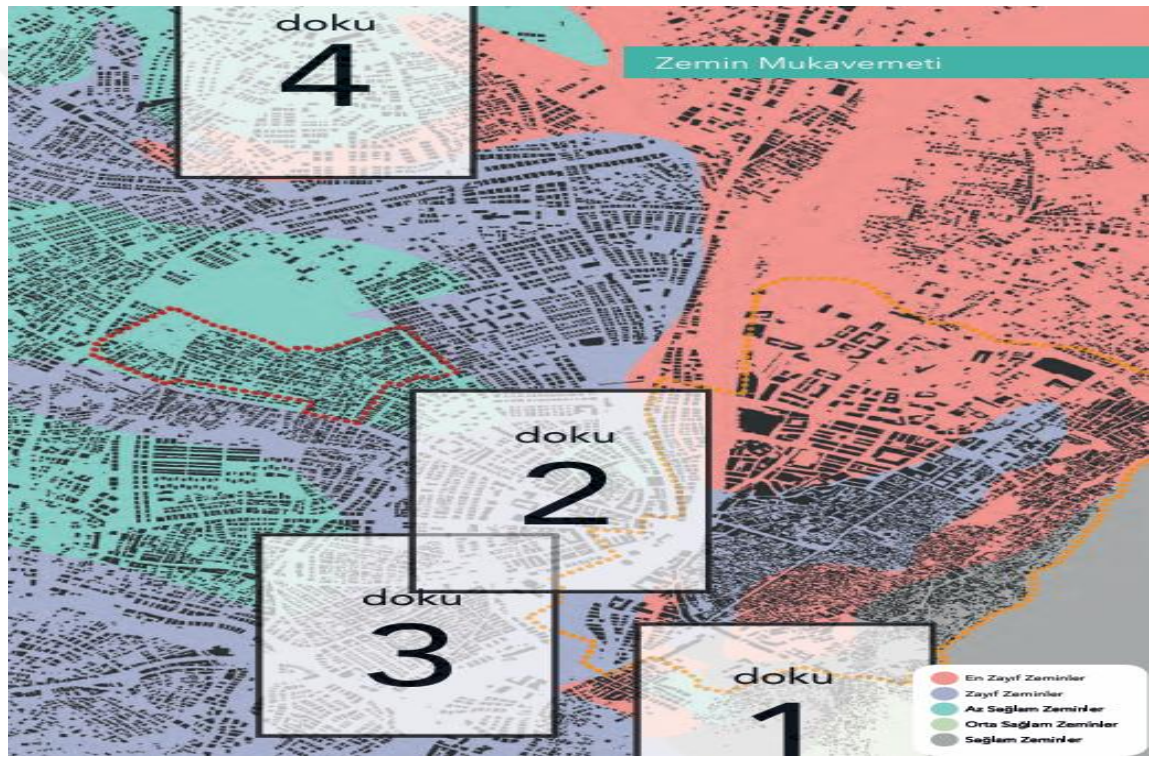
Şekil 16. Antakya'nın zemin mukavemet haritası ile Antakya kent formunun değişimi haritasının karşılaştırılması (Tezer, 2025).

Bu bağlamda, deprem öncesinde oluşan kentsel doku ve yapılaşma biçimi, 6 Şubat depremleri sonrasında en ağır yıkımın yaşandığı yerleşim alanlarından biri olan

Antakya’da meydana gelen hasarın temelini oluşturan başlıca etkenlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

2.7.3. Hatay Depremi Öncesi ve Sonrası Yerleşim Özellikleri ve Yapılaşmada Farklılıklar

Antakya kentinin zemin özellikleri, fay hatlarına olan mesafeleri, zemin sıvılaşma potansiyeli ve benzeri jeolojik ölçütler dikkate alınarak dört farklı kentsel dokuya ayrılmaktadır. Şekil 17’de bu gösterime ilişkin sınıflandırma, kentin farklı bölgelerinde yerleşim biçimleri ile yapılaşma çeşitlerinin, doğal ve yapısal riskler açısından belirgin farklılıklar taşıdığını ortaya koymaktadır (Akşit ve Alaydın, 2023, s. 81).

Şekil 17. Antakya zemin mukavemeti (Akşit ve Alaydın, 2023, s. 81).

Bu bağlamda Antakya’da tanımlanan dört farklı kentsel doku alanı, deprem öncesi yerleşim özellikleri ile Şubat 2023 depremleri sonrasında ortaya çıkan hasar düzeyleri arasındaki ilişkiyi karşılaştırmalı olarak değerlendirme olanağı sunmaktadır (Şekil 18–21).

Şekil 18. Antakya 1. doku uydu görüntüsü (Akşit ve Alaydın, 2023, s. 85).

Şekil 19. Antakya 2. doku uydu görüntüsü (Akşit ve Alaydın, 2023, s. 90).

Şekil 20. Antakya 3. doku uydu görüntüsü (Akşit ve Alaydın, 2023, s. 96).

Şekil 21. Antakya 4. doku uydu görüntüsü (Akşit ve Alaydın, 2023, s. 102).

Birinci doku alanı Şekil 18, topografyanın yönlendirdiği organik gelişim süreci sokakları dar ve bitişik nizam yapıları şekillendirmiş, düşük katlı yapılaşma ve görece

sağlam zemin koşulları sayesinde, afet anında tahliye ve erişim açısından dezavantajlar barındırmasına rağmen kentin geneline kıyasla daha sınırlı hasar almıştır. Bu durum, yapı yüksekliği ve zemin özelliklerinin depremin etkilerinde belirleyici olduğunu göstermektedir. İkinci doku alanı Şekil 19 ise merkezi konumu, yüksek yapı yoğunluğu ve ticari kullanımların ağırlığı ile öne çıkmakta; zayıf zemin koşulları ve taşkın riskiyle birleşen bitişik nizam ve çok katlı yapılaşma nedeniyle depremlerden en ağır etkilenen bölgelerden biri olmuştur. Bu alanda yaşanan yıkım, yolların yetersizliği ve afetlere yönelik planlama eksiklikleriyle daha da derinleşmiştir. Deprem öncesinde yüksek risk taşımaya rağmen riskli alan olarak tanımlanmamış olması, kentsel dönüşüm ve planlama politikalarının etkinliğini sorgulatmaktadır (Akşit ve Alaydın, 2023, 77-93).

Üçüncü doku Şekil 20, alanında gözlenen hasar dağılımı, deprem etkilerinin yalnızca fay hatlarına yakınlıkla açıklanamayacağını ortaya koymaktadır. Alüvyon zemin üzerinde yer alan bu bölgede, yapı yaşı, inşa tekniği ve mühendislik hizmetlerinin niteliği hasar düzeyleri üzerinde belirleyici olmuştur. Benzer biçimde Şekil 21 dördüncü doku alanında, görece yeni ve fay hatlarına daha uzak bir yapı stoğuna rağmen ağır yıkımların yaşanması, yapı denetim mekanizmalarının ve deprem yönetmeliklerinin uygulama sürecindeki sorunları açıkça ortaya koymaktadır. Dolayısıyla yeni yapılaşmanın tek başına güvenli bir kentsel çevre oluşturmak için yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. (Akşit ve Alaydın, 2023, ss. 96-111).

Deprem sonrasında Antakya’da özellikle tarihi ve kentsel sit alanlarında enkaz kaldırma çalışmaları hızla başlatılmıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023). Bu süreç, kültürel mirasın korunması, yöntemsel yetersizlikler ve karar alma mekanizmalarının şeffaflığı açısından yerel halk ve uzmanlar tarafından yoğun biçimde eleştirilmiştir. Nisan 2023’te Antakya’nın tarihi merkezini kapsayan 307.6 hektarlık alanın 6306 sayılı Kanun kapsamında “afet riskli alan” ilan edilmesi, kentte planlama ve koruma süreçlerinin yönünü belirleyen kritik bir adım olmuştur. Aynı dönemde Hatay Master Planı çalışmaları başlatılmış; Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu süreci Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı iş birliğinde yürütülmüştür (Master Plan, 2025).

Olağanüstü Hâl (OHAL) sürecinin sona ermesiyle birlikte, deprem öncesinde hazırlanmış ve askı süreci durdurulmuş olan imar planlarının büyük ölçüde yeniden değerlendirilmeden yürürlüğe girmesi, meslek odaları tarafından dile getirilen itirazlara rağmen kabul edilmiştir. Bu durum, afet sonrası planlama sürecinde risk azaltma yaklaşımının yeterince benimsenmediğine işaret etmektedir. Nitekim 2023 yılı ortasında ilan edilen “Yerinde Dönüşüm” programı ile deprem öncesi imar koşullarına göre

yapılaşmanın teşvik edilmesi, mevcut kentsel ve çevresel risklerin yeniden üretilmesi olasılığını artırmaktadır (Tezer, 2025).

6 Şubat ve 20 Şubat 2023 tarihlerinde meydana gelen depremler sonucunda Antakya’da, tüm deprem bölgesi içerisinde en yüksek düzeyde yıkım ve hasarın yaşanması, kentin afetlere karşı direnç kapasitesinin düşük ve kırılganlık düzeyinin oldukça yüksek olmasıyla ilişkilendirilmektedir. Deprem öncesi dönemde bu kırılganlığı besleyen etkenler; kurumlar arası eşgüdüm eksikliği, bütüncül bir planlama yaklaşımının geliştirilememesi, plansız ve parçacıl müdahalelerin yaygınlığı, mühendislik hizmeti almamış yapıların “imar affı” uygulamalarıyla yasal statü kazanması, gerekli jeoteknik önlemler alınmadan zayıf zeminler üzerinde yapılaşmaya izin verilmesi, deprem yönetmeliğine aykırı uygulamalar, mevcut yönetmeliklerin yetersiz kaldığı durumlar ile yapı denetim mekanizmalarının etkin işletilememesi şeklinde özetlenebilmektedir. Deprem sonrası dönemde Antakya’da yürütülen planlama ve yapılaşma süreçleri değerlendirildiğinde kenti kırılgan kılan bu yapısal sorunların büyük ölçüde devam ettiği ve deprem öncesi uygulamalarla önemli ölçüde benzerlik gösterdiği görülmektedir (Tezer, 2025, s. 145). Dolayısıyla afet sonrasında izlenen planlama ve uygulama süreçlerinin, kentin mevcut kırılganlıklarını azaltacak ve kentsel direnci artıracak nitelikte bütüncül bir dönüşüm üretemediği anlaşılmaktadır.

2.7.4. Hatay Depremi Sonrası Kent Planlamasına Katılım

Afet sonrası kentsel yeniden yapılanma süreci, afet sonrasında yalnızca fiziksel onarımı değil; mevcut kent planlarının kapsamlı biçimde yeniden değerlendirilmesini, yeni arazi kullanım kararlarının geliştirilmesini ve bu kararlarla uyumlu kentsel tasarım çalışmalarının yürütülmesini içeren çok boyutlu bir süreci kapsamaktadır. Bu bağlamda afet sonrası planlamanın temel hedeflerinden biri, kentin gelecekteki afetlere karşı daha dirençli hâle getirilmesini sağlarken, aynı zamanda toplumsal ihtiyaç ve beklentilerin karar alma süreçlerine yansıtılmasıdır (Atay, 2025, ss. 163-165).

Afet sonrası yeniden yapılanma süreçlerinde katılımcı planlama anlayışının önemini ortaya koyan örneklerden biri Japonya’nın Kobe kentinde gerçekleştirilen uygulamalardır. Tablo 3’te gösterilen Kobe’de deprem sonrasında yürütülen yeniden yapılanma çalışmaları, dört aşamalı bir süreç çerçevesinde ele alınmış ve kapsamlı bir kent planı oluşturulmadan yeniden inşa faaliyetlerine izin verilmemiştir (Fukumoto, 2006). Bu süreçte, yapılaşmaya ilişkin standartlar sınırlandırılmış; planlama aşamasında öncelikli olarak arazi uyarlama çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, belirli bir büyüklüğü karşılamayan parsellerin birleştirilmesi gibi mekânsal düzenlemelerle hem

kentsel bütünlük hem de uygulama kolaylığı sağlanmıştır. Kobe'deki kentsel yenileme sürecinin ayırt edici yönlerinden biri, katılımcı bir planlama yaklaşımının benimsenmiş olmasıdır. Yeniden yapılanma sürecine mülk sahipleri, yerel halk ve sivil toplum kuruluşları aktif biçimde dâhil edilmiş; bu aktörlerin planlama ve tasarım kararlarına katkı sunması sağlanmıştır. Böylece yeniden yapılanma, yalnızca teknik ve mekânsal bir müdahale olarak değil, aynı zamanda toplumsal uzlaş ve ortak karar üretimine dayalı bir süreç olarak ele alınmıştır (Tezer ve Türkoğlu, 2008, ss. 67-69).

Tablo 3. Kobe kenti afet sonrası yeniden yapılanma süreci (Fukumoto, 2026).

Aşamalar	Yeniden Yapılanma Çalışmaları
Depremden Hemen Sonraki Dönem (ilk 3 ay)	Hasar tespiti Yapılara ilişkin kısıtlar Plana göre yeniden yapılacak yapıların saptanması, yenileme planları, arsa düzenleme projeleri
Planlama Süreci (1 yıl)	Kent planlama konferansı Uzman görüşlerin alınması Arazi kullanım kararlarının alınması Vergi indirimleri için kararlar Alternatif yerleşme alanları yaratılacak güvenli ticaret alanlarının oluşturulması
Planın Uygulanması (2 Yıl)	Konutların yapılması İki aşamalı katılımcı sürecinin uygulanması
Tüm Yapım Süreci (6 yıl)	Planlanan tüm kentsel projelerin uygulanması Kentsel donatımların inşası

Bu bağlamda, 2023 Şubat depremleri sonrasında Hatay'da yürütülen kent planlama ve yeniden yapılanma süreçleri, katılım olgusu çerçevesinde ele alınmaktadır. Afet sonrası planlama pratiklerinin nasıl kurgulandığı, karar alma süreçlerinde hangi aktörlerin ne ölçüde yer alabildiği ve bu süreçlerin depremzedelerin mekânsal deneyimleriyle nasıl kesiştiği, çalışmanın temel inceleme alanlarından birini oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında, yerel aktörlerin, kent sakinlerinin ve diğer paydaşların planlama süreçlerine dâhil olma biçimleri; bu katılımın nasıl algılandığı ve mekânsal aidiyet ile adaptasyon süreçleriyle olan ilişkisi, katılımcıların deneyimleri üzerinden değerlendirilmektedir. Bu yönüyle çalışma, afet sonrası kent planlamasına katılımı normatif bir hedef olarak değil; bireylerin bu süreçleri mekânla kurdukları ilişki, aidiyet duyguları ve yeni yaşam koşullarına uyum deneyimleri üzerinden nasıl yaşadıklarını anlamayı amaçlamaktadır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, özgün değeri, sınırlılıkları, deseni, katılımcılara ilişkin bilgiler, örneklem büyüklüğü, veri toplama araçları, güvenilirlik ve geçerlik stratejileri, verilerin çözümülenmesi ile elde edilen kodlara dayalı yansıtıcı tematik analiz yöntemi yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Problemi

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli meydana gelen depremler, ülkemizin resmi ve tarihsel kayıtlarına geçmiş en yıkıcı depremler arasında yer almaktadır. Özellikle Hatay İli Antakya İlçesi gibi tarihsel ve kültürel dokuya sahip bir kentte yaşanan büyük ölçekli fiziksel hasar, afetzedelerin ikamet alanlarını yitirmesine ve sevdiklerinin kaybına bağlı ağır sosyolojik ve psikolojik tahribata yol açmıştır.

Afet sonrasında başlayan acil müdahale, geçici barınma ve kalıcı yeniden yapılanma süreçleri, yalnızca yapısal bir iyileşmeyi değil, aynı zamanda afetzedelerin mekânla kurduğu ilişkilerin, aidiyet duygularının ve toplumsal adaptasyon kapasitelerinin de yeniden inşasını gerektirmiştir. Afet sonrası dönemde uygulanan barınma politikaları ve yeniden yapılanma projeleri hızlı eyleme geçmeyi gerektirmektedir. Bu nedenle, afetzedelerin mekânsal deneyimleri, duygusal bağları, katılım ihtiyaçları ve toplumsal beklentileri yeterince dikkate alınmamaktadır. Bu durum, afet sonrası süreçte, barınmaya, adaptasyon ve uyum sürecine ilişkin bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda araştırmanın temel problemi, afet sonrası yeniden yapılanma sürecinde afetzedelerin mekânsal deneyimlerinin, aidiyet duygularının ve toplumsal adaptasyon dinamiklerinin nasıl etkilendiğini ortaya koymaktır. Ayrıca bu süreçte afetzedelerin karşılaştıkları zorlukların neler olduğu ve bu zorluklarla nasıl mücadele ettikleri de araştırmanın temel soruları arasında yer almaktadır. Bu sorulara yönelik afetzedelerin yorumlarını bilimsel bir perspektifle inceleyerek, karar alıcıların benzer durumları anlamalarına ve katılımcı, sürdürülebilir politikalar geliştirmelerine katkı sunmayı hedefledim.

3.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrasında Hatay/Antakya'da yaşanan depremzedelerin mekânsal deneyimleri ve buna bağlı

mekânsal adaptasyon ve aidiyet süreçlerini sosyolojik bir perspektifle ele almaktır. Bu bağlamda çalışmada, afetzedelerin geçici ve kalıcı barınma süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları, kurumlarla olan etkileşimlerini, psikososyal ilişkilerdeki dönüşümleri ve kentsel katılım haklarına dair deneyimlerini tematik analiz yöntemi ile incelemeyi ve karar alıcılara bazı çözüm önerilerinde bulunmayı hedefledim. Bu amaç ve hedef doğrultusunda şu sorulara yanıt aradım;

1. Afet sonrası geçici ve kalıcı barınma süreçlerinde afetzedelerin mekânsal adaptasyon deneyimleri nasıl şekillenmektedir?
2. Afetzedeler, yeni yaşam alanlarında mekânsal aidiyet duygusunu nasıl inşa etmekte veya kaybetmektedir?
3. Afet sonrası süreçte devlet kurumları ve yerel yönetimlerle kurulan etkileşimler, afetzedeler tarafından nasıl deneyimlenmekte ve anlamlandırılmaktadır?
4. Deprem sonrası ekonomik, sosyal ve psikolojik zorluklar, bireylerin toplumsal ilişkilerini ve gelecek beklentilerini nasıl dönüştürmektedir?
5. Afet sonrası kentsel yeniden yapılanma süreçlerinde “kent hakkı” ve “katılımcı planlama” kavramları ne ölçüde hayata geçirilmektedir?

3.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, afetleri yalnızca doğal ve fiziksel olaylar olarak değil; toplumsal, mekânsal ve deneyimsel süreçler olarak ele alması bakımından önem taşımaktadır. Özellikle afet sosyolojisi bağlamında mekân üretimine ilişkin pratiklerin deprem öncesi ve sonrasında nasıl etkilendiğinin tespiti için saha çalışmasının yürütülmesi afet yönetim stratejilerine ışık tutacaktır.

Araştırmanın örnekleminin 6 Şubat 2023 depreminde Hatay İli Antakya ilçesinde depreme maruz kalan bireylerden oluşması, konuya ilişkin deneyim ve beklentilerini yerinde incelenebilmesi açısından önemlidir. Devletin yeniden yapılanma politikalarına, bireylerin mekânsal deneyimlerini ve toplumsal ihtiyaçlarını dikkate alan bir perspektif sunmak, Türkiye gibi deprem riski yüksek ülkelerde, afet sonrası uyum ve iyileşme süreçlerine ilişkin sosyolojik literatüre katkı sağlamak, afet yönetimi, kentsel planlama ve sosyal politika alanlarında çalışan araştırmacılar ve uygulayıcılar için bütüncül bir değerlendirme zemini oluşturmak bu çalışmanın özgün değeri olarak kabul edilmektedir.

3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları şöyle sıralanabilir;

Örneklem Sınırlılığı: Araştırma, Hatay/Antakya ilçesinde ikamet eden ve deprem sonrası barınma sorunu yaşayan 31 katılımcı ile sınırlıdır. Bu nedenle bulgular, tüm afet bölgeleri veya farklı sosyodemografik gruplar için genellenemez.

Zaman ve Kaynak Kısıtları: Araştırma, deprem sonrası belirli bir zaman diliminde (Ekim-Kasım 2025) gerçekleştirilmiştir. Maddiyat ve zaman faktörü gibi kısıtlar, uzun vadeli mekânsal adaptasyon süreçlerinin takibinde engel oluşturmıştır.

Yöntemsel Sınırlılık: Çalışma nitel araştırma desenine göre dizayn edildiğinden veriler yarı yapılandırılmış görüşmelerle toplanmıştır. Nicel verilerle desteklenmediği için istatistiksel genelleme yapılamaz.

Katılımcı Erişimi ve Temsil Gücü: Araştırmaya katılan bireylerin çoğunluğu belirli yaş, eğitim ve barınma tipi gruplarından seçilmiştir. Bu durum, deneyimin daha fazla çeşitlendirilmesini kısıtlayabilir.

Araştırmacı Öznelliği: Nitel araştırmalarda araştırmacının kendi deneyimleri, önyargıları ve sahada kurduğu ilişkiler veri toplama ve analiz süreçlerini etkileyebilir. Bunu minimize için görüşmelerde katılımcının ifadelerine odaklandım ve kendimi askıya almaya çalıştım. Alan notları ile katılımcıların ifadelerini karşılaştırdığımda kendi bakış açımı tekrardan değerlendirdim.

3.5. Araştırmanın Dizaynı

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemi esas alınarak tasarlanmıştır. Creswell ve Creswell'e (2021, s. 4) göre nitel araştırma, "Bireylerin veya grupların toplumsal ve insani bir soruna yükledikleri anlamı araştırma ve anlama yaklaşımıdır." Bu bağlamda nicel araştırmadaki gibi verileri evrene genellemek yerine nitel araştırmalarda, araştırmanın problemini en iyi anlamaya yönelik uygun örneklem türlerini belirlemek amaçlanır (Creswell, 2021, s. 81).

Bu araştırmada, nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenolojiyi (olgubilim) kullandım. Fenomenoloji, "Birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını tanımlar." Fenomenolojik araştırma, şu aşamalardan (Creswell, 2013, ss. 77-79) oluşur:

- Tek bir kavram veya yargıya dayalı fenomene vurgu yapılır.
- Fenomeni bütün yönleriyle deneyimleyen bir grup heterojen özelliklere sahip bireylerle çalışmalar yürütülür.
- Katılımcıların deneyimleri üzerinden benzerlikler ve farklılıklar tespit edilir.

- Araştırmacı, çalışma sürecinde kendi öznel düşüncelerini ayrıca alır, ancak bu durum, araştırmacının kendini çalışmanın dışına alması anlamında değil, katılımcıların deneyimlerine odaklanması bağlamında yardımcıdır.

- Veri toplama sürecinde fenomeni deneyimleyen bireylerle görüşmeler yürütülür. Bazı çalışmalarda gözlem ve dökümanlar da kullanılır.

- Veri analizi sürecinde dar kapsamlı analiz birimlerinden, geniş birimlere doğru deneyimin etkileri betimlenmeye çalışılır.

- Araştırma, deneyimlerin özünün tartışıldığı betimleyici bir bölümle sonlandırılır.

Bu araştırmada, yukarıda yer alan fenomenolojik araştırma sürecini esas aldım. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında barınma sorunu yaşayan Hatay/Antakya ilçesindeki depremzedelerin, afete bağlı konut hakkı ile mekânın üretimine/yeniden üretimine katılım hakkına ilişkin deneyimleri, fenomenin özünü oluşturmaktadır. Deprem sonrası barınma sürecinde afetzedelerin mekânsal deneyimlerini derinlemesine inceleyebilmek amacıyla onlarla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirdim. Katılımcıların süreçte yaşadıkları durumları, kodlar aracılığı ile ortaya koymaya çalıştım. Katılımcılarla gerçekleştirdiğim görüşmelerde, onların deneyimlerine odaklanmak amacı ile öznel düşüncelerimi belirtmeden görüşmeyi tamamlamaya özen gösterdim. Veri çeşitliliğini artırmak için katılımcılarla yaptığım görüşmelere ilişkin görüşlerimi ve görüşmeler dışında onların yaşadıkları mekâna ilişkin gözlemlerimi alan notlarında belirttim. Görüşmeleri metne geçirdikten sonra demografik verilerden başlayarak özelden genele doğru farklı kodlama türlerini kullandığım analizler yaptım ve raporladım.

3.6. Örneklem Büyüklüğü

Araştırmanın örneklemine, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremden etkilenen, Hatay ili Antakya ilçesinde ikamet eden, deprem sonrası barınma sorunu ile karşılaşan bireyler oluşturmaktadır. Veri toplama sürecinde fenomeni deneyimleyen 17 kadın ve 14 erkek olmak üzere toplamda 31 katılımcı ile yarı yapılandırılmış soru formu aracılığı ile görüşmeler gerçekleştirdim. Bu katılımcıları belirlemede, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan örneklem alma türlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemini kullandım. Ölçüt örnekleme, “Önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Ölçüt örnekleme, sadece zaman değişkeni ile yapılmaz, araştırmanın konusu olan herhangi bir durum, ölçüt olarak belirlenebilir” (Baltacı, 2018, s. 254). Araştırmada, katılımcıların depremi Antakya’da yaşamış olmasını ve görüşmeyi yaptığım süreçte Antakya’da ikamet ediyor olmasını ayrıca deprem sonrasında acil

barınma, geçici barınma ve sonrasında yapılan kalıcı yerleşim konutlarından herhangi birini deneyimlemiş olmasını ölçüt olarak belirledim.

Araştırmada kullandığım bir diğer örneklem alma türü: kartopu örneklemedir. Kartopu örnekleme, “Kişiden kişiye, kişiden de durumlara ulaşarak farklı olguları açıklayabilmek” amacı ile kullanılmaktadır (Baltacı, 2018, s. 246).

6 Şubat Kahramanmaraş depremleri sonrasında Hatay’ın Antakya ilçesinde gönüllü yardım faaliyetinde bulunduğumdan araştırmanın saha çalışmasını yürütmede, katılımcılara daha rahat erişim sağlama imkânı buldum. Ayrıca kartopu örnekleme sayesinde gönüllük faaliyeti sürecinde tanıştığım kişilerle kurduğum ilişkiler, katılımcıların tespitinde kolaylık sağladı. Bu kişilerle güvene dayalı kurulan ilişki, onlara görüşme formunda yer alan soruları kolaylıkla iletmemi ve samimi duygu ve düşüncelere ilişkin verileri kolaylıkla toplamamı sağladı.

Aşağıda Tablo 4’te araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcıların sosyodemografik verileri ve görüşmenin giriş sorularında yer alan bazı değişkenlere ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların sosyodemografik durumları ve bazı değişkenlere ilişkin veriler

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Çocuk sayısı	Deprem öncesi ikamet yılı	Deprem öncesi Konut Durumu	Konut Hasarı	Görüşme Süresi
K1	Kadın	35	İlkokul	Evli	4	17	Ev sahibi	Az hasarlı	33:45 dk
K2	Kadın	43	İlkokul	Evli	3	30	Ev sahibi	Ağır hasarlı	34:05 dk
K3	Erkek	46	Lise	Evli	2	11	Kira	Ağır hasarlı	42:19 dk
K4	Erkek	44	Lisans	Evli	2	8	Ev sahibi	Ağır hasarlı	34:35 dk
K5	Kadın	37	İlkokul	Evli	2	3	Kira	Az hasarlı	17:09 dk
K6	Erkek	41	İlkokul	Evli	5	12	Kira	Orta hasarlı	22:19 dk
K7	Kadın	56	İlkokul	Evli	4	5	Kira	Orta hasarlı	25:20 dk
K8	Kadın	35	İlkokul	Evli	3	6	Ev sahibi	Orta hasarlı	38:31 dk
K9	Kadın	60	Okuryazar değil	Evli	5	20	Ev sahibi	Az hasarlı	23:21 dk
K10	Kadın	48	Ön lisans	Evli	1	1	Kira	Yıkık	13:49 dk
K11	Kadın	39	Ön lisans	Evli	2	1	Kira	Ağır hasar	12:08 dk
K12	Kadın	26	Lise	Evli	2	5	Kira	Ağır hasarlı	13:07 dk
K13	Erkek	43	İlkokul	Evli	3	20	Ev sahibi	Orta hasarlı	19:19 dk
K14	Erkek	26	Ön lisans	Bekar	-	23	Ev sahibi	Ağır hasarlı	13:24 dk

Tablo 4. (Devamı)

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Çocuk sayısı	Deprem öncesi ikamet yılı	Deprem öncesi Konut Durumu	Konut Hasarı	Görüşme Süresi
K15	Kadın	24	Lisans	Bekar	-	10	Ev sahibi	Az hasarlı	11:54 dk
K16	Erkek	39	Lise	Evli	1	9 ay	Ev sahibi	Orta hasarlı	19:56 dk
K17	Kadın	22	Lise	Bekar	-	11	Ev sahibi	Hasarsız	13:48 dk
K18	Kadın	22	Ön lisans	Bekar	-	6 ay	Ev sahibi	Orta hasarlı	14:09 dk
K19	Kadın	25	İlkokul	Evli	1	1	Kira	Orta hasarlı	17:13 dk
K20	Erkek	37	Ön lisans	Evli	-	30	Ev sahibi	Ağır hasarlı	32:38 dk
K21	Erkek	31	Lise	Evli	2	4 ay	Kira	Az hasarlı	32:43 dk
K22	Erkek	69	İlkokul	Evli	12	4	Ev sahibi	Yıkık	20:19 dk
K23	Erkek	26	Lise	Evli	1	23	Ev sahibi	Ağır hasarlı	15:41 dk
K24	Erkek	31	Lise	Evli	1	10	Kira	Yıkık	15:47 dk
K25	Erkek	24	Ön lisans	Bekar	-	21	Ev sahibi	Az hasarlı	48:46 dk
K26	Erkek	57	Lisans	Evli	3	4	Kira	Az hasarlı	21:04 dk
K27	Kadın	32	İlkokul	Evli	2	9	Ev sahibi	Yıkık	16:07 dk
K28	Kadın	33	İlkokul	Evli	3	7	Ev sahibi	Ağır hasarlı	20:07 dk
K29	Kadın	68	İlkokul	Evli	4	43	Ev sahibi	Yıkık	23:49 dk
K30	Kadın	67	İlkokul	Bekar	4	64	Ev sahibi	Hasarsız	19:03 dk
K31	Erkek	48	Lise	Evli	3	3	Ev sahibi	Ağır hasarlı	35:33 dk

Yukarıda yer alan Tablo 4'te katılımcıların isim/soyisim bilgileri yerine, katılımcının ilk harfi K ve katılımcı numarası şeklinde bir gösterim yer almaktadır. Katılımcıların eğitim düzeyine ilişkin 1 katılımcının okuryazar olmadığı, 13 katılımcının ilkokul mezunu, 8 katılımcının lise mezunu, 6 katılımcının ön lisans mezunu ve 3 katılımcının da lisans mezunu olduğu görülmektedir. Görüşmeler yüz yüze en kısıası 11 dakika 54 saniye, en uzununu ise 48 dakika 46 saniye sürmüştür.

Görüşmelerin ertesinde metin haline getirdiğim dosyaya ön okuma yaptığımda benzer kodlara ulaştığım düşüncesi ile görüşme yapmayı sonlandırdım. Nitel araştırmalarda katılımcı sayısının tespitinde farklı görüşler (Bertaux, 1981; Charmaz, 2006; Green ve Thorogood, 2018) belirtilse de doygunluk, önemli bir kriter olarak değerlendirilmektedir. Veri doyumu/doygunluğu, “görüşmelerde, araştırmacı aynı yorumları tekrar tekrar duymaya başladığında, veri doygunluğuna ulaşıyor... O zaman

bilgi toplamayı bırakıp toplananları analiz etmeye başlamanın zamanı geldi” ifadeleri ile açıklanmaktadır” (Yağar, 2023, s. 141).

3.7. Veri Toplama Araçları

Veri toplama süreci öncesi, Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurul’undan 09.10.2025 tarihinde onay belgesi aldım. Veri toplama sürecine 25 Ekim 2025 tarihinde başladım ve 1 Kasım 2025 tarihinde süreci sonlandırdım.

Çalışma, fenomenolojik yaklaşıma dayandığından araştırmada, fenomenin özünü anlamak amacı ile görüşme tekniği kullandım. Görüşme formu, katılımcıların sosyodemografik bilgilerinin, giriş/ön soruların ve fenomene ilişkin deneyimlerin öğrenilmesine yönelik üç aşamadan oluşmaktadır.

Görüşme formunda yer alan soruları hazırlamada, literatürde konuya ilişkin ölçme araçları (görüşme ve anket), ayrıca daha önce saha çalışmasını yaptığım bölgede yaptığım gözlemler ve yaşadığım deneyimler etkili oldu. Formun oluşturulma sürecinde kişilerin çok soru ile sıkılmasının önüne geçmek amacıyla az sayıda, açık, anlaşılır ve katılımcılar tarafından kolaylıkla yanıtlanabilir sorular oluşturmaya özen gösterdim.

Bilimsel etik kurallar çerçevesinde görüşmelere başlamadan önce kendim hakkında kısa bir tanıtım gerçekleştirdim. Ayrıca katılımcılara araştırmanın amacı ve içeriği hakkında bilgilendirmede bulundum. Görüşmelerin gizliliği ve gönüllü katılımın önemi konusuna değindim. Görüşme esnasında herhangi bir nedene dayalı görüşmeye son vermek isterlerse bunu belirtmelerini ve anında görüşmeyi sonlandıracağımı ifade ettim. Görüşme öncesi katılımcılardan çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarını ve araştırma hakkında bilgilendirildiklerini gösteren *Bilgilendirilmiş Onam Formu*’nu imzalamalarını talep ettim. Onay formu sonrası görüşmelerde cep telefonumu ses kayıt aracı olarak kullandım. Bu şekilde veri kaybını önlemeye çalıştım. Katılımcılara ilişkin veri kayıtlarını ve tuttuğum alan notlarını, bilimsel gizlilik ilkeleri doğrultusunda bilgisayar, cep telefonu dahili hafızası ve harici depolama birimlerinde güvenli bir şekilde muhafaza ettim.

3.8. Güvenilirlik ve Geçerlik Stratejileri

Geçerlik ve güvenilirlik, herhangi bir araştırmanın türüne bakılmaksızın kavramsal çerçevenin oluşturulması, analiz edilmesi, yorumlanması ve bulguların sunulması aşamasında gözetilen önemli bir kaygıdır. “Nitel araştırmalarda kullanılan inanılabilirlik, nakledilebilirlik, güvenilirlik ve doğrulanabilirlik kavramları, nicel araştırmalardaki iç geçerlik, dış geçerlik, güvenilirlik ve nesnellik kavramlarına karşılık gelmektedir”

Merriam, 2013, ss. 200-201). Güvenilirlik, bulguların yeniden üretilebilirliği ile ilgilidir. Fenomenolojik bir görüşmede, katılımcıların davranışları farklılık gösterebilmekte görüşmenin aynen tekrar üretilmesi mümkün olmamaktadır. Bundan kaynaklı güvenilirlik, nitel araştırmalarda ortaklaşa anlam çıkarımına değil, araştırmacının topladığı verilerin bir başkası tarafından da görülmesi, onlardan anlam çıkarılması yönünde tutarlı ve güvenilir izahla ilişkilendirilmektedir. Nitel araştırmalarda bulguların tekrar etme beklentisi yerine sonuçların toplanan verilerle tutarlı olup olmadığı gözetilmektedir (Merriam, 2013, s. 212).

Bir araştırmacı, uzman incelemesi, araştırmacının kendi konumunu sorgulaması ve denetleme tekniğini kullanarak güvenilirliği ortaya koyabilir. Bu çalışmada, araştırmacının soru formunun oluşturulmasında sorular arası tutarlılığı sağlamak ve elde edilen ham verilerin değerlendirilmesine ilişkin görüş almak amacıyla tez danışmanımın görüşüne başvurdum. Soruların katılımcılar tarafından anlaşılabilirliğini ve konunun hassasiyeti açısından sorulara yaklaşımlarını tespit etmek için iki pilot görüşme gerçekleştirdim. Bu görüşmelerden elde ettiğim deneyimlere bağlı soruların son haline danışmanımla birlikte karar verdim ve sonrasında saha çalışmasını yürütmeye başladım. Ayrıca topladığım verileri metin haline getirdikten sonra yine uzman desteğine başvurdum. Ham verilerin alanyazınla karşılaştırılmasına yönelik danışmanımla bazı tartışmalar yürüttük. Bu tartışmalar, verilerin çözümlenmesi aşamasında önemli katkılar sundu.

Güvenilirlik için bir diğer strateji, araştırmacının rolüdür. Yürüttüğüm görüşmelere ilişkin tuttuğum alan notlarını, katılımcılardan topladığım verilerle karşılaştırdım. Görüşmelerde kişisel görüşlerimi katılımcıya yansıtmamaya dikkat ettim. Ayrıca aldığım pozisyonu eleştirel bir yaklaşımla değerlendirerek, alan notlarımı ve topladığım verileri karşılaştırdım. Bir diğer ifade ile denetleme tekniğini de kullandım. Görüşme sürecinde yaşadığım bazı deneyimler şöyledir: Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerin süresi en kısa 11 dakika 54 saniye, en uzun ise 48 dakika 46 saniyedir. Görüşme süreleri arasındaki belirgin farklılıklar söz konusudur. Katılımcı K15'in görüşmesi, en kısa süren görüşmedir. Bunun nedeni, kendisinin deprem sonrası mekânsal deneyimlerinin sınırlı olmasıdır. Depremden sonra katılımcı yaklaşık dört ay il dışında kalmış, Antakya'ya döndüğünde ise doğrudan kendisine tahsis edilen konteyner alanına yerleşmiş bu nedenle farklı barınma süreçleri deneyimlememiştir. Ayrıca yarı yapılandırılmış görüşme sorularıma verilen yanıtların görece kısa yanıtlar olması da görüşme süresinin kısalmada etkili olmuştur. Diğer yandan, en uzun süren görüşmede katılımcının (K25), depremden hemen sonra sahada aktif olarak yer almış olması, afet sonrası mekânsal deneyimleri toplumsal aidiyet ve toplumsal adaptasyon süreçleri bağlamında

değerlendirebilmesine olanak tanımıştır. Katılımcının bu süreçlere ilişkin duygu, düşünce ve deneyimlerini ayrıntılı biçimde aktarması, söz konusu görüşmenin diğerlerine kıyasla daha uzun sürmesine neden olmuştur.

Veri toplama sürecinde yapılan toplam 31 görüşmenin tamamı yüz yüzedir. Görüşmeler sırasında bazı katılımcıların, görüşme formunda yer alan sorular üzerine daha önce ayrıntılı biçimde düşünmediklerini gözlemledim. Özellikle katılımcıların deprem sonrası barınmak zorunda kaldıkları çadır ve konteyner gibi acil ve geçici barınma mekânlarında yaşadıkları deneyimlere ilişkin mekânsal aidiyet ve uyum süreçlerini ilk kez değerlendirdiklerini farkettim. Bazı katılımcıların ise yöneltilen sorulara yönelik herhangi bir görüşlerinin olmadığını ifade etmeleri ya da açık uçlu sorulara tek kelimelik yanıtlar vermeleri, veri toplama sürecinde karşılaştığım başlıca güçlükleri oluşturmaktadır. Bu süreci yönetmek ve güçlüğü aşmak için, bazı katılımcılara soruları yeniden yönelttim, ek açıklamalar yaptım ve yönlendirici olmayan takip soruları kullanarak görüşmeleri derinleştirdim.

Veri toplama sürecinde karşılaştığım bir diğer problem, bazı potansiyel katılımcıların görüşmelerinin ses kaydı alınmasına onay vermemeleri oldu. Araştırmada veri bütünlüğünün korunması ve olası veri kayıplarının önlenmesi amacıyla görüşmelerin ses kaydı alınarak gerçekleştirilmesi plânlandığından bu görüşmeleri analize dahil edemedim.

Nitel araştırmanın felsefesi yorumbilime (hermenötik) dayanır. İnsanların, yaşama yükledikleri anlam, çeşitlilik gösterir. Diğer yandan konuya ilişkin benzer düşüncelerin paylaşımı, insan davranışlarının karmaşıklığını azaltmada/anlamada olaylara ve olgulara bütüncül yorumda bulunabilmeyi sağlar. Bu bağlamda katılımcılarla birebir yürütülen görüşmelerin esnek yapısı, aynı kişiyle birden fazla görüşülmesine, katılımcının kendi bağlamında gözlemlenmesine, araştırma aşamalarının sürekli yeniden değerlendirilmesine ve verilerin eşzamanlı dokümanlarla karşılaştırılmasına olanak tanımaktadır. Tüm bu özellikler, çalışmanın iç geçerliğini güçlendiren argümanlardır.

Nitel araştırmalardan elde edilen sonuçlar genellenemese de bir olgunun ayrıntıları ile incelenmesi, benzer özellikler taşıyan başka çalışmalarla da karşılaştırma yapmayı sağlar. Bunu gerçekleştirmede zengin ve yoğun tanımlama stratejisinden faydalanılır. Katılımcı görüşmeleri, araştırma notları ve dökümanlardan yapılan alıntılar, verilerin detaylı tanımlanmasına katkı sunar (Merriam, 2013, s. 219). Kavramlar arasındaki ilişki ağlarının ortaya çıkarılması ve araştırılmak istenen konunun detaylı ve eleştirel bakış açısı ile incelenmesi, nitel araştırmanın güvenilirliğini sayısallaştırmanın ötesine taşımaktadır.

Bu çalışmada, kodlayıcılar arası güvenilirlik skoru yerine, görüşme sorularına dayalı öznel deneyimlerim ve literatür bilgisi ışığında açıklamalar sundum.

3.9. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Verilerin çözümlemesi aşamasında, Creswell ve Creswell'in *Araştırma Tasarımı* (2021, s. 193) başlıklı kitabında belirttiği verilerin analizine ilişkin adımları takip ettim.

-*Birinci aşama:* Bu aşamada veriler, analize hazır hale getirilir. Yürüttüğüm görüşmelerden elde ettiğim ses kayıtlarını deşifre ettim. Ayrıca alanda tuttuğum notları düzenledim.

-*İkinci aşama:* Bu süreçte veri okunur ve incelenir. Görüşme metinlerini birkaç kez ön okumadan geçirdim ve katılımcıların genel fikirleri hakkında notlar aldım. Görüşmeyi metne ilk aktardığımda aldığım notları, daha sonra aldığım notlarla karşılaştırdım. Alan notları ile teyit etmeye çalıştım. Aldığım notların deşifresini ve verilerin çözümlemesini manuel olarak gerçekleştirdim.

-*Üçüncü aşama:* Tüm verilerin kodlandığı süreçtir. Bu aşamada Johnny Saldana'nın *Nitel Araştırmacılar için Kodlama El Kitabı*'nda (2019) bahsettiği birinci döngü kodlama yöntemlerinden faydalandım. Bu kodlama türlerinden biri *nitelik kodlamadır*. Katılımcıların sosyodemografik bilgileri ve nicel araştırmadaki gibi katılımcılara ilişkin diğer bazı değişkenler kodlanır (Saldana, 2019, s. 83).

Örneklem büyüklüğü başlığı altında katılımcılara ilişkin sosyodemografik ve bazı değişkenlere ilişkin bilgiler yer almaktadır. Soru formunun giriş bölümünde yer alan bu sorulara verilen bazı yanıtlar şöyledir: Katılımcıların deprem öncesi hazırlıkları olup olmadığına ilişkin K4: "Küçük tedbirler. Yani o deprem çantasıdır. Ondan sonra aileyle işte depremde nerede otururuz gibi konuşmalar falan yapmıştım." K3 ise "Tedbir eşyalar konusunda almıştım ama yeterli olmadı. Sabitleme konusunda." Şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Deprem sonrası şehir dışına çıkan katılımcıların gittikleri yere ilişkin K5: "Antalya", K6: "Konya", K4 "Uşak ve KYK" yanıtını vermiştir. Deprem sonrası gidilen şehirlerin seçiminin, bireysel olarak yakınların bulunduğu şehirler ile devlet tarafından yönlendirilen ailelerde ise ülke genelindeki öğrenci yurtlarının uygunluk durumuna göre şekillendiği anlaşılmaktadır. Konut hakkına ilişkin soruya K2: "Kurada Toki'den ev çıktı. Henüz anahtar teslimi olmadı, onu bekliyoruz." K4: "Evet, tanındı. Ama rezerv kararı çok sonra alındı." ifadelerinde bulunmuştur.

Bu kodlamadan sonra, in vivo ve süreç kodlarını birleştirdiğim bir ön kodlama aşaması gerçekleştirdim. Johnny Saldana, ön kodlamayı araştırmacının veriyi ilk gözden geçirdiği aşama olarak belirtir. Doğrudan alıntı/ Katılımcı ifadesi olarak Türkçe'ye

çevrilen in vivo kodlama, harfiyen ya da kelimesi kelimesine kodlama olarak ifade edilir. Katılımcıların kendi terimlerinin olduğu gibi kodlanmasıdır. Süreç kodlama ise eylem kodlama olarak ifade edilir. Veride eylem bildiren gözlemlenebilen basit aktiviteler (okumak, oynamak, izlemek, mücadele etmek, hayatta kalmak, uyum sağlamak), ayrıca zamanla iç içe geçen belli bir sıralamada gerçekleşen eylemler kodlanır. Veri kodlama sürecinde bir diğer temel kodlama biçimi: Betimsel kodlamadır. Bu kodlamada, verideki bir pasajın temel konusu, bir kelime veya kısa bir ifadeyle (genellikle isim) özetlenir. Korku gibi duyguların belirleyici olduğu araştırma verilerinde kullanılan kodlama türlerinden biri: Duygu kodlamadır. Bu kodlama biçimi, katılımcının hatırladığı duyguları, ruh halini etiketleme olarak ifade edilebilir (Saldana, 2019). Belirtilen kodlama türlerine ilişkin katılımcı ifadelerinden çıkardığım Tablo 5 aşağıda yer almaktadır.

Tablo 5. Verilerin çözümlenmesinde kullanılan kodlama türleri

KODLAR	KATILIMCI İFADELERİ
Geçim sıkıntısı çekmek (Süreç)	K6: “Vallahi giriyoruz çıkıyoruz. Öyle oluyor... Şantiye de zor vallahi.”
Çadırda yaşamak (Süreç)	K22: “İlk 15 gün çadırda, soğukta, battaniyesiz kaldık.”
Dayanışma göstermek (Süreç)	K14: “Komşular birbirine ekmek, yağ verirdi. Kimse aç kalmadı.”
Yeni eve alışmak (Süreç)	K18: “Burayı evimiz gibi yapmaya çalıştık, çiçekler ektik.”
Yıkım gözlemlemek (Süreç)	K29: “Şehrimiz enkaza döndü. Tanıdık hiçbir şey kalmadı.”
İş aramak / bulamamak	K12: “45 yaşından sonra kimse iş vermiyor. Yaşlı görüyorum dediler.”
Kurumlara başvurmak / sonuç alamamak (Süreç)	K9: “AFAD'a her gittim, 'liste dolu' dediler. Bir türlü konteyner çıkmadı.”
Çocukların eğitimini sürdürmeye çalışmak (Süreç)	K10: “Çocuğu okula göndermek için servis parası bulamadık bir dönem.”
“Sağlam diyorlar ama...” (In Vivo)	K1: “Sağlam diyorlar. Sağlamlığın sağlam. Sadece duvarlar sağlam. Onun dışında kabılar olsun, yapılan içindeki işçilik sağlam değil.”
“Komşuluk çok iyi.” (In Vivo)	K1: “Komşuluk çok iyi. Mahalleden, mahalle ortamından bile iyi. En azından merhamet var.”
“Çadır hayatı çok kötü.” (In Vivo)	K1: “Çadır hayatı çok kötü. Ya ne kadar desem kötü kötü.”
“Ev kavramı değişti.” (In Vivo)	K4: “Ev kavramı... insan evi olmayınca kendini boşlukta hissediyor.”
BETİMSEL KODLAR	
Ekonomik Zorluk	K6: “Şimdi on sekiz, on dokuz yaşında olsan her tarafta iş bulursun. Bir de yaş biraz ilerledi ya. Şantiye de zor vallahi.” K12: “İş bulmakta sıkıntı çektim. Yani yaş sınırlaması getiriyorlar, işte görüntü olarak sınırlama geliyor.” K19: “Dükkanım gitti, müşterilerim dağıldı. Banka kredisi ödeyemiyorum.”

Tablo 5. (Devamı)

BETİMSSEL KODLAR	
Barınma Zinciri Sorunları	K10: "TOKİ'nin evi çıktı ama 4. kat. Yüksekte kalmak içimi korkutuyor." K16: "Bize verilecek ev için 'gelecek senenin sonu' dediler. Beklemekten yorulduk."
Psikolojik Etkileri	K13: "Uyuyamıyorum. En ufak seste yataktan fırlıyorum. Deprem oluyor sanıyorum." K20: "Çocuklarım hala kâbus görüyor. 'Anne ev yıkılıyor' diye bağırarak uyanıyorlar." K25: "Artık beton binalara güvenim kalmadı. En sağlam görünenine bile şüpheyile bakıyorum."
Sosyal İlişkilerde Dönüşüm	K4: "Aileler arasında inanılmaz bir kopuş başladı. Kardeş kardeşle konuşmamaya başladı." K5: "Komşularımızla birbirimize destek olarak...Benim olmadığımı onlar verdi." K18: "Burada herkes aynı durumda. Bir eksikimiz olunca ilk komşuya sorarız."
Kurumsal İletişimsizlik	K14: "Muhtardan, belediyeden hiç kimse gelip 'şu durumdasınız' demedi. Kendi başımızdayız." K22: "Toki başvurusu yaptık. 'Listedesiniz' dediler. Sıra numaramız kaç, ne zaman çıkar, hiçbir fikrimiz yok."
Mekânsal Aidiyet Kaybı	K1: "3 Artı 1 olacağını... odalar biraz daha büyük olsaydı... 4-5 kişiliğe ideal değil." K3: "İki daireyi bölen duvar alçıpanla bölmüşler. İnsanların yatak odalarını bölen duvar alçıpanla yapılmış." K4: "Çok fazla beton var. Yeşillik oranı bayağı bir azalmış görünüyor... birbirine çok yakın evler." K5: "Gidip gördüğümde her yerden su geçtiğini, mutfak dolaplarının... sürekli yıkıldığını gördüm." K19: "Bahçeli, geniş evlere alışkındık. Şimdi küçük bir apartman dairesinde sıkışıp kaldık."
Yeniden Uyum ve Aidiyet Arayışı	K1: "İçini olsun, dışını olsun. Dışını biz bahçe gibi yaptık, çiçeklerimi ektilim." K4: "Evin kenarlarına sağına soluna tablolar astık. Çocuğumuzun yapmış olduğu resimleri koyduk." K7: "Kapımın önünü azıcık çevirdim... Öyle kapalı bir, yani ısınıyorsun yani, evin gibi görüyorsun zaten orayı." K18: "Küçük konteyneri süsledik, perde astık, halı serdik. 'Burası bizim evimiz' dedik çocuklara." K23: "Eski evimizdeki yastık kılıflarını getirdim. Kokusu bile beni oraya götürüyor, rahatlatıyor."
Kentsel/Kültürel Doku Kaybı	K17: "Uzun Çarşı yok oldu. Orada kaybolurdum. Şimdi beton yığınının başka bir şey yok." K24: "Çarşı, kiliseler, camiler... Hepsi gitti. Şehrin hafızası silindi."
Gelecek ve Afet Hazırlık Endişesi	K1: "Hani çadır yerine bir de konteyner çadır. Hiç olmasa direkt konteynerden başlansa... psikolojisi bozulmaz." K4: "Bir kere şunun kesinlikle yapılması lazım. Bizim burası bu deprem oldu bitti bundan sonra hiç deprem olmayacak diye asla düşünmemeleri lazım." K6: "Her an hazırlıklı olmalıyız... Oralarda bu konteynerden hazır bir şey olması lazım. Geniş bir alan mesela." K6: "Her an hazırlıklı olmalıyız... Oralarda bu konteynerden hazır bir şey olması lazım. Geniş bir alan mesela." K15: "İnsanlar eğitilmeli. Deprem anında ne yapacağını, nereye gideceğini bilmeli. Şu an kimse bilmiyor."

Tablo 5. (Devamı)

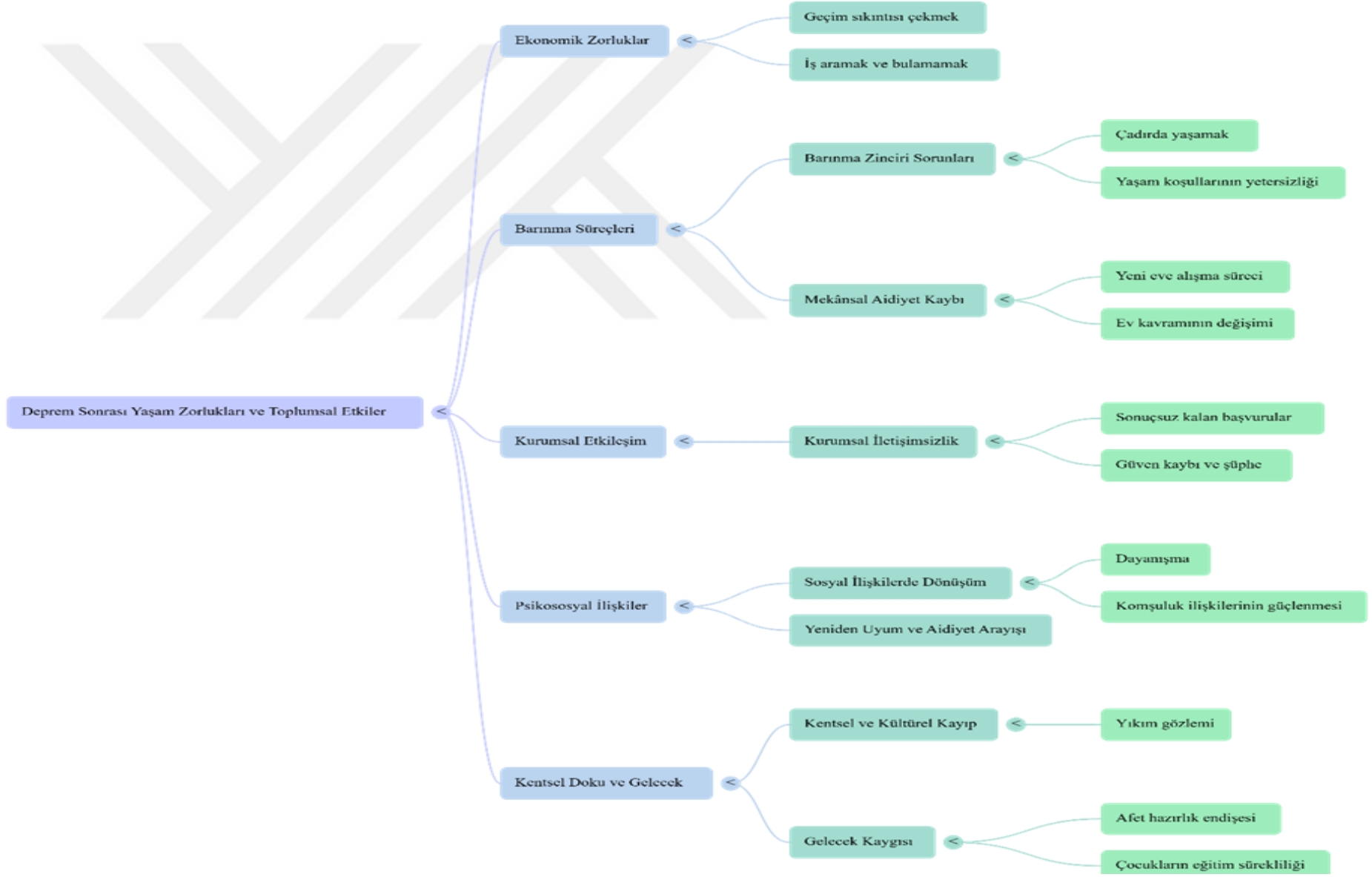
BETİMSSEL KODLAR	
Gelecek ve Afet Hazırlık Endişesi	K29: “Yollar, iletişim, sosyal vakıflar bozuldu... Bu da gelecekte de Olduğu zaman... aynı şeylerin olacağını yüzde yüz size söyleyebilirim.”
DUYGU KODLARI	
Korku / Tedirginlik	K6: “Hani girdiğim zaman bile... korku içinde oturuyorum. Her an bir şey olacaktı gibi...”
Üzüntü / Hüzün	K2: “Tarihi yapıların yıkılması... Tabii ki üzülsek.” K25: “Memleketim enkaza döndü, içim parçalandı.”
Çaresizlik	K7: “Ben çok çaresiz kaldım... Sokakta kaldım.” K16: “Enkazdaki oğluma yardım edemedim.”
Öfke / Hayal Kırıklığı	K3: “Binlerce insanın vebali o kararı verenlerin boynunda.” K19: “Verdikleri evler berbat kalitede, paramızla aldatıldık.”
Minnettarlık	K4: “Devlet sağ olsun, baktı.” K14: “Yardım getirenlere Allah razı olsun.” K7: “Konteynerim benim sarayım oldu.”
Güvensizlik	K1: “İnsan illa ki tedirgin oluyor.” K11: “Devlete olan güvenim sarsıldı.”
Umut / Sabır	K2: “İnşallah evimiz çıkar, yuvamıza kavuşuruz.” K17: “Allah beterinden saklasın, yine de şükür.”
Yalnızlık / Terkedilmişlik	K13: “Ailem bizi yalnız bıraktı.” K24 (yaşlı): “Kimse kapımı çalmıyor, unutulduk.”
Yorgunluk / Tükenmişlik	K10: “Üç yıldır mücadele ediyoruz, artık çok yorulduk.” K22: “Her şeyi yeniden kurmak çok yıpratıcı.”
Şaşkınlık / İnkâr	K8: “Bu kadarını beklemiyordum, inanmadım.” K21: “Şehrimizin yok olduğunu görmek... inanılmazdı.”

- Dördüncü aşama: Temaların oluşturulduğu süreçtir. Araştırma verilerini çözümlemeye tematik analiz yöntemini kullandım. Tematik analiz, veriler içerisinde yer alan temaların (örüntülerin) belirlenmesi, analiz edilmesi ve raporlanmasını amaçlayan sistematik bir yöntemdir. Bu yöntemde veri setleri en küçük boyutlarda ve anlamlı birimlere ayrılarak düzenlenmekte, böylece verilerin derinlemesine betimlenmesi sağlanmaktadır (Braun ve Clarke, 2019, s. 875).

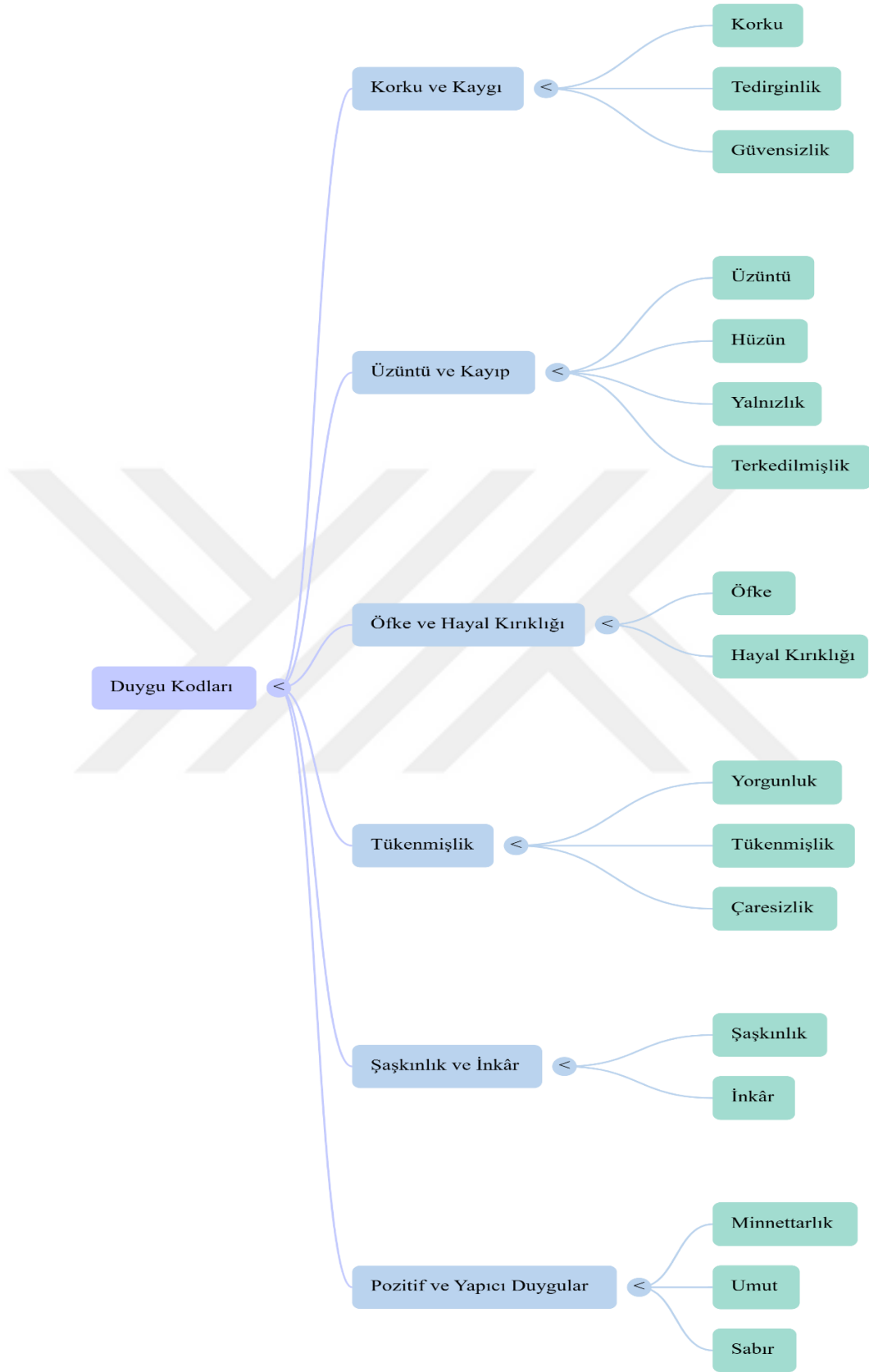
Tematik analiz yönteminde temaların nasıl belirleneceğine ilişkin Braun ve Clarke (2019), tematik analizin esneklik özelliğinin araştırmacının temaları birden fazla yolla belirleyebileceğini, dikkat edilmesi gereken hususun analiz boyunca tutarlı bir şekilde uygulanması olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmacı veri setinin geneline ya da bir kısmına odaklanabilir. Bu bağlamda tümevarımsal veya kuramsal bir analiz tercih edilebilir. Çalışmada görüşme soruları her ne kadar temalara ilişkin bir ön kestirimde bulunmaya imkân tanısa da -ki bu durumu Braun ve Clarke, tematik analizde düşülen tuzaklardan biri olarak değerlendirmektedir- verilen yanıtlar üzerinden veri setinin tamamında örtük temaları ve yorumları keşfetmeye çalıştım.

Tematik analiz yönteminde kodlayıcılar arası güvenilirlik analizi, nicel bir skor paylaşımı ile gösterilir (Hınız ve Yavuz, 2023). Ancak güvenilirliğin sayısal göstergelerle ifade edilmesinin, nitel araştırmanın felsefi temelleri açısından tartışmalı olması; beni fenomenin zengin ve yoğun betimlemelere dayalı, şeffaf ve ayrıntılı ilişki ağları üzerinden ortaya konulmasının daha güvenilir bir yaklaşım olabileceği sonucuna ulaştırdı.

Tematik analiz yöntemindeki bir diğer tartışmalı olgu, etken fiil kullanımıdır. Her ne kadar Amerikan Psikoloji Birliği'nin (APA) sayfasında çalışmalarda ben zamiri kullanılması önerilse de nitel araştırmacılar dahi edilgen dil kullanımı konusunda ısrar etmektedir. Çalışmanın sorumluluğunu araştırmacıdan alan bu kullanımın yerine araştırmada ben zamirini özellikle kullandım. Farklı kodlama türleri üzerinden elde ettiğim temalar şöyledir: *Kurumlarla kurulan etkileşimde güven kaybı, Barınma süreçlerinde yaşanan zorluklar, Ekonomik zorluklar, Psikososyal ilişkilerde paradoks, Kentsel dokunun kaybı ve gelecek kaygısı*. Şekil 22'de kod türleri üzerinden elde ettiğim temaların ağaç diyagramı yer almaktadır. Ayrıca, Şekil 23'te duygu kodları ağaç diyagramı yer almaktadır.

Şekil 22. Deprem sonrası yaşanan zorluklar ve toplumsal etkiler ağaç diyagramı

Şekil 23. Duygu kodları ağaç diyagramı

Araştırmada Şekil 23'te duygu kodları ağaç diyagramını kullanmamın temel amacı, afet sonrası deneyimlerin yalnızca mekânsal, ekonomik ve toplumsal boyutlarla sınırlı kalmadığını; aynı zamanda yoğun ve çok katmanlı duygusal süreçlerle iç içe geçtiğini görünür kılmaktır. Afetlerin bireyler üzerindeki etkileri, çoğu zaman nicel verilerle ölçülemeyen; korku, kaygı, çaresizlik, umut ve güvensizlik gibi duygusal tepkiler aracılığıyla deneyimlenmektedir. Bu nedenle duygu kodlarının sistematik bir biçimde analiz edilmesi, afet sonrası yaşantıların bütüncül olarak anlaşılması açısından önemlidir.

Kelime bulutu gösteriminde her bir kelime, kullanım sıklığıyla doğru orantılı olarak görselleştirilmektedir. Buna göre, daha büyük boyutta sunulan kelimeler, daha küçük boyutta yer alan kelimelere kıyasla daha yüksek frekansa sahiptir (Türkel, 2022, s. 108). Bu doğrultuda, yukarıdaki kodlardan oluşturulan kelime bulutu Şekil 24'te yer almaktadır.

Şekil 24. Örneklemenin kelime bulutu frekansı

Yukarıda bulut gösterimini gösteren Şekil 24'te bir kelimesinin büyük yazılı olması dikkat çekmektedir. Bu kelimenin şekilde daha görünür olması, görüşme metinlerinden oluşturulan kodlarda bu kelimenin daha fazla kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

Her bir veri örüntüsünü (temaları) tespit etmede ve tanımlamada kullandığım kod türlerini aşağıda başlıklar halinde açıkladım.

3.9.1. Tema 1: Kurumlarla Kurulan Etkileşimde Güven Kaybı

Bu temayı belirlemede; katılımcıların nitelik kodları (konut statüsü), kurumlarla kurulan etkileşimde bilgi ve katılım eksikliğine bağlı olumsuz süreklilik gösteren (süreç kodları) deneyimleri etkili oldu. Ayrıca betimsel kodlarda yine iletişime, yönetime, eşitsizlik/ayrımcılık sorununa ilişkin vurgular ve bu durumların ortaya çıkardığı olumsuz duygular öne çıktı. Bu sayede ekonomik zorlanmaya bağlı deprem sonrası durumda, nitelik kodları aracılığı ile kimlerin etkilendiğini, süreç kodları ile süreklilik gösteren sorunları, betimsel kodlama ile bu sorunların ne olduğunu ve ortaya çıkardığı psikolojik sonuçları (duygu kodları) belirledim. Bu temaya ilişkin bazı katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

K3: Çok zayıf. Ve yetersiz. Yani üstün körü, üstü kapalı bir bilgilendirme yapıldı en baştan beri. Hala bile birçok şey net değil. O tarz şeylerin tamamı rant üzerine zaten. Tamamen rant üzerine. Tabi ki öyle bir şey olsun isterdik. Yani vatandaş, halka sorularak, danışılarak bir orta yol bulunarak yapılsın isterdik ama çoğu alınan kararların tamamı zaten öncesinden alınmış rant çıkarları dahilinde yürüdü.

K5: "Tabii ki de isterdim. Bize de fikrimiz sorulmalıydı bence. Dinlenmiyoruz. Yani şu konteyner yönetimine bile geçtiğimizde Lafımız geçmiyor yani dinlenmiyor."

K17: "Fikirleri alınsa da konumlandırılmıyor. Çünkü rezerv alan olduğunda devlet belirliyor. Yeşil alan olduğunda devlet belirliyor. Yerinde dönüşüm olduğunda devlet belirliyor. Sadece sen katılmak durumunda kalıyorsun. Başka bir durum yok."

K3, K5 ve K17'nin ifadeleri, katılımcıların karar süreçlerine yalnızca "sonradan dahil edilen" ve fiilen etkisi olmayan aktörler olarak konumlandırıldıklarını düşündüklerini ortaya koymaktadır. "Sorulmak" ve "danışılmak" isteği, yalnızca teknik bir katılım talebi değil; aynı zamanda karar süreçlerinde tanınma ve özne olarak kabul edilme arzusunu yansıtmaktadır. Ancak katılımcıların aktarımlarına göre, alınan kararların büyük ölçüde önceden belirlendiği ve halk katılımının sembolik düzeyde kaldığı düşüncesi yaygındır.

K9: "Bizim haberimiz olmadan imza atmışlar. 53 tane ev, hane olarak bizim mahalle rezerv alanından çıkartıldı... Şimdi orası olsaydı biz şimdiye kadar hepsi evimize geçip oturmuştuk. Bizden habersiz yapılan işler bunlar."

K16: Kurumlar ve yetkili kişiler, vatandaş, yani hani toplumumuzun belli bir seviyesi var. İnsanlar tek düzey bir bilgilendirme... Mahalle muhtarının baskın olduğu, etkin olduğu yerler var. Muhtarlar çağrılıp biraz daha tabana inecek şekilde bir bilgilendirme metodu yapılmadı.

K9 ve K16'nın ifadeleri, bilgilendirme süreçlerindeki yapısal sorunlara işaret etmektedir. Mahalle ölçeğinde yürütülen süreçlerde muhtarların merkezi bir rol

üstlenmesine rağmen, bilginin tabana yayılmadığı; farklı toplumsal grupların ihtiyaç ve konumlarının dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum, bilgiye erişimdeki eşitsizliği artırarak kurumsal süreçlere duyulan güvenin giderek zayıflamasına neden olmaktadır.

K19: “Bir diyorlar mesela kiracıları çıkaracaklar konteynerden. Bir diyorlar ev sahibi olacaklar. Bir diyorlar vermeyecekler. Yani kafamızı allak bullak ediyorlar. Çok bilgi eksiklik var.”

K20: “İnsanları aynı şekilde neden oturtmayı tercih etmeyip de kura sistemine gidiyorlar... Bununla ilgili çok fazla eksik var.”

K25: “Devlet halen yapmış olduğu Tokilerin fiyatlandırmalarını netleştirmede için adam aldığı anahtarın karşılığını bir boş sayfayla imzayla o anahtarı alıp onun altında ne kadar yazacağı, ne kadar ödeyeceği daha belli değil.”

K19, K20 ve K25’in ifadelerinde ise, özellikle barınma ve konut politikalarına ilişkin sürekli değişen söylemler, net olmayan uygulamalar ve belirsiz ekonomik yükümlülükler öne çıkmaktadır. Kiracılar, ev sahipleri ve hak sahipleri arasında farklı söylemlerin dolaşıma girmesi, katılımcıların “neyle karşılaşacaklarını bilememe” durumunu pekiştirmekte ve kurumsal aktörlerin tutarlılığına dair şüpheleri artırmaktadır. Bu belirsizlik, yalnızca maddi değil; aynı zamanda yoğun bir psikolojik stres ve güvensizlik duygusu üretmektedir.

K23: “Büyükşehir Belediye Başkanımız. Arsuz’daki evine vinç gönderdi evindeki eşyaları çıkartması için. Sen belediye başkanısın vatandaşını düşünsene Arsuz zaten sağlam. Malına koştur adam.”

K23’ün ifadesi ise, afet sonrası süreçte adalet algısının zedelendiğine ve yöneticiler ile yurttaşlar arasında algılanan eşitsizliğe dikkat çekmektedir. Yetkili kişilerin kendi bireysel çıkarlarını önceliğine dair gözlemler, kurumsal yapının meşruiyetini sorgulatan önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Genel olarak bu tema altında yer alan ifadeler, afet sonrası yönetim süreçlerinde katılımın sınırlı, bilginin kontrol altında ve karar mekanizmalarının yukarıdan aşağıya işlediği yönünde güçlü bir ortak algı olduğunu göstermektedir. Bu algı, zamanla kurumsal yapılara duyulan güvenin aşınmasına, yönetime karşı mesafeli ve eleştirel bir tutumun gelişmesine neden olmaktadır. Katılımcıların deneyimleri, afet sonrası yalnızca fiziksel yeniden inşanın değil; aynı zamanda güvenin, adalet duygusunun ve toplumsal bağların yeniden inşasının da hayati bir ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

3.9.2. Tema 2: Barınma Süreçlerinde Yaşanan Zorluklar

Bu temayı belirlerken katılımcıların deprem sonrası çadırda kalma ve nereye gidecekleri konusundaki belirsizliklerini ve sağlam yerleşim yeri kaygılarını ifade eden in vivo kodlar; barınma için uzun süreli mücadeleyi gösteren süreç kodları ve barınma ile konut süreçlerindeki zorlukları betimleyen betimsel kodlar belirleyici oldu. Bu temaya ilişkin bazı katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

K3: “İlk 15 günümüz sokakta geçti. Araba içinde ve baraka altlarında.”

K7: “Çadır hiç vermediler bana. Kimin ocağı çadırın dibinde yanıkta ben orada kaldım. Altıma yaptım. Sokakta kaldım.”

K29: “15 gün kadar arabada kaldık. 6 kişi bir arabanın içinde. Yağmur yağdı, çadırın altımızdan su geçiyordu. Çocuklarımı leğende yıkadım. Yaşlılara, engellilere özel bir yer yapılması lazım.”

K3, K7 ve K29’un ifadeleri, deprem sonrası ilk günlerde çadır ve geçici barınma olanaklarına erişimin düzensiz ve eşitsiz biçimde gerçekleştiğini göstermektedir. Sokakta, araç içinde ya da başkalarının imkânlarına bağlı olarak sürdürülen barınma yöntemleri, afetzedelerin temel güvenlik ve mahremiyet ihtiyaçlarının karşılanamadığını ortaya koymaktadır. Bu süreçte özellikle yaşlılar, çocuklar ve engelliler gibi kırılgan grupların barınma koşullarına ilişkin özel düzenlemelerin yapılmadığı dikkat çekmektedir.

K27: “Çadır hayatı çok zorladı. Banyo, tuvalet, çamaşırhane. Hepsi ortak, çok zordu. Gece üşüyorduk, elektrik yoktu, soba vardı ama odun yok.”

K18: “Depremin ilk olduğu zaman dışarıdaydık. Daha sonra köye gittik. Köyde nenemin evi vardı bir odaydı 14 kişi kaldık. Çok kötüydü. Doğru düzgün yemek yemiyorduk. İhtiyaçlarımızı karşılayamıyorduk.”

K18 ve K27’nin aktarımları, geçici barınma alanlarında yaşanan kalabalık, hijyen yetersizliği, ortak kullanım alanlarının sınırlılığı ve temel altyapı eksikliklerinin gündelik yaşamı ciddi biçimde zorlaştırdığını göstermektedir. Banyo, tuvalet ve çamaşırhane gibi alanların ortak kullanımı, elektrik ve ısınma sorunları ile birleştiğinde, barınma mekânlarının yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda psikososyal bir yük haline geldiği anlaşılmaktadır.

K1: “Odalar biraz daha büyük olsaydı. 4-5 kişi için ideal değil. Hepsi standart.”

K5: “Devlet destekli evlerin daha sağlam olacağını düşünmüştük ama yağmurda su geçiyor.”

K26: TOKİ evlerini gördüm. Duvarlar çok ince. Sekiz santimlik kolonlarla yapılmış. Hızlı yumruk atsan elin içine girer. Malzemeler hor kullanılıyor. İşçiler mağdur, paralarını alamadıkları için işi savaşıyorlar. Çevre düzenlemelerinde hiç çalışma görmedim.

K1, K5 ve K26'nın ifadeleri, geçici ve kalıcı barınma çözümlerine yönelik nitelik ve güvenlik kaygılarını ön plana çıkarmaktadır. Konutların standart ölçülerde ve kalabalık haneler için yetersiz olması, yapı kalitesine ilişkin şüpheler, yağmurda su alan konteynerler ve TOKİ konutlarına dair dile getirilen yapısal eleştiriler, barınma politikalarının yalnızca nicelik üzerinden ele alındığı yönünde bir algı oluşturmaktadır. Bu durum, afetzedelerin barındıkları mekânlara yönelik güven duygusunu zayıflatmaktadır.

K21: “Konteynerdeki süreç çok zor bir süreçti. Biz orada ölüm tehlikesi yaşadık. Zehirlendik acil Adana'ya götürüldük.”

K22: Ben kaymakamın yanına gelmiş oldum. Derdimi ızdırabımı anlatıyorum. Dedim derdimi, ızdırabımı bir kaymakam bilmiyor. Dedim en iyisi yaşamak bize haram olmuş. Ben o camdan kendimi aşağı atayım. Zorla aldım konteyneri. Kaymakam'a çıktım, valiye çıktım, oraya gittim, buraya gittim. Zorla aldım.

K21'in anlatımı, geçici barınma koşullarının doğrudan hayati riskler doğurabildiğini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Konteynerde yaşanan zehirlenme vakası, geçici barınma alanlarının sağlık ve güvenlik açısından yeterince denetlenmediğine işaret etmektedir. Benzer biçimde K22'nin ifadesi, barınma sorunlarının bireyler üzerinde yarattığı yoğun çaresizlik ve tükenmişlik hissini gözler önüne sermektedir. Kurumlara defalarca başvurmak zorunda kalınması ve barınmaya erişimin mücadeleye sağlanması, bu sürecin bireyler açısından ne denli yıpratıcı olduğunu göstermektedir.

Genel olarak bu tema kapsamında yer alan ifadeler, afet sonrası barınma sürecinin geçici çözümlerle uzun süreli yaşamların sürdürülmeye çalışıldığı, belirsizliklerin ve eşitsizliklerin yoğun olarak hissedildiği bir alan olduğunu ortaya koymaktadır. Barınma koşullarının yetersizliği, yalnızca fiziksel konforu değil; güvenlik, sağlık, mahremiyet ve psikolojik iyilik hâlini de olumsuz etkilemektedir. Bu bulgular, afet sonrası barınma politikalarının yalnızca hızlı çözüm üretmeye değil, aynı zamanda insan onuruna yakışır, güvenli ve sürdürülebilir yaşam koşulları oluşturmaya odaklanması gerektiğini göstermektedir.

3.9.3. Tema3: Ekonomik Zorluklar

Bu temayı belirlemede; katılımcıların kiralamaya ilişkin nitelik kodları, iş bulma, arama ve eşitsizlik deneyimlerine ilişkin in vivo, süreç ve betimsel kodlamaları yapmamı sağlayan veriler etkili oldu. Özellikle kadınlar, esnaf ve kiracıların daha dezavantajlı grupta olduğu ve yapısal eşitsizliğin pekiştiği ortaya çıktı. Bu temaya ilişkin bazı katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

K2: “İlk önce iş yeri yok. Onu baştan kurmak o kadar basit değil. Elde avuçta yoktu.”

K28: “En önemlisi ne biliyor musunuz? Ya okuyacaksın bu dünyada ya da meslek sahibi olacaksın. Eşimin ikisi de olmadığı için biz baya zorlandık. Depremden önce garsondu. Depremden sonra bakıyorsun her yer yıkık. Nerede garsonluk yapacak?”

K2 ve K28’in ifadeleri, iş yerlerinin yıkılması ve çalışma alanlarının ortadan kalkmasıyla birlikte, geçim kaynaklarının ani biçimde kesintiye uğradığını göstermektedir. Mesleki yeterlilik ya da alternatif gelir olanaklarının sınırlı olması, deprem sonrası istihdama yeniden dâhil olmayı güçleştirmiş; özellikle hizmet sektöründe çalışan bireyler için işsizlik kalıcı bir soruna dönüşmüştür. Bu durum, afetin ekonomik etkilerinin kısa vadeli değil, uzun döneme yayılan bir süreç niteliği taşıdığını ortaya koymaktadır.

K7: Ya yokluktan işte biraz şey oldu tabii ne kadar ama şimdi şeker, tansiyon hastasıyım. Zaten hastalığım da var. Yani çalışamadım deprem oldu. O zamanlar çocuğa bakıyordum. Tatillerde, tandırda çalışıyordum, merdiven siliyordum. Yani her imkânı görüyordum. O zaman iyiydim. Tabii depremden sonra zaten şimdi. Onlar yok oldu. Şimdi yaş da gitti zaten.

K7’nin anlatımı, ekonomik yoksunluğun sağlık, yaş ve toplumsal cinsiyet gibi faktörlerle birleştiğinde daha derin bir dezavantaj yarattığını göstermektedir. Kadınların hem bakım sorumlulukları hem de kayıt dışı ve güvencesiz işlerde çalışmaları nedeniyle afet sonrası süreçte gelir elde etme imkânlarının önemli ölçüde daraldığı anlaşılmaktadır. Deprem öncesinde çeşitli geçici işlerle sürdürülen yaşam pratiklerinin, afet sonrası tamamen ortadan kalkması, ekonomik kırılganlığı artıran bir unsur olarak öne çıkmaktadır

K25: Depremden sonraki süreçte, yani tekrardan bizim kendi ailemizin toparlanma sürecinde ekonomik olarak şöyle problemler oldu. Biz kendi bulunduğumuz evi güçlendirdik. Yaklaşık 8-9 tane daha kolon diktirdik o evin etrafına. Bu o zamanın piyasasıyla normal şartlarda eve bir kolon mi diyelim ki 30 binken, depremden sonra hatta birkaç ay sonra gibi hesap edin. 30 binlik kolon, 90 bine geliyordu tanesi. Bundan dolayı da baya bir külfete binmişti. Bir de devlet memuruydu benim babam. Halen de öyle. Yani her ayın on beşte düzenli olarak bir maaş yattığı için çok da problem olmadı.

K26: “Ya maddiyat konusu sıkıntı yarattı. Ben askeri personelim. Ordu evine gittik, tamam orada evinde kalmak beleş de. Ama her bir öğündeki yemek 3 kişi 800 lira, 900 lira.”

K25 ve K26’nın ifadeleri, afet sonrası dönemde artan yaşam maliyetlerine dikkat çekmektedir. Yapı güçlendirme, barınma ve temel tüketim giderlerindeki hızlı artış, sabit gelirli bireyler açısından ciddi bir ekonomik yük oluşturmuştur. Buna karşın, düzenli gelire sahip olmanın bu süreci kısmen daha yönetilebilir kıldığı; ancak bunun dahi ekonomik baskıyı tamamen ortadan kaldırmadığı görülmektedir. Bu durum, ekonomik dayanıklılığın bireysel gelir düzeyine sıkı biçimde bağlı olduğunu göstermektedir.

K29: “Parasal anlamında yok. İşte emekli maaşımdan yetindik kızım biz. Yetiniyoruz yani. Binlerce şükür. Gene ufak bir maaşımız var kızım. Bize de oğlumuza da yetti.”

K29’un ifadesi, emeklilik gibi sabit ama sınırlı gelir kaynaklarına sahip bireylerin, ekonomik sıkıntılar karşısında yalnızca temel ihtiyaçlara yönelerek yaşamlarını sürdürmeye çalıştıklarını ortaya koymaktadır. “Yetinme” vurgusu, ekonomik zorlukların normalleştirildiğini ve hayatta kalma odaklı bir yaşam biçiminin benimsendiğini göstermektedir.

K31: Ekonomik dönemde aslında şimdi başladık zorlanmaya. Eve çıktığımız zaman çünkü o zaman devlet desteği vardı. Devlet desteğinden iyi kötü mutfak masraflarımızı karışılıyorduk. Ama şimdi yeni eve geçtik, yeni Tokilere geçtiğimizden dolayı artık ekonomik sıkıntılar başladı. Yardım kartına 4 bin TL vardı. Her ay 4 bin TL yatıyordu. Güzeldi, çok güzeldi. Mesela şu anda da öyle bir şey. Bir yıl daha devam edebilirdi en azından ev sürecinde. İlk ev çıktı ya bize Çıkar çıkmaz kapattılar. Benim aldığım 16.000 lira para. On altı bin liradan. Benim iki tane okuyan çocuğum var. Servis tutmak istiyorum kızıma okula gidip gelsin diye. 4000 tane servis vereceğim. 4000 de ona vereceğim. 8000. Bitti. Sen o zaman burada sadece ekmekten idare etmek zorunda kalıyorsun.

K31’in anlatımı ise, devlet desteklerinin kalıcı konutlara geçtikten sonra bir süre daha devam etmesi talebi ön plana çıkmaktadır. Afet sonrası sağlanan maddi desteklerin barınma sürecinin en kırılgan aşamasında sonlandırılması, hanelerin ekonomik yükünü artırmış; özellikle çocuklu aileler açısından eğitim, ulaşım ve temel yaşam giderlerini karşılamayı zorlaştırmıştır. Bu durum, destek mekanizmalarının geçici ve sınırlı olmasının, uzun vadeli toparlanma sürecini sekteye uğrattığını göstermektedir.

Genel olarak bu tema kapsamında değerlendirilen ifadeler, afet sonrası ekonomik zorlukların eşitsiz biçimde dağıldığını ve mevcut toplumsal ve yapısal eşitsizlikleri derinleştirdiğini ortaya koymaktadır. Gelir güvencesinin kaybı, artan yaşam maliyetleri ve yetersiz sosyal destekler, bireylerin ekonomik toparlanma kapasitelerini sınırlamakta;

bu durum afet sonrası sürecin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal bir yeniden yapılanma gerektirdiğini göstermektedir.

3.9.4. Tema 4: Psikososyal İlişkilerde Paradoks

Bu temayı belirlemede; cinsiyete ve farklı yaş gruplarındaki (yaşlı) bireylerin niteliklerine ilişkin kodlar, katılımcıların ev yaşamına, komşuluk ilişkilerine ve ailevi düzendeki kırılganlığa ilişkin düşüncelerinde yaşadığı çelişkili düşünceleri ortaya koyan in vivo kodlar, kişilerin deprem sonrası dayanışma, yeni mekâna alışma ve aidiyet kaybı gibi durumlara ilişkin süreç ve betimsel kodlamalar ve umutla korkunun iç içe geçtiği çelişkili duygular etkili oldu. Bu temaya ilişkin bazı katılımcıların bazı ifadeleri şu şekildedir:

K8: Her şeyin kıymetini biliyorsun. Düştüğün zaman kimsenin kandıramayacağını anlıyorsun. Kötü zamanda meğer hiç kimse yokmuş. Yani bunu çok iyi anladın ama o zaman da bunları hiç bilmiyorduk. Yani yaşantı anlamında, ilişki anlamında da. Her şey değişti. Yani iş hevesimi kaybettim, yaşama hevesimi kaybettim. İnsanlara güvenimi tamamıyla kaybettim.

K29: Maalesef, maalesef düşenin dostu yok, kızım. Akraba yok, aile yok, kimse yok, kızım. Tırnağın varsa, başını kaşıyacaksın, yavrum. (ağlıyor) Öyle bir duruma geldik. Devletimden istiyorum ki haklıyı haksızı ayırsın. İnsanlara dair işte böyle bağırıp çağırmlar oluyor. Tahammül kalmayıp herkes birbirine sataşıyor.

K8 ve K29'un ifadeleri, afet sonrası dönemde kişilerarası ilişkilerde yaşanan kırılmayı ve güven duygusundaki erozyonu açık biçimde yansıtmaktadır. Özellikle “düşenin dostu yok” vurgusu, kriz anlarında beklenen sosyal desteğin karşılanmamasının yarattığı hayal kırıklığını ve yalnızlık hissini görünür kılmaktadır. Bu durum, toplumsal bağların afet sonrasında otomatik olarak güçlenmediğini; aksine bazı bireyler için derin bir kopuşa dönüştüğünü göstermektedir. Güven kaybı, yalnızca bireyler arası ilişkilerle sınırlı kalmayarak, yaşama dair motivasyonun ve gelecek beklentisinin de zayıflamasına da neden olmaktadır.

K11: Biz sürekli verdiğimiz için, hani birilerine hep biz yardım ettiğimiz için, bize yardım edilince, hani başka birinden sana verilmesi çok zor olmuştu. Birilerinden bir şey almak çok zordu bizim için. En çok orada zorlanmıştık. Ve depremden sonra ilk defa kendimi huzurlu hissettiğim yer konteynırdı. Çocuklarım ilk defa orada, yani çocuklarım ilk defa mutluydu çünkü bütün aile bir aradaydı oradayken.

K12: “O deprem öncesi hassasiyetimiz yoktu. Mikrop kaparız. Beraber uyuyamayız. Onları bir kenara bırakmıştık. Sadece böyle, hani, o an yaşıyoruz, nefes alabiliyoruz. Bir başımızı sokabileceğimiz bir alan var. O şekildeydi.”

K30: “Akrabalık bağlarımız da güçlendi o konuda... Herkes birbirini tuttu. Yani o konuda çok iyiydik.”

K8 ve K29 katılımcılarının ifadelerine karşın K11, K12 ve K30’un anlatıları, afetin bazı koşullarda aile içi ilişkileri ve yakın çevre dayanışmasını güçlendirdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle zorunlu birlikte yaşam pratikleri, deprem öncesinde var olan bireysel sınırların ve gündelik hassasiyetlerin geri plana itilmesine yol açmış; temel ihtiyaçların karşılanabilmesi ve birlikte hayatta kalma duygusu, geçici de olsa bir huzur ve aidiyet hissi yaratmıştır. Bu durum, afetlerin yalnızca çözülme değil, aynı zamanda yeniden bağ kurma süreçlerini de tetikleyebildiğini göstermektedir.

K10: Hiç kimse bizi anlamadı. Yani empati kuramadılar. Bizim ne yaşadığımızı anlamadılar. Biz onlara derdimizi anlatamadık. Ben evime çok düşkündüm. Şu anda böyle şey... Kendimi sardalya kutusu derler ya. Böyle tenekenin içindesin yani şu anda. Dört duvar kavramı yok. O yüzden de aidiyetlik duygusu yok. Yani bir yere ait hissetmiyorum yani şu anda kendimi.

K14: “Yani şu an yani mahallemize gittiğimiz zaman evimizde yani evimizin olduğu mahallede bir sokak taşı bile çok farklı bir geliyor. Ama şu an onun artık böyle tamamen kaybettiğim hissi.”

K20: “Geçmişteki yaşadığım yerle ilgili asla bir şey kuramadım yeni yaşadığım yerde... Hayat kaldığı yerden devam ettiği için artık yine evine bir şeyler almak istiyorsun... Ama bir anda her şey yok olabiliyor.”

K10, K14 ve K20’nin ifadeleri, mekân kaybının psikososyal etkilerine işaret etmektedir. Ev ve mahalle gibi gündelik yaşamın merkezinde yer alan mekânların yıkımı, bireylerin kendilerini “ait” hissettikleri alanlarla kurdukları bağın kopmasına neden olmuştur. Yeni barınma alanlarının fiziksel olarak güvenli olmasına rağmen, duygusal anlamda bir “yuva” hissi sunmaması, aidiyet duygusunun zayıflamasına yol açmıştır. Bu durum, barınmanın yalnızca fiziksel bir ihtiyaç değil, aynı zamanda kimlik ve güven duygusuyla yakından ilişkili bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır.

K25: “Çadırda olduğun için güvende hissediyorsun ama evin o korumacı yapısı çadırda olmadığı için bu sefer de çıplak hissediyorsun. Yani arada kalmışsın.”

K25’in ifadesi, afet sonrası barınma pratiklerinde yaşanan ikili duygulanımı somutlaştırmaktadır. Çadırın bir yandan güvenli bir alan olarak algılanması, diğer yandan evin sunduğu mahremiyet ve koruyuculuktan yoksun olması, bireylerin sürekli bir “arada kalmışlık” hissi yaşamasına neden olmaktadır. Bu çelişki, afet sonrası yaşamın geçicilik duygusunu pekiştirmektedir.

K22: “Ben 69 yaşındayım. Bir iş yapamıyorum. Felç geçirdim. Benim şimdi bir gözüm görmüyor. Sağ gözüm görmüyor. Ben felç geçirdim. Çalışan kimse yok.”

K26: “Yani en sonunda bir düzenini kaybediyorsun. Evini kaybediyorsun. Eşlerini, dostlarını kaybediyorsun. Yani bu... sadece maddi değil ama manevi olarak da insana etkiliyor.”

K22 ve K26’nın anlatıları ise yaşlılık, sağlık sorunları ve sosyal destek eksikliğinin psikososyal kırılganlığı artırdığını göstermektedir. Özellikle yaşlı ve sağlık problemi olan bireyler için afet sonrası süreç, yalnızca mekânsal ya da ekonomik değil; aynı zamanda derin bir bağımlılık ve değersizlik hissi yaratmaktadır. Kaybedilen düzen, sosyal çevre ve gündelik rutinler, manevi kayıpların maddi kayıplardan daha kalıcı olabileceğine işaret etmektedir.

Genel olarak bu tema, afet sonrası psikososyal deneyimlerin homojen olmadığını; bireylerin yaş, cinsiyet, sağlık durumu ve sosyal ilişkiler ağına bağlı olarak farklılaşan, hatta çelişen biçimlerde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Umut ile korkunun, dayanışma ile yalnızlığın, güven ile güvensizliğin aynı anda var olduğu bu süreç, afetlerin toplumsal ve bireysel düzeyde yarattığı çok katmanlı dönüşümü anlamak açısından önemli bir analitik zemin sunmaktadır

3.9.5. Tema 5: Kentsel Dokunun Kaybı ve Gelecek Kaygısı

Bu temayı belirlemede; kültürel kayıp ve gelecek kaygısını ortaya koyan betimsel, süreç ve in vivo kodlar etkili oldu. Deprem mağduru bireyler, geçmiş kayıplarını gelecek kaygısı ile birleştirdiklerini ve bu durumun ortaya çıkardığı psikolojik yüzleşmelerle baş etmek durumunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu temaya ilişkin bazı katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

K3: “Tarihi yapıların çoğunluğu yok oldu. Restorasyon var ama o duygu yok, o ruh yok içerisinde. Kültürel olarak çok çok eksiliyor.”

K4: Antakya’nın tarihi çok eski. Çok fazla eski Antakya. Dünyadaki ilk şehirlerden bir tanesi. Her sokağında tarih soluyordun. Şimdi yok. Her şey yok. Tarih de kalmadı, hiçbir şey kalmadı. Tekrar eski haline ne zaman gelir? Biz görür müyüz? Bilmiyoruz. İnsan evi olmayınca kendini bir boşlukta hissediyor. Ev olmadığı zaman insan hayatını nasıl yürüteceğini bilmiyor. Çocuklar için geleceği nasıl planlayacağını bilmiyor.

K5: “Antakya deyince insanlar çok güzel bir yermiş diyorlardı. Ama yani kalmadı. Tarih de kalmadı. Hiçbir şey de kalmadı.”

K10: “Medeniyet şehri. Her türden insan var, her türden yapı var. O dokusu çok güzeldi.”

K11: “Benim için Antakya anı demekti. Şu anda anılarımızın yok olduğunu görüyoruz sadece. Biz zorlanıyoruz anılarının kaybolmasına. Hiç tanımadığın bir yerler olması bize zor geliyor. Onun için de gitmek istemiyoruz.”

K26: “Bütün tarihi değerler hemen hemen gitti. Eski Antakya’nın tadı yok burada bir uzun çarşı vardı. Dünyanın en büyük baharat yerinin olduğu yer. Yıkıldı. Yeni yeni yapılıyor ama eski tadı vermiyor.”

K3, K4, K5, K10, K11 ve K26’nın ifadeleri, Antakya’nın tarihsel ve kültürel kimliğinin büyük ölçüde tahrip edilmesine yönelik ortak bir yas duygusu yaşamaktadır. Tarihi yapıların yıkımı, yalnızca fiziksel bir kayıp olarak değil; kentin “ruhu”, anıları ve gündelik yaşam pratikleriyle kurulan bağların kopması şeklinde deneyimlenmektedir. Katılımcılar, restorasyon ve yeniden inşa süreçlerinin mekânın tarihsel anlamını ve duygusal derinliğini yeniden üretmekte yetersiz kaldığını ifade ederek, kültürel sürekliliğin kesintiye uğradığını dile getirmektedirler. Bu durum, kentin hafızasının korunamamasıyla birlikte kolektif kimliğin de zayıfladığına işaret etmektedir. Ayrıca K4 ve K11’in anlatılarında, mekân kaybının bireysel gelecek planları üzerindeki etkisi belirginleşmektedir. Ev ve mahalle gibi temel yaşam alanlarının yokluğu, yalnızca bugünü değil; çocuklar için kurulacak geleceği de belirsizleştirmektedir. Bu durum, kentsel yıkımın kuşaklar arası etkiler ürettiğini ve belirsizlik duygusunun aile yaşamının merkezine yerleştiğini göstermektedir.

K2: “Yeni evler yüksek katlı olmuş. Deprem bölgesinde olduğumuz için iki kat bile bize yüksek geliyor. Acaba gerçekten o evde kalabilir miyim?”

K9: “Gitmiyoruz ki artık oraya. Antakya’nın eski dokusu gitti, her yer değişti. Tanıyamıyorsunuz. Zaten korkumuz katlardan korkuyoruz. Dört değil de iki kat istiyoruz. Ama gene binalar gene diklendi.”

K12: “Eskideki yapılar daha bilinçli gibiydi. Şu anki yapılanlar aşırı yüksek ve kalabalık binalar veriyor... Antakya bu kadar yüksek ve çok binayı kaldırmadan kendi kendine batacak gibi geliyor.”

K13: “Dediler ki bu üç kattan fazla yapılmayacak. Yüksek yüksek binalar yapılıyor.”

K2, K9, K12 ve K13’ün anlatıları, yeniden inşa edilen kentsel mekânın fiziksel özelliklerine yönelik güvensizlik ve kaygıları ön plana çıkarmaktadır. Özellikle yüksek katlı ve yoğun yapılaşmanın tercih edilmesi, deprem bölgesinde yaşayan bireylerde güven duygusunu zedelemekte; “orada yaşayıp yaşayamama” sorusunu sürekli gündemde tutmaktadır. Bu kaygılar, afet sonrası konut üretiminin yalnızca niceliksel değil,

psikolojik ve kültürel boyutlarının da göz önünde bulundurulması gerektiğini ortaya koymaktadır.

K20: “Şehir bir gettoya dönüyor. Büyük büyük bloklar. Tek tip. Kendi kimliğini kaybetmiş durumda.”

K23: “Yani %90 ev hepsi standart oldu. Hepsi birbirine benzedi. Çok sık oldu. Yani depremde sonra yerleşim olduktan sonra artık burası yavru İstanbul gibi olacak.”

K20 ve K23’ün ifadeleri, kentsel dönüşüm sürecinin tek tipleşme ve kimlik kaybı yarattığına dair eleştirileri yansıtmaktadır. Büyük bloklar, standart konut tipleri ve homojen mimari anlayış, kentin özgün dokusunun yerini anonim ve yabancı bir mekânsal düzene bırakmasına neden olmaktadır. Katılımcıların “getto” ve “yavru İstanbul” benzetmeleri, Antakya’nın tarihsel özgünlüğünün büyük ölçekli ve merkezi planlama pratikleriyle aşındırıldığı algısını güçlendirmektedir.

K31: “Bir depremzede olarak söylüyorum bazen çıkıp balkona gidip bakıyorsun. Yani çevreyi izlemeye çalışıyorsun.”

K31’in ifadesi ise, afet sonrası bireylerin kentsel çevreyle kurdukları ilişkinin daha mesafeli ve temkinli bir hale geldiğine işaret etmektedir. Balkondan çevreyi izleme pratiği hem yaşanan kaybı anlamlandırma çabasını hem de yeni kentsel düzenle kurulan kırılgan ilişkiyi yansıtmaktadır.

Genel olarak bu tema, kentsel dokunun kaybının yalnızca estetik ya da tarihsel bir sorun olmadığını; bireylerin güven duygusunu, aidiyetini ve gelecek tasavvurunu derinden etkileyen bir toplumsal mesele olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcı ifadeleri, yeniden inşa süreçlerinde kültürel mirasın, yerel kimliğin ve afet bölgesinde yaşayanların duygusal ihtiyaçlarının dikkate alınmaması durumunda, fiziksel iyileşmenin toplumsal iyileşmeye dönüşmekte yetersiz kalacağını göstermektedir.

4. TARTIŞMA

Bu araştırmada, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin ardından Hatay/Antakya'da yaşayan bireylerin, afet sonrası mekânsal adaptasyon, mekânsal aidiyet ve kent hakkı bağlamındaki deneyimlerini derinlemesine incelemeyi amaçladım. Bu amaç doğrultusunda, deprem sonrası afetzedelerin yaşadıkları deneyimleri ve bu deneyimlere yükledikleri anlamları ortaya koyabilmek için fenomenolojik araştırma desenini benimsedim ve yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirdim. Araştırma sürecinde elde ettiğim nitel verileri tematik analiz yöntemi ile çözümlendim. Katılımcıların anlatılarını in vivo kodlama, süreç kodlama ve betimsel kodlama tekniklerini kullanarak anlamlı birimlere ayırdım; bu birimlerden hareketle ortak temalara ulaştım. Elde ettiğim temaları, aşağıda yer alan başlıklar altında, ilgili literatürle karşılaştırmalı biçimde ele aldım ve tartıştım.

Bu araştırmada belirlenen beş ana tema, Türkiye'de deprem sonrası barınma, kentsel yeniden yapılanma ve psikososyal etkiler üzerine yürütülen önceki çalışmalarla önemli ölçüde örtüşmektedir. Özellikle *Kurumlarla etkileşimde güven kaybı* teması altında ortaya çıkan bilgiye erişememe, karar alma süreçlerine dahil olamama ve uygulamalarda adaletsizlik algısı, literatürde afet sonrası geçici yerleşim alanlarının çoğunlukla kriz koşulları altında, sınırlı hazırlık ve belirsiz yönetim yapılarıyla kurulmasına ilişkin bulgularla paralellik göstermektedir (Şengül ve Turan, 2015; Deniz ve Yıldız, 2016).

Erciş depremi sonrasında geçici barınma alanlarının afet öncesi planlama eksiklikleri nedeniyle deneme-yanılma yöntemleriyle yönetildiğini ortaya koyan çalışmalar, bu tür uygulamaların hem sunulan hizmetlerin niteliğini hem de afetzedelerin kurumlara yönelik güven duygusunu zedelediğini göstermektedir (Şengül ve Turan, 2015; Deniz ve Yıldız, 2016). Hatay/Antakya örneğinde katılımcıların aktardığı bilgi eksikliği, belirsizlik ve karar süreçlerinden dışlanmışlık deneyimleri de benzer biçimde, afet sonrası yönetim süreçlerinin yapısal sınırlılıklarına işaret etmektedir. Bu bağlamda, katılımcıların dile getirdiği görmezden gelinme, ayrımcılığa uğrama ve muhatap bulamama hissi, yalnızca bireysel deneyim veya öznel algılar olarak değil; afet yönetimi ve yeniden yapılanma süreçlerinde katılım mekanizmalarının zayıflığıyla ilişkili yapısal sorunların bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bulgular, afet sonrası mekânsal düzenlemelerin yalnızca fiziksel ihtiyaçlara odaklanmasının, kurumsal güvenin yeniden

inşası açısından yeterli olmadığını; bilgilendirme, şeffaflık ve katılım eksikliğinin toplumsal uyum süreçlerini zorlaştırdığını düşündürmektedir.

Bu yönüyle çalışma, Hatay örneğinde afet sonrası barınma ve yeniden yapılanma süreçlerinin, bireylerin kurumlarla kurdukları ilişki biçimleri üzerinden nasıl deneyimlendiğini görünür kılmakta; afet sonrası iyileşmenin yalnızca teknik ve mekânsal müdahalelerle değil, aynı zamanda yönetim pratikleri ve toplumsal ilişkiler aracılığıyla şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada ortaya çıkan *Barınma sürecinde yaşanan güçlükler* teması, Türkiye’de büyük ölçekli depremler sonrasında izlenen barınma politikalarına ilişkin mevcut literatürle önemli ölçüde örtüşmektedir. Türkiye’de afet sonrası barınma sürecinin çoğunlukla acil barınma, geçici barınma ve kalıcı konut olmak üzere üç aşamalı bir model üzerinden ilerlediği; Van, Marmara ve Erciş depremleri sonrasında da bu yaklaşımın benimsendiği bilinmektedir (Şengül ve Turan, 2015; Deniz ve Yıldız, 2016; Uzuner ve Akıncıtürk, 2020). Ancak söz konusu çalışmalarda da belirtildiği üzere, özellikle geçici barınma aşaması, kuruluş yeri, sürekliliği ve yönetim biçimine ilişkin belirsizlikler nedeniyle afetzedeler açısından uzun soluklu bir uyum mücadelesine dönüşmektedir.

Bu araştırmada katılımcıların dile getirdiği güvensizlik hissi, mekânsal belirsizlik ve “Nerenin artık ev olduğu?” sorusu, literatürde geçici yerleşim alanlarının plansızlığı ve zamansal olarak uzamasıyla ilişkilendirilen bulgularla paralellik göstermektedir. Gölcük örneğinde, zemin güvenliği gerekçesiyle yeni konut alanlarının kentin çeperlerine kaydırılmasının, yalnızca mekânsal bir yer değiştirme yaratmakla kalmadığı; aynı zamanda sosyal ilişkilerin kopması, gündelik pratiklerin sekteye uğraması ve mekânsal aidiyetin zayıflaması gibi sonuçlar doğurduğu ortaya konulmuştur (Uzuner ve Akıncıtürk, 2020). Hatay/Antakya örneğinde de benzer biçimde, yerinden edilme deneyimi ve alışılmış mekânsal çevreden kopuş, katılımcı anlatılarında barınma sürecinin fiziksel olduğu kadar duygusal bir kırılma alanı olarak deneyimlendiğini göstermektedir. Bu bağlamda çalışmanın bulguları, barınma sürecindeki sorunların yalnızca konutun varlığı ya da yokluğu ile sınırlı olmadığını; mekânın sürekliliği, tanıdıklığı ve sosyal ilişkilerle kurduğu bağ üzerinden anlam kazandığını göstermektedir. Geçici ya da kalıcı yerleşimlerin nerede, ne kadar süreyle ve hangi koşullarda olacağına dair belirsizlikler, bireylerin yeni mekânları “yuva” olarak içselleştirmesini zorlaştırmakta; bu durum mekânsal adaptasyon ve mekânsal aidiyet süreçlerini kırılğan hâle getirmektedir. Dolayısıyla barınma, bu çalışmada yalnızca bir fiziksel ihtiyaç alanı olarak değil, afet

sonrası toplumsal ve duygusal olarak yeniden yapılanmanın merkezi bir bileşeni olarak ele alınmaktadır.

Bu çalışmada ortaya çıkan *Ekonomik güçlükler ve yapısal eşitsizlikler* teması, Türkiye’de afet sonrası süreçlerde kırılgan grupların karşılaştığı çok katmanlı dezavantajlara işaret eden literatürle önemli ölçüde örtüşmektedir. Afet sosyolojisi alanındaki çalışmalar, depremlerin yalnızca fiziksel yıkıma yol açmadığını; aynı zamanda mevcut sınıfsal, toplumsal cinsiyet temelli ve mekânsal eşitsizlikleri derinleştiren bir etki yarattığını ortaya koymaktadır (Aydınlı ve Turan, 2012; Deniz ve Yıldız, 2016; Uzuner ve Akıncıtürk, 2020). Bu bağlamda afetler, eşitsizlik üreten olaylar olmaktan ziyade, zaten var olan kırılganlıkları görünür ve daha ağır yaşanır kılan toplumsal süreçler olarak değerlendirilmektedir.

Van depremi sonrasında yürütülen çalışmalarda, özellikle sığınmacıların barınma, işsizlik, gıda ve ısınma gibi temel ihtiyaçlara erişimde hem yerel halktan hem de diğer afetzede gruplardan daha dezavantajlı bir konumda kaldıkları; psikososyal destek ve kamusal hizmetlere erişimde ciddi boşluklar yaşandığı ortaya konulmuştur (Deniz ve Yıldız, 2016). Benzer biçimde bu araştırmada da kadınlar, küçük esnaf ve kiracılar, afet sonrası ekonomik belirsizlikleri en yoğun biçimde deneyimleyen gruplar olarak öne çıkmaktadır. Katılımcı anlatıları, gelir kaybı, borçlanma, geçim kaynaklarının sürekliliğinin bozulması ve destek mekanizmalarına erişimde yaşanan eşitsizliklerin gündelik yaşam üzerindeki belirleyici etkilerine işaret etmektedir.

Bu bulgular, afet sonrası ekonomik güçlüklerin yalnızca bireysel yoksunluklarla açıklanamayacağını; mülkiyet ilişkileri, çalışma biçimleri ve sosyal koruma mekanizmalarıyla yakından ilişkili yapısal bir sorun alanına işaret ettiğini düşündürmektedir. Özellikle kiracıların konut politikaları karşısında daha kırılgan bir konumda yer alması ve küçük esnafın geçim kaynaklarının mekânsal dönüşüm süreçleriyle sekteye uğraması, afet sonrası yeniden yapılanmanın ekonomik boyutunun mekânsal kararlarla nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, ekonomik güçlükleri afet sonrası mekânsal yeniden üretim sürecinin ayrılmaz bir bileşeni olarak ele almakta; ekonomik adaptasyonun mekânsal ve toplumsal adaptasyon süreçleriyle eşzamanlı ilerlediğine işaret etmektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın bulguları, literatürde belirtilen kırılgan gruplara ilişkin tespitleri destekler nitelikte olmakla birlikte; ekonomik eşitsizliklerin afet sonrası mekânsal aidiyet ve toplumsal uyum süreçlerini nasıl şekillendirdiğine dair mikro düzeyde deneyimlere odaklanarak mevcut tartışmaları derinleştirmektedir. Afet sonrası süreçlerin, toplumsal eşitsizlikleri yeniden üreten bir

bağlam mı yoksa bu eşitsizlikleri dönüştürebilecek bir müdahale alanı mı sunduğu sorusu, bu çerçevede yeniden düşünülmesi gereken bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada tanımlanan *psikososyal ilişkilerde paradokslar* teması, afet sosyolojisi literatüründe afetlerin toplumsal ilişkiler üzerinde eşzamanlı hem birleştirici hem de ayrıştırıcı etkiler yarattığına ilişkin bulgularla güçlü bir biçimde örtüşmektedir. Van depremi ve Kahramanmaraş depremleri üzerine yapılan çalışmalarda, deprem sonrası dönemlerde artan dayanışma, komşuluk ilişkilerinin yoğunlaşması ve kolektif baş etme pratiklerinin güçlenmesi; buna karşılık uzun vadede aile içi gerilimlerin, toplumsal yorgunluğun ve ilişki kopuşlarının ortaya çıkması, afetlerin doğrusal olmayan sosyal etkilerine işaret etmektedir (Karabulut vd., 2024; Şeker vd., 2025).

Fritz (1961) afetleri toplumsal dayanışmayı pekiştiren süreçler olarak ele alırken, Dynes (1988) bu tür olayları sosyal bir patoloji ve toplumsal düzenin çözülme eğilimi gösterdiği anlar olarak tanımlamaktadır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular ise söz konusu iki yaklaşımın birbirini dışlayan değil, aksine aynı bağlam içinde eşzamanlı olarak ortaya çıkabilen dinamikler olduğunu göstermektedir. Bulgulara göre dayanışma pratikleri, özellikle acil hayatta kalma gereksinimlerinin belirleyici olduğu erken evrelerde güç kazanmakta; buna karşılık toplumsal parçalanma eğilimleri, kaynaklara erişimde yaşanan kısıtlılıklar ve uzun süreli belirsizliklerin yarattığı kronik stres koşulları altında giderek görünür hâle gelmektedir. Bu durum, afet sonrası toplumsal ilişkilerin tek yönlü değil, zamansal ve yapısal etkenlere bağlı olarak dönüşen çok katmanlı bir nitelik taşıdığını ortaya koymaktadır.

Quarantelli'nin (1995) ve Özaydın'ın (2017) çalışmalarında da belirtildiği üzere, geçici barınma uygulamaları da zamanla geçicilik niteliğini yitirerek uzun süreli bir belirsizlik ve kriz ortamına dönüşebilmektedir. Bu durum, afetzedelerin psikososyal iyilik hâlini olumsuz etkileyerek anksiyete, çaresizlik ve toplumsal gerilim gibi sorunların derinleşmesine zemin hazırlamaktadır. Benzer biçimde, 1999 Marmara Depremi sonrasında gerçekleştirilen araştırmalarda da (Kasapoğlu ve Ecevit, 2001; Ergünay, 2007) çadırkent ve prefabrik yerleşimlerde sosyal dokunun zayıfladığı, aile içi stresin arttığı ve özellikle kadınların güvenlik kaygılarının belirginleştiği ortaya konmuştur. Bu çalışmanın bulguları, söz konusu sorunların aradan geçen uzun zamana rağmen benzer afet bağlamlarında yeniden ortaya çıktığını düşündürmesi bakımından dikkat çekicidir.

Katılımcı anlatıları, önemli bir kısmının işini, işyerini ya da temel geçim kaynağını kaybettiğini; özellikle kadınlar ve yaşlı bireylerin afet sonrası dönemde istihdama yeniden dâhil olma konusunda ciddi güçlükler yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, Can'ın (2020) afetlerin toplumsal yapıda zaten var olan sosyoekonomik eşitsizlikleri

derinleştirdiği ve dezavantajlı grupların kırılganlığını artırdığı yönündeki tespitleriyle örtüşmektedir. Nitekim çalışma kapsamında elde edilen veriler, afetlerin yalnızca ani bir ekonomik kayıp yaratmakla sınırlı kalmadığını; istihdam olanaklarına erişim, bakım yükleri ve yaşa bağlı dezavantajlar üzerinden eşitsizlikleri yeniden üreten yapısal bir süreci tetiklediğini göstermektedir. Bu yönüyle bulgular, afet sonrası ekonomik toparlanma süreçlerinin toplumsal konumlara göre farklılaşan etkilerini görünür kılmakta ve literatürdeki yapısal kırılganlık tartışmalarını güçlendirmektedir.

Bu çalışma, söz konusu sürecin yalnızca doğrudan gelir kaybıyla sınırlı kalmadığını; borçlanmanın artması, kira yükünün ağırlaşması ve devlet desteklerine bağımlılığın yaygınlaşması gibi yeni bağımlılık ilişkilerini de beraberinde getirdiğini ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, konteyner ve TOKİ konutlarına erişim süreçlerinde yaşanan belirsizlikler ile kurumlar arası iletişimsizlik, katılımcı anlatılarında belirgin bir kurumsal güvensizlik duygusunun oluşmasına neden olmuştur. Bu güvensizlik, yalnızca afet yönetiminden sorumlu kurumlarla sınırlandırılmayan, daha geniş ölçekte devlet aygıtına yönelik bir güven erozyonu olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla bulgular, afet sonrası uygulamaların bireylerin devletle kurdukları ilişkiyi yeniden tanımladığını ve bu durumun uzun vadede toplumsal bütünlük ve yönetim algısı üzerinde kalıcı etkiler yaratma potansiyeli taşıdığını göstermektedir.

Son olarak, *Kentsel doku kaybı ve geleceğe yönelik kaygı* teması, Türkiye’de önceki büyük depremler sonrasında gözlemlenen mekânsal dönüşüm pratikleriyle güçlü biçimde örtüşmektedir. Gölcük depremi sonrasında ortaya çıkan kentsel yayılma, kırsal–kentsel geçiş alanlarında gelişen yeni yerleşimler ve tarihsel/kültürel çevrenin tahribatına ilişkin bulgular, bu çalışmanın sonuçlarıyla önemli paralellikler göstermektedir (Uzuner ve Akıncıtürk, 2020). Yeni yerleşim alanlarının çoğunlukla kentin çeperlerine taşınması, yalnızca fiziksel bir yer değişimini değil; mahalle ölçeğindeki sosyal ilişkilerin çözülmesini ve “yer duygusunun” zayıflamasını da beraberinde getirmektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular, mekân, bellek ve kimlik arasındaki ilişkiyi ele alan alanyazınla uyumlu olmakla birlikte, afet bağlamında kentsel doku kaybının travmatik ve dönüştürücü boyutlarını daha görünür kılmaktadır. Katılımcıların “şehrin hafızası silindi” ya da “beton yığınının başka bir şey kalmadı” şeklindeki ifadeleri, Lefebvre’nin (2023) mekânı yalnızca fiziksel bir varlık olarak değil, toplumsal ve tarihsel ilişkilerin ürünü olarak tanımlayan yaklaşımını somut biçimde doğrulamaktadır. Bu bağlamda yıkım sadece binaların yıkılması değil; Connerton’ın (2009) belirttiği gibi, bedensel alışkanlıkların, sosyal ritüellerin ve kolektif belleğin tutunduğu mekânsal bağlamların kaybıdır.

Tezer'in (2019; 2025) Antakya'nın tarihsel olarak organik bir kent formuna sahip olduğunu ve zayıf zemin koşulları üzerinde geliştiğini ortaya koyan çalışmaları, yaşanan yıkımın yapısal nedenlerine ışık tutarken, bu araştırmanın bulguları, söz konusu fiziksel yıkımın sosyolojik ve psikolojik sonuçlarını, özellikle de mekânsal aidiyetin çözülmesini görünür kılmaktadır. Bozkurt'un (2023) Osmanlı dönemi Antakya'sına ilişkin tarihsel analizleri, kaybolan kentsel dokunun kültürel çeşitlilik ve süreklilik taşıdığını hatırlatırken, afet sonrası inşa edilen standart TOKİ konutları bu sürekliliği kesintiye uğratmaktadır. Bu durum, yalnızca geçmişe ait bir kaybı değil, Harvey'in (2003) belirttiği üzere, bireylerin kimliklerini ve gelecek tahayyüllerini inşa ettikleri bir "yer" in kaybıdır. Dolayısıyla kentsel doku kaybı, afetzedeler açısından geçmişle kurulan bağın kopması ve geleceğe yönelik belirsizlik duygusunun somutlaştığı mekânsal bir deneyim haline gelmektedir.

Bu çerçevede, çalışmadaki beş tema, deprem sonrası yönetim, barınma politikaları, kentsel dönüşüm ve psikososyal etkiler literatürüyle güçlü biçimde örtüşmekte; aynı zamanda, özellikle kurumlara güvensizlik, yapısal eşitsizlik ve kentsel/kültürel kaybın iç içe geçtiği daha karmaşık bir deneyim alanına işaret etmektedir. Bu durum, afet sonrası müdahalelerin yalnızca fiziksel yeniden inşa ile sınırlı kalmaması; bilgiye erişim, katılım, adalet ve psikososyal destek boyutlarını birlikte ele alan bütüncül politikaların gerekliliğini ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin ardından Hatay/Antakya’da yaşayan bireylerin afet sonrası geçirdikleri mekânsal dönüşüm ve sosyal adaptasyon süreçlerini; mekânsal aidiyet ve kent hakkı yaklaşımları çerçevesinde ele almayı amaçladım. Bu amaç kapsamında 31 katılımcı ile gerçekleştirdiğim fenomenolojik görüşmelerden elde edilen nitel verilerin tematik çözümlemesi, depremin yalnızca fiziksel hasara yol açan bir olay olmadığını; toplumsal yapıyı, bireysel kimlikleri ve mekânla kurulan ilişkileri derinden etkileyen çok boyutlu bir toplumsal olgu olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma kapsamında belirlediğim beş ana tema, afet sonrası sürecin karmaşık ve iç içe geçmiş dinamiklerinin anlaşılmasında önemli katkılar sunmaktadır.

Araştırmanın birinci temasını *Kurumlarla Kurulan Etkileşimde Güven Kaybı* olarak belirledim. Bu tema, afet sonrası sürecin merkezinde yer alan en önemli unsurlardan birinin kurumlarla kurulan ilişkiler olduğunu göstermektedir. Katılımcılar, AFAD, TOKİ ve yerel yönetimler başta olmak üzere kamu kurumlarıyla yaşadıkları iletişim kopuklukları, bilgiye erişimdeki belirsizlikler ve uygulamalardaki tutarsızlıklar nedeniyle, yalnızca barınma hakkına erişimde değil, devletle kurdukları güven ilişkisinde de ciddi bir sarsılma yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, afet sonrası müdahalelerin yalnızca teknik kapasiteyle değil, kurumsal şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılımcılık ilkeleriyle de doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Literatürde afet sonrası “ikincil mağduriyet” olarak tanımlanan bu süreç, çalışmada özellikle karar alma mekanizmalarının kapalı ve tek yönlü işlemesi nedeniyle derinleşmiş; bireylerin kendilerini sürecin öznesi değil, edilgen birer alıcısı olarak konumlandırmalarına yol açmıştır.

Barınma süreçlerine ilişkin ikinci tema, *Barınma Süreçlerinde Yaşanan Zorluklar* başlığı altında ki bulgular, afet sonrası iyileşmenin yalnızca konut üretimi üzerinden ele alınmasının ciddi sınırlılıklar barındırdığını göstermektedir. Çadır ve konteyner kentlerde yaşanan deneyimler, geçici barınma alanlarının temel insani ihtiyaçları karşılamada yetersiz kaldığını; mahremiyet, güvenlik ve sosyal yaşamın büyük ölçüde sekteye uğradığını ortaya koymuştur. Kalıcı konutlara geçiş süreci ise fiziksel koşullar iyileşmiş olsa dahi standart ve tek tip mekânsal düzenlemelerin bireylerin aidiyet geliştirmesini zorlaştırdığını göstermektedir. Antakya’nın tarihsel olarak bahçeli, çok katmanlı ve güçlü komşuluk ilişkilerine dayanan yaşam kültüründen, sosyal donatıları sınırlı, mekânsal esnekliği olmayan konutlara geçiş, mekânsal yabancılaşmayı beraberinde getirmiştir. Bu

bulgular, barınmanın yalnızca çatı altına girmek olmadığını, aynı zamanda yuva olarak hissedilebilen, kimlik ve anıların kaydedildiği bir mekânı inşa etmek anlamına geldiğini göstermektedir.

Araştırmada üçüncü tema olarak ortaya çıkan *Ekonomik Zorluklar*, afet sonrası uyum sürecinin kırılmasını derinleştiren temel faktörlerden biridir. İş kayıpları, geçim kaynaklarının ortadan kalkması ve ekonomik belirsizlik, özellikle orta ve alt gelir gruplarını, yaşlıları ve kadınları daha yoğun biçimde etkilemiştir. Ekonomik bağımsızlığın kaybı, bireyleri yardım mekanizmalarına bağımlı hale getirmiş ve özgüven erozyonuna yol açmıştır. Bu durum, afet sonrası iyileşmenin yalnızca fiziksel yeniden inşa ile sağlanamayacağını; ekonomik ve sosyal politikalarla desteklenmediği sürece kalıcı bir adaptasyonun mümkün olmadığını göstermektedir.

Dördüncü tema, *psikososyal ilişkilerde paradoks* olarak adlandırılmıştır. Elde edilen bulgular, afet sonrası toplumsal yaşamın çelişkili bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bir yandan, afetin ilk dönemlerinde güçlü bir dayanışma ve yardımlaşma pratiği gelişmiş; komşuluk ilişkileri ve informal destek ağları hayati bir rol oynamıştır. Diğer yandan sürecin uzaması, belirsizliklerin artması ve kaynakların sınırlı olması, sosyal ilişkilerde gerilimlere, güvensizliklere ve kopuşlara yol açmıştır. Bu paradoks, afetlerin toplumsal dokuyu tek yönlü olarak güçlendirmediyi veya tamamen parçalamadığını; aksine hem birleştirici hem de ayrıştırıcı dinamikleri aynı anda harekete geçiren karmaşık bir süreç olduğunu göstermektedir.

Son tema olan *Kentsel Dokunun Kaybı ve Gelecek Kaygısı*, afetin en kalıcı, en uzun vadeli ve kolektif etkilerinden birine işaret etmektedir. Katılımcılar, yalnızca evlerini değil; Antakya'nın tarihsel kent merkezini, çarşılarını, sokaklarını ve sosyal hafızayı taşıyan mekânsal unsurları da kaybettiklerini ifade etmişlerdir. Antakya'nın binlerce yıllık katmanlı kimliği, yeniden inşa sürecinin büyük ölçüde hız, standartlaşma ve merkezi karar alma ekseninde ilerlemesi, kentin özgün kimliğinin ve kültürel sürekliliğinin zedelenmesine neden olmuştur. Bu mekânsal ve kültürel kayıp, bireylerde geleceğe ilişkin belirsizlik ve güvensizlik duygusunu derinleştirmiştir. Bir katılımcının “Bir daha olursa ne yaparız?” sorusu, yalnızca bireysel değil, toplumsal düzeyde de bir hazırlıksızlık ve çaresizlik duygusunu beslemektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, bu çalışma afetlerin etkilerinin yalnızca doğa kaynaklı tehlikelerle açıklanamayacağını; toplumsal eşitsizlikler, kurumsal işleyiş biçimleri ve mekânsal karar süreçleriyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Afetlere yönelik politikaların yalnızca yapısal direnç ve fiziksel dayanıklılık ekseninde kurgulanması, afet sonrası iyileşme süreçlerini dar bir çerçeveye hapsetmektedir. Afet

sosyolojisi perspektifinden bakıldığında, afetlerin yol açtığı yıkımın düzeyi, toplumsal kırılganlıkların dağılımı, güç ilişkileri ve karar alma mekanizmalarının niteliğiyle yakından ilişkilidir. Bu bağlamda, afet yönetimi yaklaşımlarının teknik ve mühendislik odaklı müdahalelerle sınırlı kalmaması; bireylerin ve toplulukların değişen koşullara uyum sağlama kapasitelerini güçlendirmeyi hedefleyen, katılımcı ve yerel dinamikleri gözetten bir çerçevede ele alınması gerekmektedir. Afet sonrası iyileşme ve yeniden yapılanma süreçlerinde depremzedelerin deneyimlerinin, gündelik yaşam pratiklerinin ve taleplerinin karar alma süreçlerine dâhil edilmemesi, mekânsal adaptasyonu ve toplumsal aidiyetin yeniden inşasını ciddi biçimde sekteye uğratmaktadır. Bu nedenle depremzedelerin kendi sözlerini kurabilecekleri, tercihlerini ifade edebilecekleri ve sürecin aktif öznesi olabilecekleri alanların oluşturulması, afet sonrası toplumsal iyileşmenin sürdürülebilirliği açısından temel bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, afet sonrası barınma, yeniden yapılanma ve toplumsal uyum süreçlerine ilişkin aşağıda bazı önerilerde bulundum:

1. Afet sonrası geçici barınma alanları olarak kurulan çadırkent ve konteyner kentlerde, yalnızca barınma ihtiyacının karşılanmasına odaklanılmasının yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu alanların, gündelik yaşam pratiklerinin sürdürülebilmesine imkân tanıyacak biçimde planlanması gerekmektedir. Özellikle çadır yaşamında temel ev içi faaliyetlerin büyük ölçüde zorlaşması, barınma çözümlerinin yalnızca geçici değil, yaşanabilir mekânlar olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, geçici barınma alanlarının baştan itibaren altyapısı tamamlanmış, sosyal alanları bulunan ve yerleşik bir düzen hissi yaratabilecek biçimde tasarlanması gerekir.

2. Araştırma bulguları, afet sonrası konut üretiminde tek tip mimari yaklaşımların, hane yapıları ve özel ihtiyaçlar açısından yetersiz kaldığını göstermektedir. Konut tasarım süreçlerinde, hane büyüklüğü, çocuk sayısı, yaşlı ve engelli bireylerin varlığı gibi farklılıkların dikkate alınması önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, farklı konut tiplerinin (oda büyüklüğü, balkonlu-balkonsuz planlar vb.) geliştirilmesi ve hak sahiplerine belirli ölçülerde tercih hakkı tanınması, konut memnuniyetini artırabilecek bir uygulama olabilir. Ayrıca engelli bireylerin bulunduğu haneler için giriş kat konutların ayrılması ve bu gruplara yönelik özel kontenjanlar oluşturulması, mekânsal adalet açısından önemli bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır.

3. Görüşmelerden elde ettiğim bulgularda, bazı yerleşim alanlarında zemin özelliklerinin yeterince dikkate alınmadan yeniden yapılaşmaya gidildiğine yönelik kaygıları hissettim. Özellikle suya doymuş zeminler ve nehir yataklarına yakın alanlarda yapılan yapılaşmalar, güvenlik algısını zayıflatmaktadır. Bu nedenle afet sonrası yeniden

inşa süreçlerinde, zemin etütlerinin şeffaf biçimde paylaşılması ve riskli alanlarda yapılaşmadan kaçınılması büyük önem taşımaktadır. Yerleşim alanlarının mümkün olduğunca güvenli bölgelerde planlanması, mekâna duyulan güvenin yeniden tesis edilmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır.

4. Araştırma sürecinde, yeni yerleşim alanlarında sosyal yaşamı destekleyecek ortak alanların yetersizliğinin aidiyet duygusunun gelişimini olumsuz etkilediğini gözlemledim. Konut alanlarının yalnızca barınma işleviyle sınırlı kalmaması; çocuklar, yaşlılar ve farklı toplumsal gruplar için sosyal etkileşim alanlarıyla desteklenmesi gerekmektedir. Çarşı, pazar, ortak buluşma alanları ve kamusal mekânların geç kurulması, normalleşme sürecini geciktirmektedir. Bu nedenle sosyal donatı alanlarının yeniden yerleşim sürecinin erken aşamalarında hayata geçirilmesi gerekmektedir.

5. Çalışma kapsamında öne çıkan görüş, katılımcıların dile getirdiği afet sonrası karar alma süreçlerinde halkın görüşlerinin yeterince dikkate alınmamasıdır. Konut tasarımı, yer seçimi ve yerleşim düzenine ilişkin süreçlerde, afetten etkilenen bireylerin fikirlerini ifade edebilecekleri katılımcı platformların oluşturulması gerekmektedir. Muhtarlar, yerel temsilciler ve meslek uzmanları aracılığıyla kurulacak danışma mekanizmaları hem kararların toplumsal karşılığını güçlendirecek hem de aidiyet duygusunun yeniden inşasına katkı sağlayacaktır.

6. Araştırma bulguları, yaşlılar, engelliler ve ekonomik açıdan dezavantajlı grupların afet sonrası süreçlerde daha fazla kırılganlık yaşadığını göstermektedir. Bu nedenle sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların, sosyologların ve sosyal çalışmacıların sahada aktif biçimde görevlendirilmesi gerekir. Yardımların dağıtımında adalet ve şeffaflığın sağlanabilmesi için, hanelerin maddi ve sosyal durumlarının uzmanlar tarafından değerlendirilmesi, mağduriyetlerin ve fırsatçılığın önüne geçilmesine katkı sağlayabilir.

7. Afet sonrası konutlara yerleşen bireylerin, henüz toparlanma sürecindeyken aidat, bakım ve benzeri ekonomik yüklerle karşı karşıya kalmaları, adaptasyon sürecini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle afet sonrası ilk dönemlerde aidat ve benzeri ödemeler ertelenmeli ya da ekonomik duruma göre düzenlenmelidir. Konut fiyatlandırmalarının da hanelerin gelir düzeyleri dikkate alınarak belirlenmesi, sosyal adaletin sağlanması açısından önem taşımaktadır.

8. Araştırma bulguları, yeniden yapılanma sürecinde kentin tarihsel, kültürel ve etnik dokusunun büyük ölçüde zayıfladığına yönelik algıları ortaya koymaktadır. Bu durum, kentsel belleğin kaybına ve aidiyet duygusunun zedelenmesine neden olmaktadır. Yeniden inşa süreçlerinde, yerel mimari özelliklerin, kültürel değerlerin ve kentin özgün

karakterinin korunmasına yönelik yaklaşımların geliştirilmesi hem toplumsal uyumun hem de kentin uzun vadeli sürdürülebilirliğinin sağlanmasına katkı sunacaktır.

Sonuç olarak, 6 Şubat depremleri, Türkiye'nin afetlere ne kadar hazırlıksız olduğunu ve afet sonrası toplumsal iyileşme mekanizmalarının ne derece zayıf kaldığını acı bir şekilde göstermiştir. Bu öneriler, Antakya'da yaşanan acı deneyimlerden süzölmüş, doğrudan afetzedelerin sesinden derlenmiş somut adımlardır. Afet sonrası süreç, yalnızca binaları dikmek değil, insan onurunu, sosyal adaleti, kent hakkını ve kolektif hafızayı da inşa etmektir. Gelecekte benzer afetlerin yıkıcı etkilerini azaltmak ve toplumun daha dirençli bir şekilde ayağa kalkabilmesi için, ders alıcı, adil ve insanı merkeze alan yeni bir afet paradigmasının inşası zaruridir. Bu önerilerin hayata geçirilmesi, yalnızca Antakya için değil, Türkiye'nin deprem gerçeğiyle yüzleşen tüm kentleri için, acıları bir daha yaşamamak umuduyla, daha dirençli ve insani bir gelecek kurmanın anahtarı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acerer, S. (1999). *Afet konutları sorunu ve deprem örneğinde incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Açıkalın, O. (2018). Türkiye’ye ilişkin sosyal boyutlu deprem yazınına eleştirel bir bakış. *Resilience*, 2(2), 85–104. <https://doi.org/10.32569/resilience.486976>
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (3 mart 2016). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. 20 Eylül 2025 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> erişilmiştir.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (18 Mart 2018a). *Türkiye Deprem Tehlike Haritası, T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı*. 22 Eylül 2025 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/turkiye-deprem-tehlike-haritasi> erişilmiştir.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (18 Mart 2018b). *Resmî Gazete Türkiye bina deprem yönetmeliği*. Sayı: 30364 Mükerrer. 25 Eylül 2025 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180318M1-2.htm> erişilmiştir.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (25 Ağustos 2019b). *Deprem nedir? T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Başkanlığı*. 25 Eylül 2025 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/deprem-nedir> erişilmiştir.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (1 Eylül 2019a) *Afet Türleri*. 21 Eylül 2025 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri> erişilmiştir.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2023). *06 Şubat 2023 Pazarcık-Elbistan Kahramanmaraş (Mw: 7.7 – Mw: 7.6) Depremleri Raporu*. Deprem Ve Risk Azaltma Genel Müdürlüğü Deprem Dairesi Başkanlığı. [deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmaraş Depremi Raporu_02.06.2023.pdf](https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmaraş%20Depremi%20Raporu_02.06.2023.pdf)
- Akar, S. (2013). *Doğal afetlerin kamu maliyesi üzerine etkisi: Türkiye örneği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Akdoğan, A. (2024). *6 Şubat Deprem Deneyimi Yaşamış Bireylerin Deprem Sonrası Travma, Aşkınlık ve Kendini Toparlama Gücü Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Akdur, R. (2000). Deprem yönetimi ve depremde sağlık konu ve amaçları. *Sağlık ve Toplum*, 10, 25-38.
- Akgüngör, Ç. (2010). Toplumbilim perspektifinden afeti düşünmek. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 3-22.

- Akkaya, M. (2024). *Kentsel katılım mekanizması olarak dijital ve geleneksel verinin birlikte çalışabilirliği üzerine bir model denemesi: Esenyurt ilçesi kamusal alanları* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Akpolat, Y., Kaya, G., Çalışkan, A. ve Karaağaç, Ş. (2021). İzmir deprem afetinden etkilenenler üzerine sosyolojik bir araştırma: Depremle ilgili toplumsal bilincin analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 723–753. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.841864>
- Akşit, A. ve Alaydın, D. (Edlr.). (2023). *Yıkım yaşanan şehirlerde planlamanın analizi: Hatay (Antakya–Defne) raporu*. TMMOB Şehir Plancıları Odası. https://www.spo.org.tr/resimler/ekler/e19e22649a8452e_ek.pdf
- Akyıldız, N.A., Gürboğa, Ş. ve Gürboğa, C. (2018). Yaşlı afetzedelerin geçici barınma ihtiyaçlarının karşılanması üzerine örnek bir çalışma: Kahramanmaraş-Elbistan prefabrik huzurevi kompleksi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(41), 325-338. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.459109>
- Akyıldız, N.A. (2023). Kentsel Aidiyet. N. Negiz, Ö. Yalçın ve A. Kemeç (Edlr.), *Kent Terimleri Ansiklopedisi* (ss. 351-356). İstanbul Efeakademi Yayınları.
- Akyılmaz D. ve Karka O. (2011). *Afetlerde psikolojik ilkyardım*. İstanbul AFAD Yayınları.
- Algın, G. (2022). Bellek ve mekânın ilişkisinde ev olgusu üzerine bir araştırma. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 4(2), 14-20. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1418557>
- Alkin, R.C. (2022). Aftershock: Earthquake In New York filmi üzerine bir afet sosyolojisi incelemesi. *İctimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 298-311. <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1038021>
- Altun, F. (2018). Afetlerin ekonomik ve sosyal etkileri: Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(1), 1-15. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/496607>
- Alptekin, D. (2011). *Toplumsal aidiyet ve gençlik: Üniversite gençliğinin aidiyeti üzerine sosyolojik bir araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- American Psychological Association. (t.y.). First-Person Pronouns. 27 Aralık 2025 tarihinde <https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines/grammar/first-person-pronouns> adresinden erişilmiştir.
- Alver, K. (2013). *Siteril hayatlar* (3. Baskı). Hece Yayınları.
- Atabey, E. (2000). *Deprem*. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Yayınları; Eğitim Serisi No: 34.

- Atay, S. (2025). Deprem sonrası kent hakkı savunusunu eleştirel planlama yaklaşımı üzerinden düşünmek. *Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 43(2), 158-180. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4414888>
- Ay, S. (2022). *Deprem mağduru yaşlılarda mekân aidiyeti: Elazığ ili örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Aydın, A. (2003). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. (4. Baskı). Alfa Yayınları.
- Aydınlı, H.İ., ve Turan, H. (2012). Kuramsal ve yasal çerçevede Türkiye’de kentsel dönüşüm. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (28), 61-70. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1724444>
- Ayrıldı, B. ve İmamoğlu, H.V. (2024). Tarih Boyunca Hatay Depremleri ve Eğitim. *Journal of Educational Studies (J-EDUCAT)*, 2(1), 141-162. https://www.jeducat.com/FileUpload/ep1032811/File/jeducat_2024_2.1_makale_4_yukle.pdf
- Aytaç, Ö. (2013). Kent mekânları ve kimlik/farklılık sorunu. *İdealkent*, 4(9), 138-169. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/461595>
- Aytoğan, K. (2022). *Deprem kentsel etkilerine genel bir bakış: İstanbul/Beylikdüzü ilçesi örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi. Elazığ.
- Bachelard, G. (2023). *Mekânın poetikası* (Çev. A. Tümertekin). İthaki Yayınları.
- Balaban, H.Y. (2025). *6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinde görev alan kadın çalışanların ikincil travma ile başa çıkma deneyimleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yalova Üniversitesi.
- Bala, M.B. (2021). Deprem Yaşayan Bireylerde Dini Başa Çıkma (2011 Van Depremi örneği) [Yayımlanmamış yüksek Lisans Tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Ballano, V.O. (2017). *Law, normative pluralism, and post-disaster recovery*. Springer.
- Balta, E. ve Paker, M. (1999). Afet: Doğal mı, toplumsal mı?. *Birikim Dergisi*, 38-44. <https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-125-126-eylul-ekim-1999/2319/afet-dogal-mi-toplumsal-mi/5416>
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *BEÜ SBE Dergisi*, 7(1), 231-274. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/497090>
- Bashawri, A., Garrity, S. ve Moodley, K. (2014). An overview of the design of disaster relief shelters. *Procedia Economics and Finance*, 18, 924–931.
- Bates, F.L. ve Peacock, W.G. (1987). *Disasters and Social Change*. Franco Angeli.
- Bauman, Z. (2017). *Akışkan modernite* (Çev. S. O. Çavuş). Can Yayınları.

- Benjamin, W. (1969). Paris: Capital of the nineteenth century. *Perspecta*, 165-172.
- Bertaux, D. (1981). From the life-history approach to the transformation of sociological practice. *Biography and society: The life history approach in the social sciences*. SAGE Publications.
- Bilge, B. (2024). *Afet yönetimi kapsamında depreme müdahale yeterliliği üzerine sosyolojik bir araştırma: Malatya ili örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Bilgili, F.F. (2018). Mekanın toplumsallığı bağlamında Sivas ilinde göçün ekonomipolitliği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(1), 109-128. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/481479>
- Bilgin, N. (2013). *Tarih ve kolektif bellek* (ss. 175-191). Bağlam Yayıncılık.
- Bilici, G. (2019). *Afetle mücadelede kriz yönetimi: Konya ili örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Bilik, M.B. (2015). *2011 Van depremleri üzerine sosyolojik bir analiz: Mekân, afet yönetimi ve algı* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Bilik, M.B. (2019). *Kent ve afet: Depremler açısından Van kent merkezinin zarar görabilirliği* [Yayınlanmamış doktora Tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Birkök, M.C. ve Eroğlu, C. (2004). 17 Ağustos Marmara Depremi sonrası Adapazarı'nda sosyal yapı problemleri: Bilişim ölçekleriyle sosyolojik değerlendirmeler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 2-20. <https://j-humansciences.com/index.php/IJHS/article/view/182/176>
- Bolat, C. (2025). *Bütünleşik afet yönetimi ekseninde 6 Şubat Depremleri: Hatay örneği* [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Medeniyet Üniversitesi.
- Bozkurt, S.G. (2023). Kahramanmaraş depremi sonrasında Hatay'da kaybolan kültürel peyzaj değerlerinin analizi. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 8(Special Issue), 124-141. <https://doi.org/10.30785/mbud.1331367>
- Braun, V. ve Clarke, V. (2019). Psikolojide tematik analizin kullanımı. S. N. Şad, N. Özer ve A. Atli (Çevirenler). *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi Journal of Qualitative Research in Education*, 7(2), 873-898. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.17m>
- Brown, A. (2010). *E-Debate 1: Taking forward the Right to the City REPORT to UN-HABITAT*. 11 Kasım 2025 tarihinde <https://mirror.unhabitat.org/downloads/docs/Dialogue1.pdf> erişilmiştir.

- Buğdaycı, İ. (2025). *Depremi yaşamış kişilerde algılanan sosyal destek ve psikolojik dayanıklılığın deprem sonrası travma düzeyi üzerindeki etkisi: Hatay örnekleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Antalya Bilim Üniversitesi.
- Büyük depremler. (t.y.). *Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü [KRDAE]*. 12 Kasım 2025 tarihinde <https://www.kandilli.edu.tr/> erişilmiştir.
- Büyükkaracıoğlu, N. (2016). Türkiye’de yerel yönetimlerde kriz ve afet yönetim çalışmalarının mevzuat açısından değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (12), 195-219. <https://izlik.org/JA97JJ59FB>
- Canbolat, B.B., Tüýdeş, H., Erberik, A. ve Karaesmen, E. (2007). *Deprem*. ODTÜ Yayınları.
- Can, İ. (2020). *Afet sosyolojisi*. Çizgi Kitabevi.
- Cerev, G. ve Yusufoglu, Ö.Ş. (2019). Gençlerde aidiyet düzeyinin akademik başarıya etkisi: Fırat Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(2), 289–302. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/854660>
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. SAGE.
- Cevizci, A. (2010). *Felsefe sözlüğü*. Paradigma Yayıncılık.
- Cianconi, P., Hanife, B., Grillo, F., Zhang, K., ve Janiri, L. (2021). Human responses and adaptation in a changing climate: a framework integrating biological, psychological, and behavioural aspects. *Life*, 11(9), 895. <https://doi.org/10.3390/life11090895>
- Colomina, B. (2011). *Mahremiyet ve kamusal-kitle iletişim aracı olarak modern mimari* (çev. A. U. Kılıç). Metis Yayıncılık.
- Connerton, P. (2009). *Modernite nasıl unutturur?*. Sel Yayıncılık.
- Creswell, J. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J.W. ve Creswell, D. (2021). *Araştırma tasarımı* (5. Baskı). Nobel Yayınevi.
- Creswell, J. (2021). *Karma yöntem araştırmalarına giriş* (3. Baskı). Pegem Akademi.
- Coşkun, M. (2018). *1940’tan günümüze Hatay’a göç eden toplulukların kültürel adaptasyon süreci ve mekân aidiyeti (Amik Ovası ve çevresi)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi.

- Coştu, Y. (2009). Toplumsallaşma kavramı üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 9(3), 123–145. <https://izlik.org/JA48SR22PT>
- Çakmak, H., Ocaktan, M. E. ve Akdur, R. (2018). Doğal afetler, eşitsizlikler ve sağlık sonuçları. A. Akın (Ed.), *Eşitsizlikler ve sağlık sonuçları içinde* (ss. 88–94). Türkiye Klinikleri.
- Çalışkan, A. ve Kaya, G. (2021). Deprem sonrasındaki toplumsal dayanışma pratiklerinin sosyolojik görünümü: İzmir depremi örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi *Vizyoner Dergisi*, 12(32), 1052–1077. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.878817>
- Çelik, A.A. (2020). İlkokul öğretmenlerinin afete hazırlık düzeyleri ile afet eğitiminin eğitim programlarındaki yerine yönelik görüşleri [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (10 Aralık 2024). *Deprem bölgesinin ikinci büyük şantiyesi: TOKİ Hatay Dikmece'de bakanlık faaliyetleri* [Basın bülteni/Web sayfası]. 12 Kasım 2025 tarihinde <https://csb.gov.tr/deprem-bolgesinin-ikinci-buyuk-santiyesi-toki-hatay-dikmece-bakanlik-faaliyetleri-40407> erişilmiştir.
- Çitil, S. (2025). *6 Şubat Depremi nedeni ile göç etmiş depremzedelerin birinci basamak sağlık hizmetlerini kullanma durumlarının değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış uzmanlık tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Demirci, A. ve Karakuyu, M. (2011). Afet yönetiminde coğrafi bilgi teknolojilerinin rolü/The role of geographic information technologies on disaster management. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9(12), 67-100. <https://izlik.org/JA25FY83GZ>
- Demirelli, R. (2023). *Deprem nedeniyle yaşadıkları semtleri değişen kadınların komşuluk ilişkileri üzerine bir araştırma: Elazığ örneği* [Yayımlanmamış yüksek Lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Demirtaş, R. (1998). 27 Haziran 1998 Ceyhan–Misis ve 22 Ocak 1997 Hatay Depremleri: Doğu Anadolu Fayı Yakın Bir Deprem Serisinin Hazırlık Evresinde Mi?. *Jeoloji Mühendisliği Dergisi*, 53, 0–27.
- Develioğlu, F. (1978). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Doğu Ltd. Şti. Matbaası.
- Demir, A. (1996). *Çağlar İçinde Antakya*. Akbank Yayınları.
- Demir, A. ve Dikici, E. (2024, Aralık 14-15). Afetlerde dezavantajlı gruplara yönelik psikososyal destek hizmetleri [Kongre]. 5. Bilsel International Ahlat Scientific Researches Congress.

- Demir, F.C. (2025). *Kahramanmaraş depremlerinin hamilelere etkileri üzerine sosyolojik bir araştırma: Elazığ örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Demir, F. (2011). *Orhan Pamuk'un romanları üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Deniz, O., ve Yıldız, M.Z. (2016). 2011 Depreminin van kentindeki sığınmacılar üzerine etkisi-The Effect of 2011 Van Earthquake on The Lives of Asylum Seekers in The City. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 21(35), 63-74. <https://doi.org/10.17295/dcd.31205>
- Dikeç, M. (2001). Justice and the spatial imagination. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 33(10), 1785–1805. <https://doi.org/10.1068/a3467>
- Doğan, İ.T. (2022). Son dönem Türk sinemasında mekan-bellek ilişkisi: “11’e 10 Kala” filmi örneği. *Journal of Communication Science Researchs*, 2(1), 19–26. <https://izlik.org/JA47XX94RK>
- Duman, L. (2016). *Hatay'daki Uluslaştırma Politikaları*. İletişim Yayınları.
- Duruel, M. (2023). Sivil toplum kuruluşlarının afet yönetimindeki rolü: 6 Şubat depremi Hatay örneği. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 1-18. <https://doi.org/10.25272/icps.1332511>
- Efe, B. (2023). *Afet sonrası geçici barınma mekanlarını oluşturan tasarım parametrelerinin belirlenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Eiguer, A. (2013). *Evin Bilinçdışı*. Bağlam Yayıncılık.
- Erçin, I. (2023). *Kent hakkı ve deprem politikaları: Dirençli İstanbul için tematik analiz* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Ergül, E.A. (4 Temmuz 2024). *Adaptasyon nedir?* PsikologOfisi. <https://www.psikologofisi.com/blog/adaptasyon-nedir>
- Ergünay, O. (2007). Türkiye'nin afet profili. TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 5(7), 1–14.
- Ergünay, O. (2009, Kasım 11-12). *Doğal Afetler ve Sürdürülebilir Kalkınma*. Deprem sempozyumu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Firestone, W.A. (1987). Meaning in method: The rhetoric of quantitative and qualitative research. *Educational researcher*, 16(7), 16-21. <https://doi.org/10.3102/0013189X016007016>
- Fukumoto, Y. (2006). Achievements and issues of earthquake-affected urban reconstruction projects and suggestions [Konferans sunumu]. JICA Asian Training Center, Kobe, Japan.

- Gahramanlı, N. (2013). *Servet-i Fünun romancılarının romanlarında mekân, eşya, kıyafet* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Ghulyan, H. (2017). Lefebvre'nin mekân kuramının yapısal ve kavramsal çerçevesine dair bir okuma / A reading of the structural and conceptual framework of Lefebvre's theory of space. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi / Journal of Modern Local Governments*, 26(3), 1–29. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3046105
- Giddings, F.H. (1896). *The principles of sociology: An analysis of the phenomena of association and of social organization*. The Macmillan Company.
- Gorfe, H.N. (2025). Acil durum ve afet sonrası konutlarda modüler konut tasarımının potansiyeli [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Green, T.L. ve Gooden, M.A. (2014). Challenges Into Opportunities: Community Schools Reform In The Urban Midwest. *Urban Education*, 49(8), 930-954. <https://doi.org/10.1177/0042085914557643>
- Green, J. ve Thorogood, N. (2018). *Qualitative Methods for Health Research*. SAGE.
- Gökalp Yılmaz, F.G. (2021a). Afetlere sosyolojik bakış ve Türkiye’de afet yazınına kuramsal bir yaklaşım. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 195-204. <https://doi.org/10.18506/anemon.819871>
- Gökalp Yılmaz, F.G. (2021b). Doğal afetler, toplumsal değişme ve dirençlilik ilişkisi: Toplumsalın yeniden inşası üzerine bir değerlendirme. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 2(2), 119-132. <https://doi.org/10.52108/2757-5942.2.2.8>
- Guggenheim, M. (2014). Introduction: Disasters As Politics – Politics As Disasters. *The Sociological Review*, 62, 1-16. <https://doi.org/10.1111/1467-954X.12121>
- Gültekin, E. ve Kanger, F. (2023). Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisi ve Kur’an’da insanın temel ihtiyaçları: Karşılaştırmalı bir inceleme. *Usul İslam Araştırmaları Dergisi*, (40), 65–100. <https://doi.org/10.56361/usul.1329462>
- Güneş, A. (2015). *Tutunma çabası: Aidiyet*. Timaş Yayınları.
- Güneş, İ. ve Akdoğan, G.M. (2023). Küresel afet maliyetleri. M. Dibo, C. Tosun, N. Ocak ve E. Özyerden (Ed.), *Kamu maliyesinde teorik ve uygulamalı çalışmalar içinde* (ss. 23–46). Ekin Yayınevi.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Handbook, S. (2011). Humanitarian charter and minimum standards in humanitarian response. International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies.
- Harvey, D. (2003). *Sosyal adalet ve şehir*. Metis Yayınları.

- Hınız, G. ve Yavuz, A. (2023). Yansıtıcı tematik analiz: Bir doktora tez çalışması örneği. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 19(2), 388-408. <https://doi.org/10.17244/eku.1300330>
- Irazábal, C. (2009). Realizing planning's emancipatory promise: Learning from regime theory to strengthen communicative action. *Planning Theory*, 8(2), 115–139. <https://doi.org/10.1177/1473095209102230>
- Işık, Ö., Aydınlioğlu, H.M., Koç, S., Gündoğdu, O., Korkmaz, G. ve Ay, A. (2012). Afet yönetimi ve afet odaklı sağlık hizmetleri. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2), 82–123. <https://doi.org/10.5222/otd.supp2.2012.082>
- İskenderoğlu, L. ve Göğebakan, Y. (2022). Sanat, mekân ve bellek. *Electronic Turkish Studies*, 17(3), 871–891. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.58194>
- Karabulut, D. ve Bekler, T. (2019). Doğal afetlerin çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 5(2), 368–376. <https://doi.org/10.21324/dacd.500356>
- Karabulut, D.G., Yıldırım, H., Elpeze, G., ve Maden, Ç. (2024). The relationship between post-earthquake anxiety status with sleep problems, low back and neck pain in victims of the Kahramanmaraş-centred earthquakes. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 21(1), 11-16. <https://doi.org/10.35440/hutfd.1385631>
- Karancı, A.N. (2008). Afet zararlarını azaltmada psikolojinin önemi. M. Kadioğlu ve E. Özdamar (Edlr.), *Afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri içinde* (ss. 51–57). JICA Türkiye Ofisi.
- Kasapoğlu, A. ve Ecevit, M. (2001). Depremin sosyolojik araştırması: Hasarları azaltma ve toplumu depreme hazırlıklı kılma. *Sosyoloji Derneği Yayınları*. Ankara.
- Kaya, B. (2024). *Türkiye’de afet sonrası psikososyal destek uygulamalarının afet sosyolojisi bağlamında değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi.
- Kaya, S. ve Kıyılı, R. (2009). Antakya’da Orta Çağ’da meydana gelen doğal afet ve salgın hastalıklara bir bakış. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(12), 403–418. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/183118>
- Kıyıcı, G. (2016). *Ev mekânı ve sınırlarının anlamları üzerine*. [Bildiri sunumu]. İç ve Dış Arasındaki Çeper Temalı Ulusal Mekân Tasarımı Sempozyumu, Tepekent, Büyükçekmece, İstanbul.
- Kuran, H. (2019). *Neoliberal kentler ve şehir hakkı mücadeleleri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

- Kurtoğlu, H.D. (2023). *Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası depremzedelerde posttravmatik stres bozukluğu, depresyon ve anksiyete bozukluğu yaygınlığının araştırılması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Küçükcan, T., ve Köse, A. (2000). *Afet ve din* (1. baskı). Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.
- Laçiner, V. (2013). Van depremi örneğinde afetler sonrası yapılan yardımlar ve hukuki çerçevesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 114–135. <https://izlik.org/JA82YE94KT>
- Leavitt, J. (2010). What We Can Learn From Peter Marcuse: “Think Critically, Act Critically!”. *Progressive Planning*, 182, 9-12.
- Lefebvre, H. (1974-2023). *Mekânın üretimi* (I. Ergüden, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Levent, A. (2020). Afetin ekonomik etkileri. İ. Can (Ed.), *Afet sosyolojisi*, 219–233. Çizgi Kitabevi.
- Lotman, Y. (2012). *Düşünen dünyaların içinde, insan-metin-semiyosfer-tarih*. Bilgesu Yayıncılık.
- Marangoz, M. ve İzci, Ç. (2023). Doğal afetlerin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler bağlamında girişimciler açısından değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 24(52), 1–30. <https://izlik.org/JA87HY87XX>
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Maslow, A. (2019). *İnsan olmanın psikolojisi* (O. Gündüz, Çev.). Kuraldışı Yayıncılık.
- Master Plan. (2025). *Türkiye Tasarım Vakfı*. 11 Aralık 2025 tarihinde <https://ttvhatay.com/masterplan/master-plan-7> erişilmiştir.
- Merriam, S.B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Nobel Yayınevi.
- Miles, M.B. ve Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. SAGE.
- Moos, R.H. ve Tsu, V. (1976). Human competence and coping: An overview. R. H. Moos (Ed.), *Human adaptation: Coping with life crises* (ss. 3-16). Heath.
- Mualla, G. (2021). Mekânı Yutan Boşluk. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (27), 313-327. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1846121>
- Narlı, M. (2014). *Şiir ve mekân, Cumhuriyet dönemi (1920-1950) Türk şiirinde şiir-mekân ilişkisi*. Akçağ Yayınları.
- Okyay, P. ve Öntaş, E. (2023). *Afetler ve halk sağlığı*. Hipokrat Yayıncılık.

- Özaydın, Y. (2017). *2011 Van depremleri sonrası kalıcı afet konutlarındaki yaşam koşulları üzerine sosyolojik bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Özbayram, G.G. (2018). *Doğal afetler ve yerel topluluk liderleri: Balıkesir örnek olay incelemesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Özdemir, Ç. (2019). *Türkiye’de iç göç olgusu: 13 Mart 1992 Erzincan depremi özelinde iç göçlerin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.
- Özkul, B. ve Karaman, E. (2007, Aralık 5-7). *Doğal afetler için risk yönetimi*. TMMOB Afet Sempozyumu, Ankara.
- Park, R.E., Burgess, E.W. ve McKenzie, R.D. (1925). *The city* (With a bibliography by L. Wirth). University of Chicago Press.
- Pehlivanlı, H., Sarınoy, Y. ve Yıldırım, H. (2001). *Türk dış politikasında Hatay (1918-1939)*. Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Sadri, S.Z. (2020). City, urban transformation and the right to the city. *Journal of contemporary urban affairs*, 4(1), 1-10. <https://doi.org/10.25034/ijcua.2020.v4n1-1>
- Saldana, J. (2019). *Nitel araştırmacılar için kodlama el kitabı*. Pegem Akademi.
- Savaşır, K. (2008). *Afet sonrası uygulanacak ve geçiciden kalıcıya dönüştürülecek konut tasarımları için Türkiye koşullarına uygun yapım sistemlerinin irdelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Seamon, D. ve Sowers, J. (2008). İnsan coğrafyasında önemli metinler. P. Hubbard, R. Kitchin ve G. Valentine (Edlr.), *Yer ve yersizlik: Edward Relph* (ss. 43–51.)
- Sertel, G. ve Günbayı, İ. (2021). SCID analizine göre nitel veri toplama sürecinin yönetilmesi / Management of qualitative data collection process according to SCID analysis. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 107–139. <https://doi.org/10.47105/nsb.859907>
- Schlossberg, N.K. (1981). A model for analyzing human adaptation to transition. *The counseling psychologist*, 9(2), 2-18. <https://doi.org/10.1177/001100008100900202>
- Simmel, G. (2009). *Sosyoloji: Toplum biçimleri üzerine incelemeler* (S. Erdem, Çev.). İletişim Yayınları.
- Sözlük (2022). *Türk Dil Kurumu*. 11 Aralık 2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> erişilmiştir.
- Suner, A. (2015). *Hayalet ev: Yeni Türk sinemasında aidiyet, kimlik ve bellek*. Metis Yayınları.

- Şahin, A. ve Şenol, D. (2024). Toplumsal aidiyet ve kimlik bağlamında gençlik. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 10(2), 137–148. https://journalofsocial.com/index.jsp?mod=makale_tr_ozet&makale_id=74557
- Şahin, İ. ve Kılınç, T. (2016). Türkiye’de 1980-2014 yılları arasında görülen depremlerin ekonomik etkileri. *İktisadi Yenilik Dergisi*, 4(1), 33–42. <https://izlik.org/JA99LA68HJ>
- Şahin, Y. (2017). *Kentleşme politikası* (6. baskı). Ekin Yayınları.
- Şeker, B.D., Akman Direkçi, E., ve İnanç Bozkurt, T. (2025). Van Depremi Sonrası Psikososyal Süreçlerin Sistemik Analizi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (Van Gölü Havzası Özel Sayısı), 490-509. <https://doi.org/10.53568/yyusbed.1679284>
- Şen, S. (2010). *Halit Ziya Uşaklıgil’in romanlarında anne-mekân algısı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Şengül, M., ve Turan, M. (2015). Erciş Depremi Örneğinde Afet Sonrası Geçici Yerleşim Alanlarında Yönetim Uygulamaları ve Sorunları/Administration and Problems of Post Disaster Temporary Settlements in Example of Erciş Earthquake. *Mülkiye Dergisi*, 36(1-274), 113-148. <https://izlik.org/JA92JN66UK>
- Şenocak, G. (2019). *Türkiye’deki mülteci kamplarında geçici konut tasarım örneği olarak Sarıçam Kampı’nın mekânsal analizi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Şikar, A. (2023). *Afet sosyolojisinde sosyal sermayenin güven boyutunun incelenmesi: 2020 İzmir depremi örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Teke, H. (2025). *Afetlerin İç Göç Üzerindeki Etkisi: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Tezer, A. ve Türkoğlu, H. (2008). Zarar azaltma ve şehir planlama. M. Kadioğlu ve E. Özdamar (Edlr.), *Afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri içinde* (ss. 59–71). JICA Türkiye Ofisi.
- Tezer, S.T. (2019). *Yerleşme tarihi çalışmaları için bir çerçeve: Antakya örneği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Tezer, S.T. (2025). Antakya’da kırılganlığın inşası: 6 Şubat ve 20 Şubat depremleri. *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 119–147. <https://orcid.org/0000-0002-7891-5791>
- Tural Dikmen, A. (2019). *Türkiye’de doğal afetlerin makroekonomik etkileri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.

- Türk, A. (2022). Deprem özelinde engelli bireylere duyarlı afet yönetimi modeli. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(1), 61-77. <https://doi.org/10.35341/afet.1078869>
- Türkel, K. (2022). *Sosyal medyada bedenin yeniden üretimi: Geç ergenlik dönemi üzerine nitel bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gümüşhane Üniversitesi.
- Türnüklü, A. (2001). Eğitim bilim alanında aynı araştırma sorusunu yanıtlamak için farklı araştırma tekniklerinin birlikte kullanılması. *Education and Science*, 26 (120), 8–13. <https://educationandscience.ted.org.tr/article/view/457>
- Uygur, H.K. (2020). Kutsal mekân bağlamında gündelik hayatın izinde mekânın dönüşümü: Mardin Süryani kilise ve manastırı. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 130–146. <https://izlik.org/JA76EB65ET>
- Uzuner, E. (2020). Deprem sonrası kentsel yayılma sürecine dair bir değerlendirme: Kocaeli/Gölcük örneği. *Resilience*, 4(1), 65-75. <https://doi.org/10.32569/resilience.617946>
- Ünür, E. (2021). Afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitsizliği: Doğal afetlerde cinsiyete dayalı zarar görebilirlik farkı. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 351-382. https://doi.org/10.17932/IAU.IAUSBD.2021.021/iausbd_v13i2003
- Van Manen, M. (2023). *Phenomenology of practice: Meaning-giving methods in phenomenological research and writing*. Routledge.
- Varol, N. ve Gültekin, T. (2016). Afet antropolojisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59), 1431–1436. <https://doi.org/10.17755/esosder.263244>
- Vapur, İ., Kara, İ. F. ve Akın, E. (2023). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay depremlerinin Antakya ve Samandağ ilçelerindeki yapısal etkileri ve çözüm önerileri. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 12(4), 1260–1270. <https://doi.org/10.28948/ngumuh.1293147>
- Varol, N. ve Gültekin, T. (2016). Etkin bir göç faktörü: Afetler. *Anthropology*, (32), 43-51. https://doi.org/10.1501/antro_0000000337
- Yalçın, G. (2020). *Doğal afetlerin etkilerine ve afet risk yönetimine toplumsal cinsiyet perspektifinden bakış: Türk ve Japon kadınlarının duruş noktasından doğal afetler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Yalçın, A. (2024). *Felaketten doğan toplumsal sessizlik; toplumsal bellek bağlamında 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri Hatay incelemesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karabük Üniversitesi.

- Yağar, F. (2023). Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğünün belirlenmesi: Veri doygunluğu. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 138-152. <https://doi.org/10.38122/ased.1030365>
- Yavaş, H. (2005). *Doğal afetler yönüyle Türkiye’de belediyelerde kriz yönetimi*. Orion Yayınları.
- Yavaş, T., Aygün, B. ve Ulak, H. (2021). Türk milli eğitim sisteminin amaçladığı insan profili: Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisi temelinde bir değerlendirme. *Journal of Social Sciences and Education*, 4(1), 42–56. <https://doi.org/10.53047/josse.910653>
- Yavuz, A. ve Dikmen, S. (2015). Doğal afetlerin zararlarının finansmanında kullanılan afet öncesi finansal araçlar. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 3(2), 303–322. <https://izlik.org/JA55XZ68UB>
- Yetişkin, F.N. (2022). *Toplumsal hafıza ve mekân ilişkisi bağlamında deprem: Erzincan ili örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Giresun Üniversitesi.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-17. <https://educationandscience.ted.org.tr/article/view/385>
- Yıldırım, A., Simsek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11 baskı), Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, E. (2007). İnsan duygularına yeni bir yaklaşım: Duygu sosyolojisi. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi*, (2), 235–253. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/674434>
- Yılmaz, A., Kokmaz, S. Z. ve Korur, S. (2011). Depremler ve sonrasında karşılaşılan çevre sorunları. *Engineering Sciences*, 6(4), 1212–1223. <https://doi.org/10.12739/nwsaes.v6i4.5000066933>
- Yılmaz, A. (2003). *Türk Kamu Yönetiminin Sorunlarından Biri Olarak Afet Yönetimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yılmaz, S. (2021). *Afet sonrası geçici barınmanın çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Yurttaşer, M. (2025). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri sonrası kamu kurumlarında afet yönetimi: Mardin ili örneği. *Afet ve Risk Dergisi*, 8(3), 1129-1147. <https://doi.org/10.35341/afet.1677326>
- Yüksel, Ş. (2023). Antakya'nın deprem öyküsü. *Modular Journal*, 6(2), 102-106. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3601124>

Zübi, A. (2025). *Afetlerden sonra yerinde edilmiş nüfus için farklı tipteki barınakların ve geçici barınma çözümlerinin etkinliğini ve verimliliğini karşılaştırmak* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.

EKLER

Ek 1. Çalışmada Kullanılan Görüşme Soru formu

Tam yapılandırılmış görüşme soruları

1. Cinsiyetiniz?
☐ Kadın
☐ Erkek
2. Kaç Yaşındasınız?
.....
3. Eğitim durumunuz nedir?
☐ Okur-yazar değil
☐ Okur-yazar
☐ İlkokul mezunu
☐ Lise mezunu
☐ Ön lisans mezunu
☐ Lisans mezunu
4. Medeni durumunuz?
☐ Evli ☐ Çocuk sayısı
☐ Bekar
5. Deprem öncesinde ikamet ettiğiniz konutun mülkiyet durumu nedir?
☐ Kiracı
☐ Ev sahibi
6. Deprem öncesi yaşadığınız mahallede kaç yıldır ikamet ediyordunuz?
.....
7. Güncel sizin veya ailenizin gelir durumu nedir?
☐ 22.104 tl ve altı
☐ 30.000 tl
☐ 50.000 tl
☐ 80.000 ve üzeri
8. Deprem öncesi çalıştığınız iş?
☐ Kendi işi
☐ Başkasının işi

Görüşmeye Hazırlık Giriş Soruları

1. Deprem Öncesi Hazırlık ve Depremde Göç

1. Deprem öncesinde Hatay'ın deprem bölgesi olduğunu biliyor muydunuz?
2. Depremde konutunuz herhangi bir zarar gördü mü?
3. Olası bir depreme yönelik evinizde herhangi bir tedbir almış mıydınız?
4. İkamet ettiğiniz konut dışında başka bir konutunuz var mıydı?
5. Deprem sonrasında il/ilçe dışına çıktınız mı? Evetse, giderken hangi zorluklarla karşılaştınız?

Ek 1. (Devamı)

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

2. Ekonomik Etkiler

6. Deprem sonrası ekonomik olarak sizi ve ailenizi en çok hangi konular zorladı?
7. Gelir kaynaklarındaki kayıpları telafi etmek için alternatif iş ya da gelir modeli geliştirme sürecinde, sizi destekleyen veya engelleyen faktörler nelerdi?
8. Yardımlaşma ve dayanışma ağları içinde sizi duygusal olarak en çok etkileyen ne oldu ve hangi zamanlarda güçlük hissettiniz?

3. Aidiyet ve Mekân Deneyimi

9. Ev kavramı sizin için deprem öncesi ve deprem sonrası ne gibi anlam farklılaşmalarına yol açtı? bu değişimi bir örnekle anlatabilir misiniz?
10. Yeni yerleşim yerinizde, geçmişteki yaşamınızı hatırlatan ya da kültürel kimliğinizi yansıtan (örneğin eşyalar, yemek düzeni, komşuluk ilişkileri, ev içi kullanım biçimleri gibi) düzenlemeler yaptınız mı? Bu tür şeyler yeni yaşam alanınıza aidiyet duygunuzu nasıl etkiledi?

4. Deprem Sonrası Barınma Süreçleri (Kentsel Dönüşüm ve Katılım)

11. İlk etapta kaldığınız acil barınma ve yaşam koşulları deneyimlerinizi anlatır mısınız?
12. Geçici konuta ya da konteyner kente taşınma sürecinizi anlatır mısınız?
13. Geçici barınma yerinizin fiziksel düzeni, sosyal paylaşım alanlarını anlatır mısınız?
14. Kalıcı yerleşim projesine dahil olma aşamasında yerel yönetimden aldığınız bilgilendirme ve yönlendirme olanaklarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
15. Yeni evinizin tasarımı, konumu, malzemeleri veya çevre düzenlemesi bakımından beklentilerinizle gerçekte sunulanlar arasında ne tür farklılıklar var?
16. Deprem sonrası kentsel dönüşüm veya imar süreçlerine bireysel veya topluluk olarak katıldınız mı? Katılmadıysanız: Fikir beyan etme, toplantılara katılma veya resmî sürece dâhil olmak ister miydiniz? Katıldıysanız: Deneyimlerinizi paylaşır mısınız?
17. Antakya'nın deprem öncesi fiziki dokusunu betimlerken öne çıkan simgeler, tarihî yapılar veya sosyal merkezler hangileriydi?
18. Depremden önceki ve sonraki yerleşim biçimleri, yapı yoğunluğu veya mimari özellikler açısından hangi temel değişiklikleri gözlemlediniz?
19. Yeni geliştirilen alanlarda güvenlik, yeşil alan, altyapı, kurumlara yakınlık ve sosyal yaşam alanları açısından hangi eksiklikleri fark ettiniz?

5. Geleceğe Yönelik Beklentiler

20. Gelecekte benzer afet deneyimlerinde mekân adaptasyonunu iyileştirmek adına ne gibi önerilerde bulunursunuz?
21. Bu süreçte yeni bir beceri veya dayanışma pratiği edindiniz mi?

Ek 2. Bilgilendirilmiş Onam Formu

İrem Göksu Coşkun tarafından yürütülen “Mekân Deneyimi Bağlamında Afet Sonrası Toplumsal Aidiyet ve Adaptasyon Süreci: 6 Şubat Hatay İli Antakya İlçesi Deprem Örneği” başlıklı **araştırmaya** davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz sorabilirsiniz. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- Araştırmanın Amacı: Bu çalışma, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş ili merkezli deprem sonrası barınma sorunu yaşayan Hatay/Antakya ilçesindeki depremzedelerin afete bağlı konut hakkı ve mekânın üretimine/yeniden üretimine katılım hakkı deneyimlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, deprem sonrası barınma sürecinde mağdur olan depremzedelerin yaşadığı deneyime ilişkin veriler, nitel araştırma yöntemine göre dizayn edilecek, derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak toplanacaktır.
- Araştırmanın Nedeni: ☐ Bilimsel araştırma ☒ Tez çalışması
- Araştırmanın Öngörülen Süresi: 1 saat.
- Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı: 20-30.
- Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Hatay ili Antakya ilçesi.

Çalışmaya Katılım Onayı:

“Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce gönüllüye / katılımcıya verilmesi gereken bilgileri gösteren Aydınlatılmış Onam Formu adlı metni kendi anadilimde okudum ya da bana okunmasını sağladım. Bu bilgilerin içeriği ve anlamı, yazılı ve sözlü olarak açıklandı. Aklıma gelen bütün soruları sorma olanağı tanındı ve sorularıma doyurucu cevaplar aldım. Çalışmaya katılmadığım ya da katıldıktan sonra çekildiğim durumda, hiçbir yasal hakkımdan vazgeçmiş olmayacağım. Bu koşullarla, söz konusu araştırmaya hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum. Bu metnin imzalı bir kopyasını aldım.”

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

ETİK KURUL KARARI

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ BİLİMSEL
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Sayı : E-95674917-108.99-371414

09.10.2025

Konu : Etik Kurul Onay

Sayın Doç. Dr. Sefa ERBAŞ

"MEKAN DENEYİMİ BAĞLAMINDA AFET SONRASI TOPLUMSAL AİDİYET VE ADAPTASYON SÜRECİ: 6 ŞUBAT HATAY İLİ ANTAKYA İLÇESİ DEPREM ÖRNEĞİ" konulu etik kurul başvurunuz, Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun **26/09/2025 tarih 2025/7 sayılı** toplantısında görüşülmüş olup; projenin yürürlükteki mevzuata uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir. Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Rıdvan ŞAHİN
Kurul Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres:
Telefon No : Fax No :
e-Posta : İnternet Adresi : <http://www.gumushane.edu.tr/>
Kep Adresi : gumushaneuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi İçin :Özge DEMİRAL
İşçi
Dahili No:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : İrem Göksu COŞKUNER

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyoloji Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Gümüşhane Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Stajlar : Gümüşhane Aile ve Sosyal Hizmetler İl
Müdürlüğü